

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

SOSYAL KİMLİĞİN VE NEZAKETSİZ DAVRANIŞIN
SCHADENFREUDE ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE BİLİŞLERİN
VE DUYGULARIN ROLÜ

DOKTORA TEZİ

PINAR DEMİR ASMA

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Hamit COŞKUN

BOLU, MAYIS - 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Pınar DEMİR ASMA tarafından hazırlanan “**SOSYAL KİMLİĞİN VE NEZAKETSİZ DAVRANIŞIN SCHADENFREUDE ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE BİLİŞLERİN VE DUYGULARIN ROLÜ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı’nda Doktora Tezi olarak oy birliği/ oy çokluğuyla kabul edilmiştir. 10/05/2024

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Hamit COŞKUN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Esra Hatice OĞUZ TAŞBAŞ
29 Mayıs Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Gamze UYKUCU ARMUTCUOĞLU
Bartın Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Veysel Mehmet ELGİN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

Bu çalışma için Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 02.03.2023 tarih ve 2023/95 protokol no ile etik izin alınmıştır.

.....
PINAR DEMİR ASMA

ÖZET

**SOSYAL KİMLİĞİN VE NEZAKETSİZ DAVRANIŞIN
SCHADENFREUDE ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE BİLİŞLERİN VE
DUYGULARIN ROLÜ
DOKTORA TEZİ
PINAR DEMİR ASMA
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. HAMİT COŞKUN)
BOLU, MAYIS - 2024
XIV+137**

Nezaketsiz davranış örgüt psikolojisi alanında sık çalışılan konulardan olmasına rağmen sosyal psikoloji alanında yeterince ilgi görmemiştir. Bu çalışma nezaketsiz davranışı sosyal psikoloji alan yazınına kazandırdığı; nezaketsizliği Sosyal kimlik kuramı teorik çatısı altında incelediği ve nezaketsiz davranışın ile sonucu arasındaki ilişkide rol oynayan aracı mekanizmaları açıkladığı için önemlidir. Schadenfreude norm ihlallerine duyarlı sosyal bir duygu olduğu için çalışmanın bağımlı değişkeni olarak belirlenmiştir. Bu çalışmanın amacı nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki temel etkisinin ve bu etkide aracı bilişsel ve duygusal mekanizmaların incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda bir pilot çalışma ve 3 esas çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmada kullanılması planlanan nezaketsiz davranış manipülasyonunun ve schadenfreude ölçüm araçlarının güvenilirlikleri sınanmıştır. Ölçme araçlarının uygun olduğu görülmüş ve esas çalışmalara geçilmiştir. Birinci çalışmada sosyal kimlik koşulları (dış-grup var, dış-grup yok) şeklinde oluşturulmuştur. Birinci çalışmada nezaketsiz davranış-schadenfreude ilişkisinde olumsuz duyguların aracı rolünün; hak etme algısının ise düzenleyici rolünün olduğu bulunmuştur. İkinci çalışmada ise sosyal kimlik koşulları (iç-grup, dış-grup) şeklinde oluşturulmuş ve manipülasyon kontrolü eklenerek çalışma tekrarlanmıştır. Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde ortak etkisi olduğu bulunmuştur. Bu durum nezaketsiz davranışa maruz kalanların kendilerini grubun dışından biri olarak görmeleriyle açıklanmış, bu açıklama sonraki çalışmada test edilmiştir. Üçüncü çalışmada ise tüm manipülasyonlar ve ölçme araçları ikinci çalışma ile aynı kalmış sadece katılımcıların kendilerini ne kadar grubun içinde algıladıklarının ölçümü eklenmiştir. Algılanan grup üyeliği statüsünün bu ilişkide aracı rolü bulunmuştur. Sonuç olarak nezaketsiz davranışın kaynağı iç-grup üyesi olduğunda, dış-grup üyesi olduğu koşula kıyasla daha fazla schadenfreude hissedilmiş ve bu durum iç-grup üyesinden gelen nezaketsizlik sonrası bireylerin kendilerini grubun dışından biri olarak kategorilendirmeleri ile açıklanmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Nezaketsiz Davranış, Sosyal Kimlik, Hak Etme, Schadenfreude, Duygular

ABSTRACT

THE ROLE OF COGNITIONS AND EMOTIONS IN THE EFFECT OF SOCIAL IDENTITY AND INCIVIL BEHAVIOR ON SCHADENFREUDE

PHD THESIS

PINAR DEMİR ASMA

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

(SUPERVISOR: PROF. DR. HAMİT COŞKUN)

BOLU, MAY - 2024

XIV + 137

Although uncivil behaviour is a frequently studied topic in the field of organizational psychology, it has not received enough attention in the field of social psychology. This study is important because it introduces incivility to the social psychology literature, examines incivility under the theoretical framework of Social identity theory, explains the mediating mechanisms that play a role in the relationship between incivility and its consequences. Since Schadenfreude is a social emotion sensitive to norm violations, it was determined as the dependent variable of the study. The study aims to examine the main effect of uncivil behaviour and social identity on schadenfreude and the mediating cognitive and emotional mechanisms of this effect. For this purpose, a pilot study and 3 main studies were conducted. In the pilot study, the reliability of the incivility manipulation and schadenfreude measurement scales were tested. The measurement tools were found to be appropriate and the main studies were started. In the first study, social identity conditions were created as (out-group present, out-group absent). In the first study, it was found that negative emotions played a mediating role and deservingness played a moderating role in the relationship between incivility and schadenfreude. In the second study, social identity conditions were created as (ingroup, outgroup) and the study was repeated by adding manipulation control. It was found that incivility and social identity had an interaction effect on schadenfreude. This was explained by the fact that those who were exposed to incivility perceived themselves as out-group members, and this explanation was tested in the next study. In the third study, all manipulations and measurement scales remained the same as in the second study, except for the addition of a measure of the extent to which participants perceived themselves to be in the group. Perceived group membership status was found to mediate this relationship. As a result, more schadenfreude was felt when the source of the uncivil behavior was an ingroup member than when it was an out-group member, and this was explained by the fact that individuals categorized themselves as out-group members after the uncivil behaviour from the ingroup member.

KEYWORDS: Uncivil Behaviour, Social Identity, Deservingness, Schadenfreude, Emotions

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
TABLO LİSTESİ	xii
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	xiii
TEŞEKKÜR	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR.....	3
1.1 Nezaketsiz Davranış	3
1.1.1 Nezaketsiz Davranışa İlişkin Öncüller	8
1.1.2 Nezaketsiz Davranışın Sonuçları	10
1.2 Sosyal Kimlik Kuramı	14
1.2.1 Sosyal Sınıflandırma	15
1.2.2 Kendini Sınıflandırma	16
1.3 Schadenfreude.....	18
1.3.1 Schadenfreudeye İlişkin Öncüller	18
1.3.2 Sosyal Kimlik ve Schadenfreude.....	23
1.4 Nezaketsiz Davranış, Sosyal Kimlik ve Schadenfreude	24
1.5 Çalışmanın Önemi	26
1.6 Çalışmanın Amacı	27
İKİNCİ BÖLÜM	28
2. PİLOT ÇALIŞMA VE ÇALIŞMA I.....	28
2.1 Pilot Çalışma: Yöntem.....	28
2.1.1 Katılımcılar	28
2.1.2 Desen	28
2.1.3 Veri Toplama Araçları.....	28
2.1.4 İşlem	31
2.2 Pilot Çalışma: Bulgular	31
2.2.1 Nezaketsiz Davranış Manipülasyonuna İlişkin Bulgular	31
2.2.2 Schadenfreude Ölçeğine İlişkin Bulgular.....	32
2.2.3 Nezaketsiz Davranış ve Sosyal Kimlik Koşuluna Göre Schadenfreude Puanları.....	32
2.2.4 Nezaketsiz Davranış ve Sosyal Kimlik Koşuluna Göre Schandenfreude Örtük Ölçüm Puanları.....	32

2.2.5 Nezaketsiz Davranış ve Sosyal Kimlik Koşuluna Göre Duygu Puanları	33
2.2.6 Ulusal Kimliklenme Ölçeğine İlişkin Bulgular	34
2.2.7 Bulguların Özeti	34
2.3 Çalışma I: Giriş ve Yöntem	35
2.3.1 Katılımcılar	37
2.3.2 Desen	38
2.3.3 Veri Toplama Araçları	38
2.4 Çalışma 1: Bulgular	38
2.4.1 Koşullara Göre Schadenfreude Puanları	39
2.4.2 Koşullara Göre Schadenfreude Örtük Ölçüm Puanları	40
2.4.3 Koşullara Göre Duygu Puanları	41
2.4.4 Değişkenler Arası İlişkiler	41
2.4.5 Tiksınme, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler	43
2.4.6 Öfke, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler	44
2.4.7 Rahatsızlık Algısı, Nezaketsiz davranış ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler	44
2.4.8 Nezaketsiz Davranış, Hak Etme ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler	45
2.4.9 Kimliklenme İle İlgili Bulgular	47
2.4.10 Bulguların Özeti	48
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	50
3. ÇALIŞMA II VE ÇALIŞMA III	50
3.1 Çalışma II: Giriş ve Yöntem	50
3.1.1 Katılımcılar	52
3.1.2 Desen	52
3.1.3 Veri Toplama Araçları	52
3.2 Çalışma II. Bulgular	53
3.2.1 Nezaketsiz Davranış ve Sosyal Kimlik Manipülasyonuna İlişkin Bulgular	53
3.2.2 Koşullara Göre Schadenfreude Puanları	54
3.2.3 Koşullara Göre Schadenfreude Örtük Ölçüm Puanları	55
3.2.4 Koşullara Göre Duygu Puanları	56
3.2.5 Değişkenler Arası Korelasyonel İlişkiler	59
3.2.6 Öfke, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler	61
3.2.7 Tiksınme, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler	62
3.2.8 Rahatsızlık Algısı, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler	63
3.2.9 Hak etme, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreudeye İlişkin Bulgular	64
3.2.10 Kimliklenme Ölçeğine İlişkin Bulgular	65
3.2.11 Bulguların Özeti	65
3.3 Çalışma III: Giriş ve Yöntem	67
3.3.1 Katılımcılar	69
3.3.2 Desen	69
3.3.3 Veri Toplama Araçları	69
3.4 Çalışma III: Bulgular	69
3.4.1 Nezaketsiz Davranış ve Sosyal Kimlik Manipülasyonuna İlişkin Bulgular	70
3.4.2 Koşullara Göre Schadenfreude Puanları	70

3.4.3 Koşullara Göre Duygu Ölçümü.....	71
3.4.4 Değişkenler Arası İlişkiler.....	74
3.4.5 Nezaketsiz Davranış, Kendini Grubun Dışında Algılama, Rahatsızlık Algısı, Tiksinme ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler.....	76
3.4.6 Tiksinme, Nezaketsiz Davranış, Sosyal Kimlik ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler	78
3.4.7 Nezaketsiz Davranış, Grubun Dışında Algılama ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler	80
3.4.8 İç-grup ve Dış-Grup Koşulunda Yer Alan ve Nezaketsiz Davranışa Maruz Kalan ve Kalmayan Katılımcıların Grubun Dışında Algılama Puanlarının Karşılaştırılması	82
3.4.9 Adil Dünya İnancı, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreudeye İlişkin Bulgular	83
3.4.10 Kimliklenme Ölçeğine İlişkin Bulgular.....	84
3.4.11 Bulguların Özeti.....	85
3.5 Tartışma	87
3.5.1 Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude.....	87
3.5.2 Sosyal Kimlik, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude.....	90
3.5.3 Nezaketsiz Davranış, Sosyal Kimlik, Duygular ve Schadenfreude.....	94
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	103
4. SONUÇ	103
4.1 Sınırlılıklar ve Öneriler.....	104
KAYNAKLAR	106
EKLER.....	118

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1. Örgütlerde nezaketsiz davranış ve diğer kötü muamele biçimleri.....	4
Şekil 2.1. Sosyal kimlik ve nezaketsiz davranış koşuluna göre katılımcıların schadenfreude puanları.....	39
Şekil 2.2. Sosyal kimlik ve nezaketsiz davranış koşuluna göre katılımcıların schadenfreude örtük ölçüm puanları	40
Şekil 2.3. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında tiksindenmenin aracı rolü	43
Şekil 2.4. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında öfkenin aracı rolü.....	44
Şekil 2.5. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında rahatsızlık algısının aracı rolü	45
Şekil 2.6. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında hak etmenin düzenleyici rolü deseni	46
Şekil 3.1. Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki etkileşim etkisi.....	55
Şekil 3.2. Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimlik koşuluna göre katılımcıların schadenfreude ortalamaları	55
Şekil 3.3. Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimlik koşuluna göre katılımcıların schadenfreude örtük ölçüm ortalamaları	56
Şekil 3.4. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında tiksindenmenin aracı rolü	62
Şekil 3.5. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında rahatsızlık algısının aracı rolü	63
Şekil 3.6. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında hak etmenin düzenleyici rolü deseni	64
Şekil 3.7. Farklı düzeylerde hak etmenin nezaketsiz davranışın schadenfreude örtük ölçümü üzerindeki koşullu etkileri.....	65
Şekil 3.8. Sosyal kimlik ve nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki etkileşim etkisi.....	71
Şekil 3.9. Sosyal kimlik ve nezaketsiz davranış koşuluna göre katılımcıların schadenfreude ortalamaları	71
Şekil 3.10. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında grubun dışında algılamanın, rahatsızlık algısının ve tiksindenmenin seri aracı rolü.....	77
Şekil 3.11. Nezaketsiz davranışın tiksindenme aracılığıyla schadenfreude üzerindeki etkisinde sosyal kimliğin düzenleyici rolü	78
Şekil 3.12. Nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki etkisinde sosyal kimliğin düzenleyici rolü	79
Şekil 3.13. Nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki etkisinde sosyal kimliğin düzenleyici rolü	80
Şekil 3.14. Nezaketsiz davranışın grubun dışında algılama aracılığıyla schadenfreude üzerindeki etkisinde sosyal kimliğin düzenleyici rolü	81
Şekil 3.15. Nezaketsiz davranış - schadenfreude ilişkisinde sosyal kimliğin düzenleyici rolü grafiği	81
Şekil 3.16. İç-grup koşulundaki katılımcıların nezaketsiz davranışa maruz kalma durumlarına göre grubun dışında algılama puanlarının karşılaştırılması	82

Şekil 3.17. Dış-grup koşulundaki katılımcıların nezaketsiz davranışa maruz kalma durumlarına göre grubun dışında algılama puanlarının karşılaştırılması	83
Şekil 3.18. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında adil dünya inancının düzenleyici rolü deseni.....	83
Şekil 3.19. Düşük, orta ve yüksek düzeyde adil dünya inancının, nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki koşullu etkileri	84

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1. Algılanan hak edilmişlik/hak edilmemişlik ile ilgili ayırık duygular, başkaları ve benlik için değerlendirilen eylem/sonuç ilişkileri	20
Tablo 2.1. Araştırma deseni ve örneklem dağılımı	28
Tablo 2.2. Schadenfreude ölçeğine ilişkin bulgular	32
Tablo 2.3. Araştırma deseni ve örneklem dağılımı	38
Tablo 2.4. Koşullara göre schadenfreude puanları 1.....	39
Tablo 2.5. Koşullara göre schadenfreude örtük ölçüm puanları	40
Tablo 2.6. Değişkenler arası korelasyonel ilişkiler	42
Tablo 2.7. Nezaketsiz davranış ve hak etmenin etkileşimi	46
Tablo 2.8. Farklı düzeylerde hak etme ve nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki koşullu etkileri	47
Tablo 2.9. Ulusal kimliklenme ölçek maddeleri ve grup ile yakınlık arasındaki ilişkiler.....	47
Tablo 3.1. Araştırma desenine göre örneklem dağılımı	52
Tablo 3.2. Koşullara göre schadenfreude puanları	54
Tablo 3.3. Koşullara göre schadenfreude örtük ölçüm puanları	56
Tablo 3.4. Koşullara göre öfke puanları	57
Tablo 3.5. Koşullara göre şaşkınlık puanları	57
Tablo 3.6. Koşullara göre tikslenme puanları	58
Tablo 3.7. Koşullara göre üzüntü puanları	58
Tablo 3.8. Koşullara göre sevinç puanları.....	59
Tablo 3.9. Değişkenler arası korelasyonel ilişkiler	60
Tablo 3.10. Nezaketsiz davranış ve hak etmenin etkileşimi	64
Tablo 3.11. Kimliklenme ölçek maddeleri ve benzerlik algısı arasındaki ilişkiler	65
Tablo 3.12. Araştırma desenine göre örneklem dağılımı	69
Tablo 3.13. Koşullara göre schadenfreude ortalamaları.....	71
Tablo 3.14. Koşullara göre öfke puanları	72
Tablo 3.15. Koşullara göre şaşkınlık puanları.....	72
Tablo 3.16. Koşullara göre tikslenme puanları	73
Tablo 3.17. Koşullara göre üzüntü puanları	73
Tablo 3.18. Koşullara göre sevinç puanları.....	74
Tablo 3.19. Değişkenler arası korelasyonel ilişkiler	75
Tablo 3.20. Doğrudan etkilere ilişkin bulgular	77
Tablo 3.21. Düzenlenmiş aracılık analizinde doğrudan ilişkiler	79
Tablo 3.22. Nezaketsiz davranış ve adil dünya inancının etkileşimi	84
Tablo 3.23. Kimliklenme ölçek maddeleri arasındaki ilişkiler	85

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

ADİ	: Adil Dünya İnancı
BA	: Benzerlik Algısı
GDA	: Grubun Dışında Olma Algısı
ORT	: Ortalama
RA	: Rahatsızlık Algısı
SH	: Standart Hata
SS	: Standart Sapma
LLCI	: Lower Level Confidance Interval (Alt düzey güven aralığı)
ULCI	: Upper Level Confidance Interval (Üst düzey güven aralığı)
CI	: Confidence Interval (Güven Aralığı)
CIL	: Confidence Interval Level (Güven aralığı düzeyi)

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında birçok kişinin katkısı bulunmaktadır. Bu kişilerden ilki hiç kuşkusuz sabırlı, öğretici ve destekleyici bir danışman, iyi bir akademisyen, bilim insanı olma konusunda yol gösterici bir rehber olması sebebiyle sayın Prof. Dr. Hamit COŞKUN'dur. Zorlayıcı ve dinamik bir süreç olan tez sürecimin başlangıcında bana inanıp, doktora sürecimi ve heyecanımı her zaman samimiyetle paylaştığı için kendisine minnettarım.

Bu teşekkürlerin bir diğeri tez izleme kurulumda daima yapıcı ve geliştirici olan tutumları, her zaman anlayışlı yaklaşımları ve tezimin daha iyi hale gelmesi için yaptıkları içten katkıları sebebiyle sayın Dr. Öğr. Üyesi Esra Hatice OĞUZ TAŞBAŞ ve sayın Dr. Öğr. Üyesi Veysel Mehmet ELGİN'e aittir. Katkıları olmasaydı, tezimin bu aşamalara gelmesi mümkün değildi. Ayrıca tez savunma sınavımda yer almayı kabul eden ve konumu ilk duyduğu andan itibaren heyecanımı paylaşan sayın Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU'na ve tez savunma sınav jürime katılmayı kabul eden, heyecanıma ortak olan ve değerli vaktini ayıran hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Gamze UYKUCU ARMUTCUOĞLU'na teşekkür borçluyum.

Üsküdar Üniversitesi ailemden her zaman desteklerini hissettiğim bölüm başkanım sayın Prof. Dr. Nurper ÜLKÜER ve sayın Prof. Dr. Tuğba ALTINTAŞ'a bana olan güvenleri ve yaklaşımları için şükran doluyum. Veri toplama sürecime destek, iyi bir dost olan çok sevdiğim görev arkadaşlarıma da katkılarından dolayı ne kadar teşekkür etsem az.

Son olarak tanıştığımız ilk günden bu yana, varlığını daima hissettiğim, durumlardan, koşullardan ve şartlardan bağımsız olarak her zaman sevgi dolu, destekleyici ve eğlenceli bir yol arkadaşı olmayı bir şekilde başaran sevgilim, eşim Alpay ASMA'ya sonsuza dek minnettar kalacağım.

GİRİŞ

İnsanlar yaşamlarını sürdürürken sürekli diğerleriyle iletişim halindedirler. İş hayatı kadar formal bir ortamdan çekirdek aile ilişkilerine kadar birçok bağlamda ve birçok kişiyle etkileşime girerler. Bu etkileşimlerin karmaşıklığı ve sıklığı arttıkça nezaket ihtiyacı da artmaktadır. Sosyal etkileşimlerdeki taraflar onlardan beklenildiği gibi 'uygar' şekillerde davranmalı ve diğerleriyle uyum içerisinde olmalıdır (Lovett, 2021). Toplum her ne kadar bireylerden uyumlu olmasını beklese de dijitalleşmenin artması ve küresel ölçekte farklı gruplar arasındaki etkileşimlerin fazlaşmasıyla beraber ilişkiler ağı giderek karmaşılaşmaktadır. İlişkiler giderek karmaşık olsa bile her zaman insanlar onlardan beklendiği gibi nezaketle davranmakta mıdır?

Bu soruya cevap aramak için yapılan çalışmalar umulanın aksine hemen herkesin bir şekilde nezaketsiz davranışa maruz kaldığını göstermektedir (Porath ve Pearson, 2013). Dünyanın birçok yerinde de bir başkasından gelen kaba ve nezaketsiz davranışlar gün geçtikçe daha büyük bir sosyal sorun olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Philips ve Smith, 2004). Amerikalıların %95'i halkın bir medeniyet sorunu yaşadığını; %70'i ise nezaketsizliğin kriz seviyelerine ulaştığını belirtmektedir (Weber, 2013) .

Peki bu derece yaygın olan nezaketsiz davranışın sonuçlarına neler nasıl etki etmektedir? Nezaketsiz davranışlar bazen daha az bazen daha çok etki uyandırır da bu sonuçlar nezaketsiz davranışın kaynağının sosyal kimliğinden, hangi mekanizmalarla ve nasıl etkilenmektedir? Bu soruya doğrudan cevap arayan çalışma olmamakla beraber ilgili çalışmalar da olası aracı mekanizmaları irdelemekte, kavramları sosyal kimlik bağlamında ve sosyal psikoloji perspektifinden ele almamaktadır. Dolayısıyla, mevcut araştırma ile literatürdeki bu boşluğun doldurulması hedeflenmektedir.

Bu noktadan hareketle mevcut tez çalışmasının amacı nezaketsiz davranışın ve nezaketsiz davranış ile sosyal kimliğin etkileşiminin schadenfreude üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Çalışmada ilgili etkinin gözlemleneceği duygunun schadenfreude olarak belirlenmesinin sebebi; sosyal normların ihlaline duyarlı, adalet algısıyla ilişkili ve kişilerarası bir duygu olmasıdır. Bahsedilen amaç doğrultusunda bir pilot ve üç esas çalışma gerçekleştirilmiştir.

Pilot çalışmada lme araçlarının güvenilirliği sınanmış ve manipülasyonun etkililiği gözden test edilmiş ve uygun olduğu grlmştir. Çalışma I’de sosyal kimlik ve nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Sosyal kimlik koşulu dış-grup var, dış-grup yok; nezaketsiz davranış koşulu nezaketsiz davranış var, nezaketsiz davranış yok şeklinde oluşturulmuştur. Çalışmada dış-grubun olmadığı koşulda olanlar dış-grubun olduğu koşula kıyasla ve nezaketsizliğe maruz kalanlar nezaketsizliğe maruz kalmayanlara kıyasla daha fazla schadenfreude hissetmişlerdir. Çalışma II’de sosyal kimlik koşulu iç-grup ve dış-grup şeklinde oluşturulmuş, nezaketsiz davranış koşulları aynı kalmıştır. Araştırmada nezaketsizliğin ve sosyal kimliğin ortak etkisinin, bir diğer deyişle sosyal kimliğin düzenleyici rolünün, olduğu bulunmuş; nezaketsizliğe maruz kalanlardan iç-grup koşulunda olanlar en fazla schadenfreudeyi hissetmişlerdir. Bu durumun oluşmasında iç-grup üyelerinden gelen nezaketsizlik sonrası bireylerin sosyal kimlik algılarının bir bakıma yara almaları ile açıklanmış ve alışma III’te bu açıklama sınanmıştır. Son araştırmada (alışma III) ise bu açıklamanın doğruluğu kanıtlanmıştır.

Tezin izleyen bölümünde araştırmada elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmıştır. Son olarak sonuç kısmında tezin bulguları bir bütün halinde özetlenmiş, teze yönelik kısıtlılıklar hem izleyen çalışmalar hem de uygulamalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR

Bu bölümde çalışmanın kuramsal alt yapısını oluşturan bilgi ve araştırma bulgularına değinilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, nezaketsiz davranış, sosyal kimlik ve schadenfreude konularına ilişkin teorik tartışmalara değinilecek ve güncel literatür gözden geçirilecektir. Ardından, literatür bulgularından yola çıkarak bu çalışmanın amacı ve önemi vurgulanacaktır.

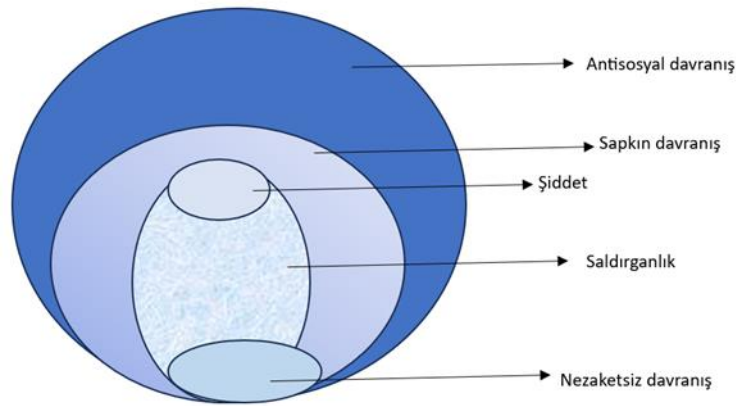
1.1 Nezaketsiz Davranış

Gelişmiş toplumlarda nezaketin önemi abartılmış değildir. Nezaketin, sosyal sınıflar arası ayrımlarının yumuşatılmasına hizmet ettiği (Morris, 1996); kültürel üstünlük ve sosyal avantaj sağladığı (Andersson ve Pearson, 1999) ve insan mantığının temelini oluşturduğu (Shulman ve Carey, 1984) belirtilmiştir. Ayrıca, nezaketin demokrasinin temel tonu ve pratiği ile bağlantılı olduğu (Herbst, 2010), insanlık ve saygı üzerine kurulu ahlaki bir zorunluluk olduğu (Andersson ve Pearson, 1999) ve bireyin kendini kontrol etme sinyali olduğu (Wilson, 1993) da ifade edilmiştir. Carter (1998) ve Wilson (1993) ise nezaketi, bir topluluk veya kültür içinde düzenli bir şekilde davranmalarını ve iş birliği yapmalarını sağlayan ahlaki bir erdem olarak tanımlamışlardır (Carter, 1998; Wilson, 1993). Literatür, nezaketin görgü kurallarından profesyonel davranışlara, medeni düzenden ahlaki gerekliliklere kadar geniş bir yelpazede yer aldığını vurgulamış olsa da (Andersson ve Pearson, 1999), TDK tarafından nezaketsizlik, başkalarına karşı saygılı ve kibar davranmama şeklinde tanımlanmıştır.

Nezaketsizlik genel bir terim olmasına rağmen, nezaketsiz davranış (incivility/uncivil behaviour) sosyal normları göz ardı eden, sosyal olarak onaylanmayan davranışları tanımlamaktadır (Freedman ve Vreven, 2017). Andersson ve Pearson (1999), işyerindeki nezaketsiz davranışı “Karşılıklı saygıya yönelik işyeri normlarını ihlal eden, hedefe zarar verme niyeti belirsiz, düşük yoğunluklu sapkın davranışlar” olarak tanımlamaktadır. Nezaketsiz davranışlar karakteristik olarak kaba ve nezaketsizdir, başkalarına saygı gösterilmediğini gösterir.” şeklinde tanımlamışlardır. Tanımdaki düşük yoğunluklu ifadesi niyetin

belirsiz olduğunu ve doğrudan zarar verme amacının bulunmadığını ifade etmektedir.

Andersson ve Pearson'ın öne sürdüğü gibi örgütlerdeki kötü muamelenin farklı biçimleri arasındaki ayrımın yapılması son derece önemlidir. Bu bilim insanlarının antisosyal davranış, sapkın davranış, şiddet, saldırganlık ve nezaketsiz davranış gibi kavramları şematize etmesi (Şekil 1.1), bu olumsuz örgüt davranışlarını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu kavramlar arasında, bazıları açıkça zarar verme niyetini (antisosyal davranış gibi) içerirken, bazılarında bu niyet daha belirsiz olabilir. Bazıları işyeri normlarının ihlalini temsil ederken, diğerleri norm ihlalini zorunlu olarak içermeyebilir. Nezaketsiz davranışın kavramsallaştırılmasındaki temel önemli nokta, diğer kötü muamele kavramlarından ne kadar farklı olduğu ve ne kadar örtüştüğüdür. Bu ayrım, örgüt içindeki olumsuz davranışların etkili bir şekilde ele alınmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Şekil 1.1. Örgütlerde nezaketsiz davranış ve diğer kötü muamele biçimleri

Giacalone ve Greenberg'in "bir kuruma, çalışanlarına veya paydaşlarına zarar veren veya zarar vermeyi amaçlayan herhangi bir davranış" olarak tanımladığı antisosyal çalışan davranışı, çalışan sapkınlığından daha geniş kapsamlı işyeri saldırganlığı ve nezaketsiz davranışı da içermektedir (Giacalone ve Greenberg, 1997). Robinson ve Bennett, çalışan sapkınlığını "önemli örgütsel normları ihlal eden ve bu şekilde bir örgütün, üyelerinin veya her ikisinin de refahını tehdit eden davranış" olarak tanımlamıştır (Robinson ve Bennett, 1995). Bu tanım, zarar verme niyeti olsun ya da olmasın, örgütlerde hem insanlara hem de mülklere yönelik geniş bir yelpazede kötü muameleyi ifade eder ve işyerinde saldırganlık ve nezaketsizliği

de kapsamaktadır. Antisosyal çalışan davranışı, kuruma ve/veya paydaşlarına zarar veren davranışları kapsar ve diğer kötü muamele kavramlarını da içerir. Sapkın çalışan davranışı, işyeri normlarını ihlal eden ve çalışan saldırganlığını ve nezaketsizliğini içeren bir tür antisosyal davranıştır. Saldırganlık, şiddeti ve bazı nezaketsizlik biçimlerini (örneğin, zarar verme niyeti olan, ancak niyetin -kışkırtan, hedef ve/veya gözlemciler tarafından algılandığı şekliyle- belirsiz olduğu davranışlar) kapsar. Ancak diğer nezaketsizlik biçimleri (örneğin: zarar verme niyeti olmayanlar) zarar veren ancak niyetin belirsiz olduğu (örneğin: cehaletten veya dikkatsizlikten kaynaklananlar) saldırganlık alanının dışında yer alır. Dolayısıyla, nezaketsizlik de saldırganlık gibi sapkın bir davranıştır, ancak daha az yoğun ve zarar verme niyeti açısından daha belirsizdir.

Özetle, nezaketsizlik kavramı yapısal olarak incelendiğinde, onu diğer kötü muamele biçimlerinden ayıran üç temel özellik ortaya çıkmaktadır (Demir-Asma ve Coşkun, 2023). İlk olarak, nezaketsizlik düşük yoğunlukta ve fiziksel olmayan bir kötü muamele biçimidir. Duyarsız sözler söyleme, mahremiyeti ihlal etme ve görmezden gelme gibi saygısız davranışlar nezaketsiz davranışlar kapsamında ele alınabilir ve genellikle küçük sosyal normlara uymayan davranışlar olarak kabul edilir (Andersson ve Pearson, 1999; Cortina ve ark., 2001). Bu nedenle, nezaketsizlik, daha kalıcı ve ciddi sapkın eylemlerden oluşan saldırganlık ve zorbalık gibi şiddet içeren davranışlardan farklıdır. İkincisi, nezaketsizlik hedefe zarar vermeye yönelik muğlak bir niyet taşır ve birey nezaketsizliğe maruz kalmış olsa bile, nezaketsizliğin kaynağının niyetini yorumlamak ve tespit etmek zor olabilir. Son olarak, nezaketsizlik daha genel bir kavramdır. Doğrudan ifadeler içermez, hem aktif (örneğin, küçümseyici sözler sarf etmek) hem de pasif (örneğin, çok az dikkat etmek) şekilde meydana gelebilir (Demir-Asma ve Coşkun, 2023; Yao ve ark., 2022).

İlgili literatür nezaketsizliği farklı bağlamlarda ele almaktadır. Bu bağlamlardan biri **online (çevrimiçi) nezaketsizliktir**. Çevrimiçi iletişimde sözsüz iletişim ipuçlarının olmamasının ve fiziksel izolasyonun çevrimiçi nezaketsizliği kolaylaştırdığı düşünülmektedir (Anderson ve ark., 2018). Ayrıca 21. Yüzyılın geniş ve etkileşimli medya ortamının tartışmalar için birçok fırsat sunmaktadır. Dolayısıyla insanlar özellikle çevrimiçi ortamda birbirlerine karşı giderek daha kaba, aşağılayıcı ve nefret dolu davranmakta ve çevrimiçi tartışmanın kalitesi sorunlu hale gelmektedir (Sude ve Dvir-Gvirsman, 2023). Nitekim çalışmalar

online platformlardaki yorumların en az %20'sinin nezaketsizlik içerdiğini göstermektedir (Coe ve ark., 2014; Lee ve Pang, 2014). Çevrimiçi nezaketsizliği ele alan çalışmalarda nezaketsizlik nezaket, saygı ve kelime kullanımına ilişkin sosyal normatif beklentilerin ihlali olarak tanımlanmıştır (Coe ve ark., 2014; Gervais, 2014; Su ve ark., 2018). Su ve arkadaşları ise çalışmalarında nezaketsiz davranışı iki kategoriye ayırmışlardır. İlk kategori demokratik normların ihlaline dayanan, demokrasiye veya müzakereci tutumlara saygısızlık gösteren davranış ve eylemleri kapsamaktadır. Başkalarının siyasi katılım hakkına saygı gösterilmemesi ile operasyonel tanımı yapılmıştır ve kamusal düzeyde bir nezaketsizliği ifade etmektedir. Diğer kategori ise kibarlık normlarının ihlaline dayanan, iletişime yönelik görgü kurallarının ve karşılıklı saygı normlarının ihlaline dayanan davranışları kapsamaktadır. Aşağılayıcı konuşmak, iftira atmak, isim takmak, terbiyesizlik ve abartılı duygusal gösteriler ile operasyonelleştirilmiş ve kişisel düzeyde nezaketsizliği ifade ettiği belirtilmiştir. Farklı bağlamlarda farklı şekillerde operasyonel tanımı yapılmış olmasına rağmen toplumda görülme sıklığının gittikçe artması göz önüne alındığında, çevrimiçi nezaketsizliğin sonuçlarına ilişkin bulgularına değinilmesi önemlidir.

Bireylerin duygusal, bilişsel, fizyolojik ve sosyal tepkilerinin olumlu bilgilerden ziyade olumsuz bilgilerden daha çok etkilendiği bilinmektedir ve bu etki 'olumsuzluk önyargısı' olarak isimlendirilmektedir (Rozin ve Royzman, 2001). Dolayısıyla bireylerin olumlu deneyimlere kıyasla olumsuz bir deneyim olan çevrimiçi nezaketsizliğe daha fazla odaklanılacağı ve daha fazla tepki vereceği söylenebilir (Baumister, 2001). Nezaketsizliğin sonuçlarına farklı perspektiflerden ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Nezaketsizliğin haberi paylaşım niyeti üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmada, nezaketsizliğin bilimsel içerikli haberlerin paylaşım niyetini etkilediği, bu etkide siyasi görüşün düzenleyici rolünün olduğu bulunmuştur. Çalışmada siyasi açıdan daha bölücü olan iki teknolojiyle (hidrolik kırılma ve sentetik biyoloji) ilgili haberlerde; nezaketsiz yorumların muhafazakârlar arasında haber paylaşımını katılımı teşvik ederken liberaller arasında teşvik etmediği bulunmuştur (Su ve ark., 2021). Katılımcıların nezaketsiz yorumlara maruz kaldıkları ve maruz kalmadıkları koşullara atandıkları bir deneysel çalışmada da kamusal bir konu hakkında online nezaketsiz yorumlara maruz kalmanın misilleme amaçlı saldırganlık üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (Chen ve Lu, 2017). Otto ve arkadaşlarının çevrimiçi nezaketsizliği politik

bağlamda ele aldıkları çalışmalarında nezaketsizliğin politik katılım niyeti ve politik sinizm üzerindeki etkili olduğunu; nezaketsizliğe maruz kalanları politik katılım niyetlerinin azaldığı, politik sinizm düzeylerinin ise arttığı bulunmuştur (Otto ve ark., 2019). Farklı siyasi görüşe sahip bireyler arasında çevrimiçi nezaketsizlik sıkça ele alınmıştır. Anderson ve arkadaşlarının (2014) dindar olan ve daha az dindar olan katılımcılarla yaptıkları çalışmalarında medyada haberi görmeden önce nezaketsizliğe maruz kalanların konuya yönelik daha olumsuz tutumlar içinde oldukları bulunmuştur. İlgili bulguların yanında nezaketsiz yorumlar bireylerin toplum içinde kutuplaşma olduğunu algılamasına neden olmaktadır (Hwang ve ark., 2014). Borah çalışmalarında (2014, 2013) nezaketsizliğin keskin tutumlara ve daha az açık fikirliliğe yol açtığını göstermiştir. Muhafazakâr, liberal ve ılımlı siyasi yönelime sahip katılımcılarla yapılan bir çalışmada nezaketsiz kullanıcı yorumlarının, algılanan ön yargıyı arttırdığı ve bu artışın özellikle muhafazakâr katılımcılar üzerinde en güçlü olduğu bulunmuştur (Anderson ve ark., 2018). Nezaketsizliğin neden olduğu bu sonuçların daha fazla kutuplaşmaya neden olduğu söylenebilir. Çevrimiçi nezaketsizliğin belirginliğinin haber etkileşimi üzerindeki etkisi incelenmiş ve nezaketsizliğin belirgin ve yoğun olduğu durumlarda bireylerin yorum dizilerine katılma olasılıkları daha düşük olduğu bulunmuştur (Lu ve ark., 2023). Sonuç olarak ilgili alan yazın göz önünde bulundurulduğunda çevrimiçi nezaketsizliğin birçok olumsuz etkiye yol açtığını söylemek mümkündür.

Nezaketsiz davranışın görüldüğü bağlamlardan bir diğeri ve üzerine en sık çalışılan *işyeri nezaketsizliğidir* (Di-Fabio ve Duradoni, 2019; Yao ve ark., 2022). İşyeri nezaketsizliği karşılıklı saygıya yönelik işyeri normlarını ihlal eden, hedefe zarar verme niyeti belirsiz, düşük yoğunluklu sapkın davranışları ifade etmektedir (Andersson ve Pearson, 1999). İstatistikler hemen herkesin (%98) hayatının bir kısmında iş yeri nezaketsizliğinin farklı formlarına maruz kaldığını göstermektedir (Porath ve Pearson, 2013). İş yerinde nezaketsizliğin kaynağı müşteri, lider ya da diğer çalışanlar gibi farklı kişiler olabilmektedir. İlk olarak iş yeri nezaketsizliğin failin farklı olduğu koşullara değinilecek, sonrasında bu nezaketsiz davranışların öncüllerine, sonrasında ise nezaketsizliğin yol açtığı olumsuz çıktılara odaklanılacaktır.

Wilson ve Holmvall (2013) müşteri nezaketsizliğini çalışmalarında müşterilerin neden olmadığı bir sorun için çalışanı suçlamalarını veya uygunsuz

şekilde hitap etmelerini nezaketsiz davranış olarak ele almaktadır. Müşterilerden gelen nezaketsiz davranışları ölçmek için kritik olay tekniği kullanılarak çalışanlar ile geliştirilen ölçüm aracında müşterilerin çalışana karşı agresif bir şekilde konuşmaları; çalışanla konuşurken kaba bir ses tonu kullanmaları, agresif sorular sormaları ve çalışana karşı sert ifadeler kullanmaları nezaketsiz davranış olarak belirlenmiştir (Walker ve ark., 2013). Amirler tarafından maruz kalınan nezaketsizlikler iş yeri nezaketsizliğinin bir diğer formudur. Lider/Amir/yönetici nezaketsizliği, yöneticilerin karşılıklı saygıya ilişkin işyeri normlarını ihlal edecek şekilde, zarar vermeye yönelik belirsiz bir niyetle ve düşük yoğunlukla gerçekleştirdiği sapkın davranışlardır (Andersson ve Pearson, 1999). Örgüt alanında yapılan çalışmalar, örgüt içerisinde grup psikolojik güvenliğin grup üyeleri ve liderleri arasındaki etkileşimi aracılığıyla oluştuğunu ve liderlerin bu davranışlarından güveni derinden etkilendiğini belirtmektedir. Amirin nezaketsiz davranışlarına amirin astını toplum içinde açıkça eleştirmesi, iftira atması veya yermesi örnek olarak verilebilir (Liu ve ark., 2020). İş yeri nezaketsizliğinin bir diğer formu da diğer çalışanlardan gelen nezaketsizliktir. Bu durumda çalışanlar karşılıklı saygıya ilişkin işyeri normlarını ihlal edecek şekilde, zarar vermeye yönelik belirsiz bir niyetle ve düşük yoğunlukla gerçekleştirdiği sapkın davranışlarda bulunabilirler. İş yerinde farklı kaynaklardan gelen nezaketsizlikler arasında amirden gelen nezaketsizlik, iş arkadaşından gelen nezaketsizlikten daha önemli görülmektedir. Çünkü bireyler ödül ve cezalar açısından amirine bağlıdır. Benzer şekilde, iş arkadaşının nezaketsizliği, müşterinin nezaketsizliğinden daha zararlı olabilir. Zira, çalışanlar nezaketsiz bir müşteriyle yalnızca bir kez karşılaşabilecekken, nezaketsiz bir iş arkadaşıyla tekrar karşılaşmalarının daha olasıdır.

1.1.1 Nezaketsiz Davranışa İlişkin Öncüller

Nezaketsiz davranışların potansiyel öncüllerine dair değerlendirmeler, mevcut nezaketsizliklerin azaltılmasına ve önlenmesine katkı sağlamakla kalmayıp aynı zamanda nezaketsizliğin doğası hakkında daha derin bir anlayış geliştirilmesine de yardımcı olabilir. Literatür incelendiğinde, Cortina'nın (2017) öne sürdüğü fail-avcı paradigması (perpetrator–predation paradigm) nezaketsizliğin öncüllerine yönelik anlamlı bir çerçeve sunmaktadır (Cortina, 2017; Cortina ve ark., 2018). Bu model mağduru suçlayan yaygın modellerin (Aquino ve ark., 1999; Von Hentig, 1940) aksine faili kendi davranışlarından sorumlu

tutmaktadır. Dolayısıyla suçu kurbandan uzaklaştırmakta ve faile yöneltmektedir. Bu bakış açısına göre nezaketsizliğin failleri; nezaketsizliğin hedefleri konusunda seçici davranmakta ve bu davranışların fark edilmeyeceği veya düzeltilemeyeceği ortamlardan yararlanma eğilimindedirler (Han ve ark., 2020). Dolayısıyla nezaketsizliğin öncüllerinin anlaşılmasında mağdurların bireysel özelliklerinin ve ortamın çevresel özelliklerin önemli olduğu söylenebilir.

Bahsedilen teorik alt yapı çerçevesinde nezaketsizliğe ilişkin öncüllerden ilki ***mağdura ilişkin kişilik özellikleridir***. Daha korumasız, az sevilen, az sempatik bulunan kişilerin, çevreden destek alma olasılıkları da daha az olacağı ve savunmasız olacaklarından nezaketsizliğin hedefi olma olasılıkları daha yüksektir (Cortina ve ark., 2018). Benzer şekilde fail-yırtıcı modelinden (Cortina, 2017) hareketle kişilerarası duyarlılıkları ve becerileri dikkate alındığında uyumlu ve dışa dönük bireylerin daha az nezaketsizlik yaşaması gerektiği, olumsuz eğilimleri göz önüne alındığında nevrotik bireylerin ise nezaketsizliği daha sık deneyimlemesi gerektiği düşünülebilir. Bunun yanında ***hedefin duygulanımlarının*** olumlu ya da olumsuz olması da nezaketsizlik için bir öncül olabilir. Çünkü, olumsuz duygulanımı yüksek olan bireyler, olumsuz duyguları deneyimlemeye ve olayları olumsuz bir bakış açısıyla yorumlamaya eğilimlidirler (Watson ve ark., 1999). Dolayısıyla, olumsuz duygulanımdaki bireyler öfke, tiksinti veya küçümseme gibi çevrelerindeki kişiler için daha az çekici olabilecek olumsuz duyguları ifade etme eğilimindedir. Bu bireyler nezaketsizliğe maruz kaldıklarında, olumsuz duygusal gösterilere olan eğilimleri sebebiyle çevredekilerin sempatisini uyandırma olasılıkları daha düşük olabilir ve bu da onları olası failler için daha savunmasız hedefler haline getirebilir (Cortina ve ark., 2018). Benzer şekilde ***mağdurun demografik özellikleri*** de nezaketsiz davranışa maruz kalması üzerinde etkili olabilir. Kadınların, farklı etnik kökenden gelenlerin ve genç çalışanların; erkekler, beyazlar ve yaşlı çalışanlara göre tarihsel olarak daha düşük statüde ve daha zayıf olarak algılandıkları bu sebeple daha fazla nezaketsizliğe maruz kaldıkları düşünülmektedir (Cortina ve ark., 2013). Konuya ilişkin bahsedilen bulguların aksini öneren çalışmalar da olmakla beraber ilgili konunun derinlemesine incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Lim ve Lee, 2011; Mccord ve ark., 2018).

Nezaketsiz davranışın öncülleri sadece mağdurun özellikleriyle değil aynı zamanda çevresel koşullarla da ilgilidir. Fail-avcı paradigması nezaketsizliğin faillerinin gevşek ve zayıf çevresel koşullarda daha aktif olduğu belirtmektedir

(Cortina ve ark., 2017). Örgüt ***pasif-kaçıncı bir lidere*** sahip olduğunda, lider rolünün getirdiği görev ve sorumlulukları taşımaz ve ihtiyaç halinde ortamda bulunmaz; bulunsa dahi sorunlu durumlara kaçınılmaz olana dek müdahale etmez (Bass ve Avolio, 1995). Dolayısıyla denetimden yoksun bu ortamda nezaketsiz davranışların daha sık meydana gelmesi de muhtemeldir. Çevresel etkenlerden bir diğeri de örgütte ***nezaket normlarının*** mevcut olup olmamasıdır. Örgütün bir nezaket normu kültürü var ise örgüt üyeleri de buna uyum sağlamak zorunda olacaklarından olası nezaketsizliklerin de önüne geçilmiş olacaktır. Benzer şekilde örgütte var olan ***nezaket iklimi*** nezaketli işyeri ortamını teşvik eden, örgütsel uygulamalara ve politikalara dair algıları temsil eder (Daniels ve Jordan, 2019). Bu politikalar ve uygulamalar, üyelerin birbirlerine nasıl davranmaları gerektiği ve bunun sonuçları konusunda önemli bir rehberdir. Örgüt üyeleri nezaket iklimi hâkim olduğunda, nezaketsizliğin daha az kabul edilebilir olduğunu bilmekte dolayısıyla daha az nezaketsiz davranış sergilemektedirler (Han ve ark., 2020). Sonuç olarak nezaketsiz davranış için kişisel ve/veya çevresel birçok faktörün etkili olduğunu söylemek mümkündür.

1.1.2 Nezaketsiz Davranışın Sonuçları

Nezaketsiz davranışın bu denli sık görülmesinin önemli bir nedeni kişiler arası kötü muamelelerin en hafif formu olmasıdır (Han ve ark., 2020). Nezaketsizlik, en hafif şekilde ifade edilen bir davranış olsa da yapılan çalışmalar nezaketsizliğin birçok olumsuz duygu ve davranışa yol açtığını göstermektedir. Bu bağlamda, nezaketsiz davranışlar ve sonuçlarına ilişkin güncel araştırmalara değinilmesi önemlidir.

Müşteri nezaketsizliği üzerine yapılan bir derleme çalışması, müşterilerden gelen nezaketsizliğin duygusal stres düzeyini, işe yönelik tutumları ve iş davranışlarındaki değişimleri etkilediğini göstermektedir (Lee ve Kim, 2022). Müşteri nezaketsizliğine ilişkin yapılan bir başka çalışmada, müşteriden gelen nezaketsizliğin olumsuz duygu durumun aracılık etkisiyle yeniden nezaketsizliğe (kışkırtılmış nezaketsizlik) yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır (Hughes ve ark., 2022). Amirlerden gelen nezaketsiz üzerine yapılan bir araştırma, üst statüdeki liderden gelen nezaketsizliğin bir alt statüdeki liderin nezaketsizliğini, örgüt üyelerinin nezaketsizliğine olan damlama etkisini ve bunun grup psikolojik güvenliğini nasıl olumsuz etkilediğini belirtmektedir (Liu ve ark., 2020). Ayrıca, örgütün diğer üyelerinden gelen nezaketsizliğin bireylerin özel yaşantılarını nasıl etkilediğine

yönelik yapılan bir çalışmada iş yerinde maruz kalınan stresin iş yerinin de ötesine geçerek evlilik doyumunu azalttığı ve bu stresin yayıldığı bulunmuştur (Ferguson, 2012).

İşyeri nezaketsizliğinin farklı formlarının işten ayrılma niyeti üzerine olan etkisini inceleyen bir meta analiz çalışmasında algılanan nezaketsizlik ile işten ayrılma niyeti arasında pozitif korelasyonel ilişki belirlenmiştir. Ayrıca, örgüt üyesinden ve amirden gelen nezaketsizliğin, işten ayrılma niyeti üzerinde etkileşim etkisinin olduğu bulunmuştur (Namin ve ark., 2021). Nezaketsizliğin sonuçları; farklı kaynaklardan gelen nezaketsiz davranışlara odaklanan kapsamlı bir meta analiz çalışmasında ise duygusal ve sağlıkla ilgili sonuçlar (negatif duygulanım, tükenmişler, stres, depresyon, anksiyete, iş tatmini, fiziksel sağlık, ruhsal sağlık, psikolojik iyi oluş), sosyal alışveriş temelli sonuçlar (adalet, dürüstlük, algılanan destek, örgütsel bağlılık, amire yönelik tatmin, örgüt üyesine yönelik tatmin), davranışsal ve kendini geri çekmeye ilişkin sonuçlar (iş performansı, işe bağlılık, geri çekilme, karşılıklı nezaketsizlik, işi bırakma niyeti) şeklinde özetlenmiş ve bu bulgular 20 yılı kapsayan araştırma verileri ile doğrulanmıştır (Han ve ark., 2022).

Özetle nezaketsiz davranışın farklı formlarının birçok olumsuz duygu, davranışa yol açtığı söylenebilir. Bu sebeple nezaketsiz davranışın ve çıktılarının hangi teorik çatı altında açıklandığının anlaşılması önemli görülmektedir. Literatür nezaketsiz davranışın sonuçlarını sıklıkla Duygusal olaylar teorisi ve Etkileşimsel adalet teorileri kapsamında açıklamaktadır.

Duygusal Olaylar Teorisi

Duygusal olaylar teorisi (Affective events theory) örgüt psikolojisi alanında sık değinilen kuramlardan biridir. Duygusal olaylar teorisine göre (Weiss ve Cropanzano, 1996), bireyler işyeri de dahil olmak üzere yaşamda karşılaştıkları olaylara yönelik duygusal tepkiler geliştirirler. Örgüt bağlamında, örgüt üyeleri arasındaki ilişkiler ve işyerinde meydana gelen olayların, olumlu ve olumsuz duygusal durumlarına yol açtığını ve bu duygular aracılığıyla işe ve diğerlerine (diğer örgüt üyelerine/müşteriye/amir) yönelik tutum ve davranışları etkilediğini belirtmektedir (Weiss ve Cropanzano, 1996). Bir başka deyişle, işyerinde yaşanan olaylar, bireylerin duygularını, bireylerin duyguları da onların tutum ve davranışlarını yordadığı düşünülmektedir. Nezaketsiz davranış da iş yerinde sıklıkla yaşanan olumsuz olaylardan biri olduğundan, nezaketsizlik ve sonuçlarına ilişkin bulgular duygusal olaylar teorisi çatısı altında ele alınmaktadır.

İş yeri nezaketsizliğini Duygusal olaylar teorisi bağlamında açıklayan birçok çalışma bulunmaktadır. Kim ve Qu (2019), müşterilerden gelen nezaketsizliğin iş ile olan duygusal bağı aracılığıyla tükenmişliği öngördüğünü ve bu tükenmişliğin hem diğer müşterilere hem de örgüt üyelerine karşı nezaketsizliğe neden olduğunu bulmuşlardır. Bu bağlamda, Duygusal olaylar teorisi çerçevesinde bir model geliştirmişlerdir. Luo ve Chea (2018), Duygusal olaylar teorisinin yaklaşımının doğruluğunu on iki güncel araştırmanın görgül bulguları ile tekrarlamışlardır. Luo ve Chea (2018) Duygusal olaylar teorisini web sitesinin işletim süreçlerine benzetmiş ve bu benzetmeye dayanarak bir model önermişlerdir. Çalışma bulguları e-hizmet müşterilerin siteye yönelik tutumları ifade eden sitede kalma sürelerinin, olayların ele alınmasına ilişkin bilişsel süreçler, algılanan site kalitesi ve duygular aracılığıyla etkilendiğini göstermiş ve önerilen model desteklenmiştir (Luo ve Chea, 2018). Akademisyenler ile gerçekleştirilen bir çalışmada ise psikolojik dışlanmanın (ostracism) duygulanımları yordadığı ve bu ilişkide nezaketsiz davranışın düzenleyici rolünün olduğu, yani hem psikolojik dışlanmanın hem de nezaketsizliğin yüksek olduğu koşulda, psikolojik dışlanmanın, duygulanım üzerinde etkili olduğu bulunmuş ve bulgular Duygusal olaylar teorisi bağlamında tartışılmıştır (Anjum ve ark., 2022). Duygusal olaylar teorisinden yola çıkan bir diğer çalışmada nezaketsizliğin mağdurda olumsuz duygular uyandıracağını, bireyi bilgi saklama yoluyla (hiding) tepki vermeye teşvik edeceğini bildirmiştir (Irum ve ark., 2019). Örgüt içerisindeki liderin nezaketsiz davranışlarına odaklanan bir çalışmada ise liderin olumsuz bir duygudurum ile örgüt üyeleri arasındaki kıskırtılmış nezaketsizlik ilişkisine çalışanların olumsuz duygudurumunun aracılık ettiği bulunmuş ve model Duygusal olaylar teorisi çerçevesinden açıklanmıştır (Emirza ve Bağış-Öztürk, 2021). Nezaketsiz davranışın sonuçlarını üçüncü kişi perspektifinden değerlendiren bir çalışmada ise müşteriden gelen nezaketsizliğin mağduru gözlemleyen bir diğer örgüt üyesinin duyguları üzerindeki etkisi irdelenmiştir. Çalışmada tıpkı Duygusal olaylar teorisinin önerdiği şekliyle, mağdur ve gözlemci ortak hedefler doğrultusunda iş birliği içinde çalıştıklarında örgüt üyesinin mağdura karşı empati hissettiği; rekabet söz konusu olduğunda ise schadenfreude hissettiği bulunmuştur (Cheng ve ark., 2023). Sonuç olarak literatürdeki birçok çalışmada Duygusal olaylar teorisinin teorik bir çerçeve olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

Örgütsel Adalet ve Etkileşimsel Adalet Teorisi

Örgütsel adalet teorilerinden olan etkileşimsel adalet, örgüt üzerine yapılan çalışmalarda önemli bir yere sahiptir. Örgütsel adalet kavramı, örgüt üyelerinin, parçası oldukları örgütün kendilerine adil davranıp davranmadığına ilişkin algılarını ifade etmektedir (Greenberg, 1990). Örgütsel adalet kavramı, dağıtım adaleti, işlem adaleti ve etkileşimsel adalet olarak ele alınmaktadır. Dağıtım adaleti örgüt içerisinde var olan kaynakların adil bir şekilde dağıtılmasını ifade eder. Bir başka deyişle dağıtım adaleti elde edilen sonuçlara (örneğin maaş, ödül, terfi ve tazminat) ilişkin adalet algısını temsil eder (Sweeney ve McFarlin, 1993). İşlem adaleti ise örgüt üyelerinin prosedürlerin adil olup olmamasına ve bunların uygulanışına ilişkin algılarıdır. İşlem adaleti aynı zamanda amirlerin düzenlemeleri, işlemleri ve kurumsal politikaları nasıl yönettikleriyle ilgilidir (Greenberg 1990). Etkileşimsel adaletin kişilerarası adalet ve bilgi adaleti olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Bilgi adaleti örgüt üyeleriyle iletişimin sağlıklı olması ve kararların gerekçeli olması durumunda sağlanır. Kişilerarası adalet "çalışanların örgütsel işlemlerin uygulanması sırasında gördükleri kişilerarası muamele kalitesine ilişkin algıları" olarak tanımlanmıştır (Skarlicki ve Folger, 1997). Nezaketsiz davranış kişilerarası muamele biçimlerinden biri olduğundan nezaketsizliğe ilişkin sonuçlar kişilerarası adalet algısı aracılığıyla açıklanmaktadır.

Sosyal alışveriş teorisi, nezaketsizlik ve kişilerarası adalet algısı arasındaki ilişkinin anlaşılması için bir temel sunmaktadır. Bu teoriye göre insanlar karşılıklılık, müzakere ve diğer kâmlık gibi alışveriş kurallarına uyarak zaman içinde karşılıklı bağıllık geliştirmektedirler (Cropanzano ve Mitchell, 2005). Dolayısıyla aynı örgüt üyelerinden gelen nezaketsiz muamele sosyal alışverişin karşılıklılık normunu ihlal ettiği için sosyal alışveriş ilişkisi zedelenebilir ve 'kişilerarası adalet' algısını düşebilir (Gouldner, 1960; Wang ve ark., 2023). Kişilerarası adalet algısını Sosyal değişim teorisi temelinde ele alan bir çalışmada, nezaketsizlik ve diğer örgüt üyeleriyle bilgi paylaşımı ilişkisinde adaletsizlik algısının aracılık rolü incelenmiştir. Çalışmada nezaketsizliğe maruz kalanlardan ayrıca adalet algısı zedelenenlerin tepkisel bir davranış olan bilgi paylaşmama davranışını daha fazla sergiledikleri bulunmuştur (Wang ve ark., 2023). Kişilerarası adalet algısının duygusal emek üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmada kişilerarası adalet algısı nezaketsiz davranışlar aracılığıyla manipüle edilmiştir (Rupp ve Spencer, 2006). Holm ve arkadaşları ise yaptıkları çalışmalarında tanık

olunan nezaketsizlik ile adalet algısının negatif ilişkili olduğunu bulmuştur (Holm ve ark., 2021). Farklı cinsiyetteki bireylerin adaletsizlik algısı üzerine yapılan bir çalışmada ise gözlemlenen nezaketsizliğin doğrudan adalet algısı üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (Miner ve Cortina, 2016).

Sonuç olarak Duygusal olaylar teorisi ile Kişilerarası adalet algısı teorisinin nezaketsiz davranış sonuçlarını açıklanmasına teorik çatı getirdiğini söylemek mümkündür. İlgili etkilerin farklı kuramsal açılardan incelenmesinin nezaketsizliğin daha iyi anlaşılmasına katkı sunacağı düşünüldüğünden araştırmamızda nezaketsizliğin etkilerinin Sosyal kimlik bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.2 Sosyal Kimlik Kuramı

Sosyal kimlik teorisi, grup içi süreçlerde ve gruplar arası ilişkilerde benlik kavramının ve ilişkili bilişsel süreçlerin ve sosyal inançların rolünü inceleyen etkileşimci bir sosyal psikolojik kuramdır. 1970'lerde gruplar arası ilişkilerin bir açıklaması olan bu yaklaşım, 1980'lerin başında grup süreçlerinin ve sosyal grubun doğasına yönelik daha gelişmiş ve genel bir çerçeve sunmaktadır (Hogg ve ark., 1995). Dolayısıyla Sosyal kimlik kuramının grup davranışı ve gruplar arası ilişkilere, dolayısıyla önyargı ve ayrımcılığa ilişkin geniş kapsamlı açıklamalar sunan, sosyal psikolojinin en etkili teorilerinden biri haline geldiğini söylemek mümkündür (Abrams ve Hogg, 2010).

Sosyal kimlik kuramı ilk olarak bireyin bir sosyal kimliği bir de bireysel kimliği olduğunu vurgulamaktadır (Turner ve ark., 1994). Bireysel kimlik kişinin ait olduğu, kişinin biricik kimliğini ifade etmektedir. Sosyal kimlik ise Tajfel'e göre, "bireyin benlik algısının, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçası" olarak tanımlanmaktadır (Tajfel, 1978).

Bunun yanında Sosyal kimlik kuramı birtakım varsayımlar ve bu varsayımlardan hareketle de birtakım prensipler sıralamaktadır. Kuramın temel varsayımları,

1. Bireyler öz-saygılarını sürdürebilmek ve yükseltmek motivasyonu içerisinde; yani olumlu bir benlik için uğraşırlar.
2. Belirli bir grubun üyeleri için sosyal gruplar ve sosyal kategorilendirmeler olumlu ya da olumsuz çağrışımlar taşımaktadır. Bu

sebeple sosyal kimlik, grupların nasıl değerlendirildiğine göre olumlu ya da olumsuz olabilir.

3. Bireyin kendi grubuna yönelik bu değerlendirmeleri diğer grupları referans alarak yapılan karşılaştırmalara dayanmaktadır. Ait olunan grup (iç-grup), dış-gruptan olumlu şekilde farklılaştıkça yüksek prestij sağlamaktadır.

Bu varsayımlar beraberinde birtakım prensipleri getirmektedir. Bunlardan ilki, bireylerin pozitif sosyal kimlik kazanmak ya da sağlamak için çaba sarf etmeleridir. İkincisi, sosyal kimliğin olumlu şekilde sağlanabilmesi için iç-grubun dış-gruptan olumlu şekilde farklılaşması gerekmektedir. Son olarak bu farklılaşma bireyi tatmin etmediğinde ya kendine yeni bir grup arayışı içine girecek ya da kendi iç-grubu daha olumlu algılanabilir hale getirmek için çabalayacaktır. Özetle bireyler, olumlu bir sosyal kimlik için çaba sarf edecekler; kendi gruplarını diğer gruplar ile karşılaştıracak ve karşılaştırma sonunda tatmin olmazlarsa bir başka grup bulacaklardır ya da grubu daha olumlu bir şekilde farklılaştırmak için çaba sarf edeceklerdir.

1.2.1 Sosyal Sınıflandırma

İnsanlar, birer bilişsel cimri oldukları için bilgiye en kısa sürede ve en az çaba harcayarak ulaşmayı tercih ederler (Dönmez, 1982). Bilgiye giden en kısa ve ekonomik yol ise genellikle sınıflandırma yapmaktır (Hewstone, 1996). Sosyal sınıflandırma, bireyleri tek tek bireyler olarak değil, bir grup üyesi olarak ele aldığımızda ortaya çıkar. Sosyal kimlik kuramı, gruplar arası çatışma ve uyumda kimliğin rolüne odaklanırken, Sosyal sınıflandırma teorisi daha çok sosyal kimlik oluşumunun sosyal-bilişsel mimarisine odaklanır.

Sosyal sınıflandırma kuramı, sosyal kimlik kuramıyla tutarlı olarak birtakım bilişsel avantajları ve çıktıları barındırmaktadır. Bu çıktılarından ilki hali hazırda olumlu kimlik arayışında olan bireylerin kendilerine olumlu bir sonuç sağlamak motivasyonu ile iç-grupları ile diğerleri (dış-grup) arasında bir sosyal karşılaştırma yapmalarıdır. Bu motivasyon da sosyal karşılaştırmayı yaparken, kendi gruplarını kayırırken; diğerlerini küçümsemelerine yol açmaktadır (iç-grup kayırmacılığı).

Sosyal sınıflandırmanın ikinci çıktısı sosyal sınıflandırmanın bireylerin kendi grubu (iç-grup) içerisindeki benzerlikleri olduğundan fazla (in-group homogeneity), bir başka deyişle daha homojen algılamasına yol açmasıdır. Dış-grupları söz konusu olduğunda ise dış-grupları ile aralarında olan farklılıkları

abartma eğilimindedirler. Bireylerin iç-grup üyeleri arasındaki benzerlikleri ve dış-grup üyeleri arasındaki farklılıkların olduğundan fazla algılanması abartma etkisi olarak isimlendirilmektedir (Turner, 1982).

1.2.2 Kendini Sınıflandırma

Kendini sınıflandırma “güdüler, beklentiler, bilgi ve gerçeklik arasındaki karmaşık ve yaratıcı etkileşimi yansıtan aktif, yorumlayıcı, yargılayıcı bir süreç” olarak betimlenmektedir (Turner, 1999). Kendini sınıflandırma kuramının varsayımlarına göre, birey, kendisini ve diğer insanları farklı düzeylerde kategorize etmektedir (Turner, 1999). Bireylerin birçok sosyal kimliğin olduğu göz önüne bulundurulduğunda hangi sosyal kimliğin (örneğin: kadın, akademisyen, eş, anne) aktif olacağı söz konusu sosyal kategorinin uygunluğu ve ulaşılabilirliğinin etkileşimine bağlıdır (Oakes, 1987). Sınıflandırmalar sıklıkla kullanıldıkları (kronik erişilebilirlik) veya bir durumla açıkça alakalı (durumsal erişilebilirlik) olduklarından bilişsel olarak erişilebilirdir (Oakes, 1987). Yani bir sınıflandırma ya sıklıkla kullanıldığından ya da durumla doğrudan ilişkili olduğundan erişilebilirdir ve erişilebilirlik arttıkça kategorinin kullanılma olasılığı artar. Belirli bir bağlamda insanlar arasındaki uyuma ya karşılaştırmalı bir şekilde ya da normatif olarak ele alabilirler. Karşılaştırmalı uyum, bireylerin benzerlik ve farklılıklarına odaklandıklarında; normatif uyum ise insanların davranışlarını anlamlandırdıklarında oluşturmaktadır. Yani bireylerin farklı sosyal bağlamlarda farklı sosyal kimliklerinin aktif olduğu ve bu aktifleşmenin de erişilebilirlik ve uyum ile ilgilidir. Bütün bu bulgular göz önüne alındığında ne zaman nerede hangi grubun iç-grup hangi grubun dış-grup olacağının değişken ve bağlama bağlı olduğu söylemek mümkündür (Oğuz-Taşbaş, 2021).

Sosyal sınıflandırma kuramının iç grup homojenliği doğurgusu göz önüne alındığında bireylerin kendisini diğer iç-grup üyeleriyle benzer algıladığını, yani sosyal sınıflandırmanın benzerliği arttırdığı söylenebilir. İç-grubun olumlu olduğu bilgisi aynı zamanda iç grubun bir üyesi olarak bireyin benliğinin de olumlu algılamasına katkı sunduğundan önemlidir. Kendini sınıflandırma kuramının ve sosyal kimlik teorik çerçevesinin bu varsayımlarından hareketle bireylerin iç-grup üyelerini hem daha benzer hem de daha olumlu algıladıkları söylenebilir. Nitekim katılımcıların hiçbir özellik olmadan tamamen rastgele şekilde gruplara ayrıldıkları bir çalışmada iç-grup üyelerine yönelik pozitif özellikler ima eden davranışların; dış-grup üyesi tarafından gerçekleştirildiği ve bu özelliklerin olumsuz olduğu

duruma kıyasla daha fazla kategorize edildiği bulunmuştur (Otten ve Moskowitz, 2000). Bir başka deyişle katılımcılar olumlu özellikleri ima eden davranışları daha çok iç-grup üyeleri söz konusu olduğunda kategorize etmişlerdir. Bunun yanında bireylerin iç-grup üyeleri söz konusu olduğunda daha fazla güven duydukları daha nazik ve daha yardımsever olarak algılandıkları da bilinmektedir (Brewer ve Silver, 1978; Foody ve ark., 2009; Platow ve ark., 1999). Foody ve arkadaşları tanımadıkları bir kişi bile olsa bireylerin iç-grup üyesine dış-grup üyesine kıyasla daha fazla güvendiklerini ve daha olumlu davranış beklentisi içerisinde oldukları bulmuşlardır (Foody ve ark. 2009). Örgüt psikolojisi alanında yapılan çalışmalarda ise bireylerin bir diğer örgüt üyesi olan amirlerinden beklediği gibi olumlu ve destekleyici davranışlar gördüklerinde örgüt aidiyetlerinin arttığı ve bireyin kendini ne kadar grubun üyesi olarak gördüğünü ifade eden grup içi statü algılarının (perceived insider status) da geliştiği bulunmuş (Avolio ve Gardner, 2005; Kark, ve ark., 2003) ve bu bulgular sosyal kimlik perspektifinden açıklanmıştır.

Bireylerin iç-grup üyelerini daha olumlu algılama motivasyonlarına ve iç-grup üyelerinden gelecek davranışların daha olumlu olmasını bekllemelerine rağmen iç-grup üyeleri tarafından da olumsuz davranışlara maruz kalmaları mümkündür. Bu davranışların, yani iç-grup üyelerinden gelen olumsuzlukların, bireylerin sosyal kimliklerini ve bilişlerini nasıl etkilediği önemli bir sorudur. İç-grup üyelerinden gelen olumsuz davranışların nasıl değerlendirildiğine yönelik ise örgüt psikolojisi alanında ve sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar bireylerin sosyal kimlik algılarının olumsuz davranış sonrası yara aldığını ve kendilerini örgütün/grubun 'içeridekileri' yerine 'dışarıdakileri' olarak görmeye başladıklarını belirtmektedir (Ouyang ve ark., 2015; Zhan ve ark., 2018). Bu durumla tutarlı şekilde örgüt üyeleri, diğer çalışanlar ya da bir diğer örgüt üyesi olan lider tarafından olumsuz davranışlara maruz kaldığında grup içi statü algılarının da gruba olan aidiyetlerinin de azaldığı bulunmuştur (Amabile ve ark., 2005; Ouyang ve ark., 2015; Schyns ve Schilling, 2013; Zhan ve ark., 2018). Dahası örgüt üyelerinden gelen bu davranışlar ile hem örgüte hem de diğer örgüt üyelerine yönelik olumsuz duygu ve davranışlar arasındaki ilişkide kendilerini ne kadar grubun içinde algıladıklarının aracı etkisinin olduğu, bir diğer deyişle örgüt üyeleri tarafından olumsuz davranışlara maruz kalanlardan kendini grubun dışında hissedenlerin örgüte ve/veya üyelerine daha fazla olumsuz duygu ve davranış sergiledikleri bulunmuştur.

1.3 Schadenfreude

Günlük yaşamdaki haberler incelendiğinde, bir başkasının talihsizliğine ya da başına gelen kötü olaylara dair haberlerin daha baskın olduğu görülmektedir (Stone ve Grusin, 1984). Bu talihsizliklerin de her zaman empati, üzüntü, dehşet gibi durumla uyumlu duygusal tepkileri beraberinde getirdiği ise bir şehir efsanesidir. Birçok durumda empatik kaygılar gerçekten de duygusal tepkilerimizi şekillendirse de bir başkasının talihsizliğiyle ilgili haberlerden zevk de aldığımız durumlar da bulunmaktadır (Combs ve ark., 2009). Bir başka deyişle bu durumlarda başka bir kişi ya da bir grubun başına gelen talihsizlikten alınan haz anlamına gelen ‘schadenfreude’ duygusunu hissetmemiz de mümkündür.

Almanca kökenli bir kelime olan schadenfreude zarar anlamına gelen ‘schaden’ ve neşe anlamına gelen ‘freude’ kelimelerinden oluşmuştur ve Oxford İngilizce sözlüğünde **‘bir başkasının talihsizliğinden alınan haz’** olarak tanımlanmaktadır (aktaran; Ouwerkerk ve ark., 2016). Farklı dillerde farklı şekillerde ifade edilse dahi kelimenin karşılık geldiği duygu ve anlamlar tam olarak karşılanamadığı düşünüldüğü için alan yazında ‘schadenfreude’ kelime şeklinde kullanılmaktadır (Combs ve ark., 2009). Schadenfreude duygusunun tarihçesine bakıldığında antik Yunan’dan (örneğin Aristoteles, MÖ 350) günümüze dek ilgili çeken bir konu olduğu görülmektedir. Nietzsche schadenfreude'yi, yani pasif bir şekilde başkalarının acı çektiğini görmenin verdiği hazzı, aktif bir şekilde başkalarına acı çektirmenin verdiği hazdan farklı olduğunu vurgulamıştır: “Başkalarının acı çektiğini görmek insana iyi hissettirir, Başkalarına acı çektirmek daha da fazla. Hayli sert ama muazzam kuvvetli, insanca, pek insanca bir ilkedir bu.” (Aktaran; Smith, 2020).

1.3.1 Schadenfreudeye İlişkin Öncüller

Schadenfreudenin son dönemlerde artması ve üzerine çalışılan konulardan biri olması, bireylerin neden bu duyguyu hissettiğine ilişkin soruları gündeme getirmektedir. Schadenfreude üzerine yapılan çalışmaların gösterdiği gibi, bu duygunun ortaya çıkmasında birkaç önemli faktör bulunmaktadır. Bunlardan ilki *hedefe yönelik tutumlarımızdır*. Yani bireylerin sevmedikleri/hoşlanmadıkları insanların başına talihsiz şeyler geldiğinde sevinmeleri, schadenfreude hissetmeleri daha olasıdır (Greenier, 2015). Genel olarak, bize psikolojik mesafesi daha kısa olan birine karşı, uzak olan diğerlerine göre daha olumlu algılara sahibizdir (Tesser ve Campbell, 1982). Özellikle mağdur kişi iç-grup üyesi veya bize yakın biri olarak

kabul edilirse, talihsizliği daha az hak eden biri olarak hissetmemiz, daha fazla empati ve daha az schadenfreude yaşamamız daha muhtemeldir (Wei ve Liu, 2020).

Hareli ve Weiner (2002) tarafından yapılan çalışmada, hoşlanmama gibi olumsuz tutumların, kıskançlıktan bağımsız olarak schadenfreude duygusunu tetiklediği vurgulanmıştır. Benzer şekilde, Watanabe ve arkadaşlarının (2022) çalışmasında da hedefe duyulan hoşlanmanın artmasıyla birlikte daha az schadenfreude hissedildiği gözlemlenmiştir. Kişiler arası tercihin (beğenme ve beğenmeme) güven oyunu ile incelendiği bir çalışmada, hoşlanma/hošlanmama durumunun, empatik tepkiler, schadenfreude ve prososyal eğilimler arasındaki ilişkileri ortaya koyduğu belirtilmiştir (Qi ve ark., 2020). Bu çalışmada, hedef kişiye karşı hoşlanma gösterildiğinde, prososyal eğilimlerden bağımsız olarak empatik tepkilerin sergilendiği; ancak hoşlanma olmadığında, kişinin prososyal eğilimlerine bağlı olarak empati veya schadenfreude hissedildiği bulunmuştur. Greenier (2021) tarafından yapılan bir çalışmada, hoşlanmanın schadenfreude üzerindeki temel etkisinin belirgin olduğu ve özellikle kötü niyetli kıskançlık ve hoşlanmamanın birlikte schadenfreudeyi arttırdığı bulunmuştur. Benzer şekilde, Feather ve McKee (2014) tarafından yapılan bir çalışmada da hedefin sevilme durumunun algılanan hak ediş ve schadenfreude arasında düzenleyici bir rol oynadığı ve hoşlanma düzeyinin artmasıyla schadenfreude hissetme eğiliminin de arttığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmalar, hedefe yönelik tutumların (örneğin; hoşlanma, sevmeye) schadenfreude üzerinde etkili olduğunu ve olumsuz tutumların bu duyguyu arttırdığını desteklemektedir.

Hedefe yönelik tutumların yanı sıra schadenfreude üzerinde etkili olduğu düşünülen bir diğer önemli faktör *hak etme* kavramıdır. Algılanan hak etme düzeyi, birçok duygunun ortaya çıkması için kritik bir rol oynar (Feather ve McKee, 2014). Başka bir deyişle, bir kişinin yaşadığı olumsuz bir durumu hak etmediğini düşünüyorsak üzülebilir, ancak hak ettiğini düşünüyorsak sevinebiliriz; yani schadenfreude hissedebiliriz. Feather (2006), olumlu veya olumsuz sonuçlar karşısında kişinin kendisi veya başkası için algıladığı hak etme düzeyinin, ortaya çıkan duyguları belirlediğini açıklamıştır. Feather'ın (2006) Heider'in Dengeli ilişkiler teorisine dayalı olarak geliştirdiği bu yapısal analizde, hak etme adaletiyle ilgili bir değişken olarak ele alınmıştır. Bu analizde, olumlu eylemlerin olumlu sonuçları, olumsuz eylemlerin ise olumsuz sonuçları takip ettiğinde durumun hak edilmiş olarak algılanabileceği öne sürülmüştür (Feather, 2006). Örneğin, olumsuz

eylemler olumlu sonuçlarla sonuçlandığında veya olumlu eylemler olumsuz sonuçlarla sonuçlandığında, durum hak edilmemiş olarak görülebilir. Bu analize göre, hak edilmiş olumlu sonuçlar yaşayan kişilere (örneğin: çok çalıştığı için terfi alanlar) karşı memnuniyet veya hayranlık gibi duygular beklenirken, hak edilmemiş olumlu sonuçlar yaşayan kişilere (örneğin: kopya çekerek sınavı geçenler) karşı öfke, dargınlık veya şaşkınlık gibi duygular beklenir. Hak edilmiş olumsuz sonuçlar yaşayan kişilere (örneğin: çalışanına mobbing uygulayan patronun iflası) yönelik schadenfreude hissi, hak edilmemiş olumsuz sonuçlar yaşayan kişilere (örneğin: çok çalışan birinin işinin feshedilmesi) ise empati, sempati ve üzüntü hissi beklenir. Öte yandan, hedefin bireyin kendisi olması durumunda, hak ettiği olumlu bir sonuç yaşadığında (örneğin: çok çalıştığı için terfi alan biri), kendiyle gurur duyması beklenirken, hak etmediği olumlu bir sonuç yaşadığında (örneğin: kopya çekerek sınavı geçtiğinde) utanç veya zevk hissetmesi beklenir. Hak ettiği olumsuz sonuçları yaşadığında (örneğin: çalışanına mobbing uyguladıktan sonra iflas etmesi) ise üzüntü, utanç, pişmanlık veya suçluluk hissi beklenirken, hak etmediği olumsuz sonuçlar yaşayan kişilere (örneğin: çok çalışmasına rağmen işinin feshedilmesi) hayal kırıklığı hissi beklenir (Feather ve McKee, 2014). Bu bağlamda, bireylerin olayları hak etme açısından nasıl algıladıklarının, olaya yönelik duyguları üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 1.1 Algılanan hak edilmişlik/hak edilmemişlik ile ilgili ayrıık duygular, başkaları ve benlik için değerdendirilen eylem/sonuç ilişkileri

Duygu Odağı	Hak Edilmiş Sonuçlar		Hak Edilmemiş Sonuçlar	
	<i>Olumlu Davranış</i> <i>Olumlu Sonuç</i>	<i>Olumsuz Davranış</i> <i>Olumsuz Sonuç</i>	<i>Olumlu Davranış</i> <i>Olumsuz Sonuç</i>	<i>Olumsuz Davranış</i> <i>Olumlu Sonuç</i>
Başkası	Memnuniyet	Schadenfreude	Sempati	Kızgınlık
Kendisi	Gurur	Üzüntü, Utanç,suçluluk	Hayal kırıklığı	Memnuniyet, Suçluluk

Schadenfreude duygusu bağlamında hak edilmişlik ise kişinin başına gelen talihsizliğin ne ölçüde doğrudan kendi eylemlerinin sonucu olduğudur (Greenier, 2021). Yapılan çalışmalar, hedefin başına gelen talihsizliği hak etme düzeyinin schadenfreude üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, Wei ve Liu (2020) tarafından yürütölen bir çalışmada, hedefin başına gelen talihsizlik hak edilmiş bulunursa, schadenfreude ve öfke gibi antisosyal duyguların etkin hale geldiğı; ancak hak edilmediğı düşünölüyorsa, empati ve sempati gibi yardım

etmeye yönlendiren duyguların ortaya çıktığı bulunmuştur. Benzer şekilde, Dijk ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan bir çalışmada da talihsizliğe yönelik hak edişin schadenfreude duygusunun ortaya çıkma olasılığını arttırdığı bulunmuştur. Dolayısıyla, hedefin başına gelen durumu ne ölçüde hak ettiği düşünülüyorsa, o kadar schadenfreude hissedildiği sonucuna varılabilir.

Schadenfreude ile ilişkili olduğu düşünülen bir diğer kavram ise *kıskançlıktır*. Kıskançlık, insanlar başkalarının üstün niteliklerinden, başarılarından veya sahip olduklarından yoksun olduklarında ve bunları arzuladıklarında ortaya çıkan hoş olmayan bir duygudur (Parrott ve Smith, 1993). Smith ve arkadaşları, kıskançlık ve schadenfreude arasındaki ilişkileri açıklamak için iki teori önermiştir (Smith ve ark., 1996). Birincisi hem kıskanma hem de Schadenfreude'nin sosyal karşılaştırmadan kaynaklandığını, birincisinin yukarı doğru sosyal karşılaştırmadan kaynaklandığını ve aşağılık duygusuyla bağlantılı olduğunu, ikincisinin ise aşağı doğru sosyal karşılaştırmadan kaynaklandığını ve üstünlük duygusuyla bağlantılı olduğunu ileri sürmektedir. Kıskanç bir kişi, kıskanılan kişinin talihsizliğinden zevk alır, çünkü bu durum kıskanç kişinin öz değerini arttırmaktadır. Diğer teori ise kıskançlığın hoş olmayan bir duygu olduğunu ve başkalarının talihsizliğini öğrenmenin kıskanılan kişinin moralini bozarak onu daha az kıskanılır hale getireceğini öne sürmektedir. Bu sebepten başkalarının talihsizlikleri de ödül olarak algılanmaktadır ve kıskançlığın ortadan kalkması da hoş bir duygu olan bir rahatlama sağlayacaktır. Kıskançlık-schadenfreude ilişkisini irdeleyen bu iki teori biraz farklı değerlendirmeler önerse de her ikisi de schadenfreudenin potansiyel bir nedeni olarak öz değerlendirme kaygısına işaret etmektedir. Dolayısıyla kıskançlığın öz değerlendirme kaygıları üzerinden schadenfreude üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Kıskançlık ve schadenfreude ilişkisini irdeleyen birçok araştırma olmasına rağmen, araştırmalarda farklı bulgular elde edilmiştir. Bazı araştırmalar kıskançlığın daha fazla schadenfreude hissetmeye (özellikle hedef yüksek kişi statülü olduğunda) yol açtığını vurgulamaktadır (Sawada ve Hayama, 2012; W. W. van Dijk ve ark., 2006; Wang ve ark., 2019). Öte yandan böyle bir yordamanın olmadığını, özellikle manipüle edilmiş bir durumdan ziyade, kişilik özelliği olarak kıskançlığın (Greenier, 2018); schadenfreudeyi yordamadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. van de Ven ve arkadaşları yaptıkları çalışmalarında kıskançlığın hangi koşullar altında schadenfreudeyi yordadığını irdelemişler ve kıskançlık

duygusunu iyi niyetli kıskançlık ve kötü niyetli kıskançlık olmak üzere ayrıma gitmişlerdir (van de Ven ve ark., 2015). İyi huylu kıskançlık, kıskanılan kişiye benzerliği artıracak şekilde kendini geliştirme motivasyonunu içerirken, kötü niyetli kıskançlık kıskanılan hedefi aşağı çekme arzusunu içermektedir. Yani, iyi niyetli kıskançlık, kendini kıskanılan hedefin seviyesine yükseltme veya sadece hedefin sahip olduklarına sahip olma arzusu uyandıran kıskançlığı ifade ederken; kötü niyetli kıskançlık, kıskanılan hedefe karşı düşmanlığı ve hedefin yüksek statüsünü veya avantajını kaybettiğini görme arzusunu içermektedir. Bu nedenle, kötü niyetli kıskançlığın, kıskanılan hedefin bir talihsizlik yaşaması durumunda bir schadenfreude tepkisini öngörmesi gerekirken, iyi huylu kıskançlığın öngörmemesi gerektiğine inanılmaktadır. Van de Ven ve arkadaşları (2015) hem iyi huylu hem de kötü huylu kıskançlığı incelemiş ve bu tahminlerle tutarlı sonuçlar elde etmiştir. Benzer şekilde Greeiner (2021) çalışmasında da kötü niyetli kıskançlığın schadenfreudeyi yordarken; iyi niyetli kıskançlık için böyle bir durumun olmadığını bulmuştur. Bütün bu bulgulardan hareketle kıskançlığın schadenfreude için önemli bir etken olduğu ve bu durumda da bireyin öz değerlendirme kaygısının rol oynadığı söylenebilir.

Schadenfreude duygusuna yönelik öncülleri Duygu değerlendirme teorisi ve *öz değerlendirme* aracılığıyla incelemek mümkündür. Duygu değerlendirme teorileri, duyguların olayların nesnel özelliklerinden ziyade olayların kişisel öneminin özenle bir şekilde değerlendirilmesi ile ortaya çıktığını belirtmektedir (Rosemann ve Smith, 2001). Bu bakış açısından hareketle, öz değer algısı düşük olan bireylerin kendilerini olumlu bir şekilde öz değerlendirmeye ihtiyaç duyacaklarından, kendilerini yeniden değerlendirme yoluna gideceklerini söylemek mümkündür (Taylor ve Brown, 1988). Bireylerin kendileri hakkında olumlu bir bakış oluşturmalarının yollarından birinin de kişinin kendini daha az şanslı olduğunu düşündüğünü hissettiği kişilerle karşılaştırması olduğu bilindiğinden bu kişilerin bir başkasının talihsizliğinden zevk almaları mümkündür (Wiils, 1981). Bu nedenle, olumlu bir öz değerlendirme ihtiyacını karşılayan sosyal karşılaştırma sonucunda, bir birey başkasının talihsizliğinden zevk alarak olumlu bir benlik algısı kazanabilir. Bu durumla ilgili çalışmalar da schadenfreude duygusunun öz değerlendirmenin önemli bir bileşeni olduğunu göstermektedir (W. W. van Dijk ve ark., 2011; W. W. van Dijk ve ark., 2011; W. W. van Dijk ve ark., 2015).

Hem öz değerlendirme bakış açısından hem de Sosyal kimlik kuramından hareketle bireylerin bir grubun üyesi olduklarında, gruba üyeliklerinden doğan bir kimliklerinin olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal kimlik adı verilen bu kimliğin, bireylerin benliklerinin ayrılmaz bir parçası olduğu bilinmektedir (Tajfel, 1978). Bu bağlamda kişilerin olumlu benlik algılarını sürdürebilmek için, sadece bireysel olarak değil, aynı zamanda üyesi oldukları grubu da olumlu değerlendirmeye ihtiyaç duydukları söylenebilir (Tajfel, 1978). Bütün bu bulgulardan hareketle sosyal kimlik ve ilişkili değişkenlerin de schadenfreude ile ilişkili olabileceği öngörülmektedir.

1.3.2 Sosyal Kimlik ve Schadenfreude

Sosyal kimlik kuramının varsayımları ve ilkeleri göz önünde alındığında bireylerin, olumlu bir sosyal kimlik oluşturmak için çabaladıklarını ve ait oldukları grupların diğer gruplardan daha olumlu bir şekilde ayrılmasını, öne çıkmasını istedikleri görülmektedir (Tajfel ve Turner, 1979). Sosyal kimlik kuramının varsayımlarını duygulara uygulayan **Gruplar arası duygular teorisi** de insanların bir grupla özdeşleşme gücünün ve özellikle grup içi özdeşleşmenin duygusal bileşeninin güçlü olduğunu öne sürmektedir (Doosje ve ark., 2006; Mackie ve Smith, 2017). Başka bir deyişle, kişi bir grubun bir parçası olduğunda, kişinin benliği de o grubun bir parçası haline gelir ve bu durumda grup üyeleri, gruba ait duyguları deneyimleyebilir. Sosyal kimlik teorisi de benzer şekilde, duyguların grupların birbirlerini değerlendirmelerinden ve birbirlerine yönelik kaygılardan etkilenebileceğini öne sürmektedir.

Schadenfreude de gruplar arası bağlamda sıklıkla ele alınan duygulardan biridir (Cikara, 2015; Spears ve Leach, 2004). Dış-grubun başına gelen talihsizlikler, bireylerin olumlu sosyal kimlik algılarına katkı sunduğundan bu talihsizliklerden keyif almalarına, schadenfreude hissetmelerine yol açabilir (Ouwerkerk ve ark., 2018; Spears ve Leach, 2004). Cikara (2015) bireylerin sosyal kimliklerinin de etkisiyle schadenfreude hissetmelerini ‘gruplar arası schadenfreude’ olarak isimlendirmiştir. Yani, bireylerin grupla kurdukları özdeşimin duygusal gücü dış-gruba karşı hissedilen schadenfreudenin çok önemli bir belirleyicisidir (Ouwerkerk ve ark., 2018). Nitekim, hedefin sosyal kimliğine (iç-grup, dış-grup) yönelik bilginin schadenfreude duygusu üzerindeki etkili olduğunu inceleyen birçok çalışma yapılmıştır (Cikara ve ark., 2014; Cikara, 2015).

Sosyal kimlik kuramıyla tutarlı şekilde hedefin dış-grup üyesi olduğu bilgisi verilen katılımcıların daha fazla schadenfreude hissettiği bulunmuştur.

Anılan bulgularla tutarlı şekilde schadenfreudeyi *gruplar arası süreçler* ile ilişkilendiren birçok çalışma mevcuttur. Cikara ve arkadaşları (2011, 2015) gruplar arası değişkenlerden rekabeti ele aldıkları çalışmalarında rekabetin, dış-grubun başına gelen olumsuz olaylar sonrasında schadenfreude ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Cikara ve ark., 2011; Cikara ve ark., 2015). Hoogland ve arkadaşları yaptıkları bir dizi çalışmada, dış-grubun rakip olduğu koşulda kimliklenme ile schadenfreudenin de arttığını, grup içi kimliklenme arttıkça schadenfreude hissetme düzeyinin de arttığını bulmuşlardır (Hoogland ve ark., 2015). Bir başka çalışma da Sosyal kimlik teorisi ve Gruplar arası duygu teorisiyle uyumlu şekilde, grup içi duygusal özdeşleşmenin, dış-grubun talihsizliğiyle ilgili haberlere yönelik schadenfreude tepkilerini, bu talihsizliğin katılımcıların ilgisini çeken bir alanda meydana gelmesi koşuluyla arttırdığını göstermektedir (Ouwerkerk ve ark., 2018). Bu durum, schadenfreudenin birbiriyle ilişkili çeşitli öncüller tarafından belirlenebilen çok yönlü bir duygu olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak schadenfreude kendisi çok yönlü bir kavram olmasına rağmen, gruplar arası ilişkilerde bu karmaşıklığın daha belirgin olduğu söylenebilir. Bunun yanında nezaketsiz davranışın bireyin doğrudan kimliğini tehdit eden ve hedef alan bir davranış olduğu da göz önüne alındığında nezaketsiz davranış, schadenfreude ve sosyal kimlik değişkenleri arasındaki ilişkinin nasıl olduğu cevaplanması gereken bir soru olmuştur.

1.4 Nezaketsiz Davranış, Sosyal Kimlik ve Schadenfreude

Nezaketsiz davranış örgüt psikolojisi, yönetim bilişim sistemleri, işletme, insan kaynakları, otelcilik yönetimi gibi farklı alanlarda sıklıkla araştırılmış fakat çalışmalar sosyal psikoloji alanında, özellikle gruplar arası ilişkiler bağlamında sınırlı kalmıştır. Toplumun önemli çoğunluğunun sosyal hayatta maruz kaldığı nezaketsiz davranışın, sosyal kimlik perspektifinden, dış-grup üyelerinin de değişimlenerek ele alındığı ve duyguların öncesindeki potansiyel bilişsel mekanizmaların incelendiği çalışmaya yazarın bildiği kadarıyla rastlanmamıştır.

Konuya ilişkin yapılan görgül bir çalışmada iç-grup üyelerinden kaynaklanan ve online platformlarda maruz kalınan nezaketsizliğin (var, yok), yorum yapana yönelik değerlendirme aracılığı ile iç-grubu desteklemeye yönelik tutumları olumsuz etkilediği bulunmuştur (Kim, 2023). Bu çalışmanın bulguları her ne kadar iç-grup

üyesinden gelen nezaketsizliğin sonuçlarına dikkat çekmiş ve bu etkileri kara koyun etkisi (Marques ve ark., 1988; Pinto ve ark., 2010) ile açıklamış olsa da çalışmada dış-grup üyesi bir nezaketsizlik kaynağının bulunmaması kısıtlılık olarak belirtilmiştir (Kim, 2023). Bir başka çalışma işyeri nezaketsizliğinin çalışanların yaratıcılığıyla olumsuz yönde ilişkili olduğunu ve çalışanın grup içerisindeki statü algısının bu ilişkiye aracılık ettiğini göstermiştir (Zhan ve ark., 2019). Aynı çalışmada tanık olunan nezaketsizlik hem işyeri nezaketsizliği ile çalışan yaratıcılığı arasında hem de algılanan grup içi statünün dolaylı etkisinde düzenleyici rol oynamasına rağmen nezaketsizliğin ölçekler aracı ile ölçülmesi nedensel çıkarımlar yapmayı engellemektedir. Liu ve arkadaşları tarafından yapılan liderden kaynaklanan nezaketsizliğin sapkın çalışan davranışları üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmada, algılanan grup içi statünün iki değişken arasındaki ilişkiye aracılık ettiği bulunmuştur (Liu ve ark., 2020). Hem nezaketsizliğin liderden gelmesi hem de nezaketsizliğin kaynağının dış-grup olduğu bir koşul bulunmaması çalışmada sosyal kimlik ve nezaketsizliğin etkileşim etkisine yönelik soruları cevapsız bırakmıştır.

Bahsedilen bütün çalışmalar nezaketsiz davranış ve sosyal kimlik üzerine birtakım noktaların altını çizse de belirtilen sınırlılıkları taşıdıklarından nezaketsizlik ve sosyal kimliğin ortak etkisi üzerine direkt bir bulgu sunamamaktadır. Nezaketsiz davranış ve sosyal kimlik etkileşiminin sosyal psikoloji çerçevesinden deneysel araştırma deseniyle görgül bir şekilde incelendiği bir çalışmaya rastlanmaması bu araştırma ile doldurulacak önemli bir boşluk olarak görülmektedir.

Çalışmada etkileşim etkisinin gözlemlendiği duygunun, yani bağımlı değişkenin, schadenfreude olarak belirlenmesinin birtakım sebepleri vardır. Bunlardan ilki schadenfreudenin norm ihlallerine duyarlı ahlaki bir duygu olmasıdır (Yam ve ark., 2023). Bir normu ihlal eden kişi hak ettiği cezayı aldığında schadenfreude hissedilmekte, böylece önceki norm ihlali iyileştirilmekte ve nihayetinde adalet yeniden tesis edilmektedir. Nezaketsiz davranış da doğası gereği sosyal normlarının ihlaline dayandığından iki kavramın birlikte ele alınması anlamlı bulunmuştur. İkincisi schadenfreude, talihsizliğe karşısında hissedilen haz, başka bir kişiye veya gruba yönelik olması nedeniyle sosyal bir duygu olarak kavramsallaştırılmaktadır (Hareli ve Parkinson, 2008; Heider, 1958). Çalışmada nezaketsizliğin sosyal kimlik bağlamında ele alınması hedeflendiğinden sosyal bir duygu olarak schadenfreudenin yer alması ayrıca uygun bulunmuştur. Bunun yanında talihsizlik, diğerlerini yenmek veya galibiyet kazanmak gibi doğrudan schadenfreude yaşayan kişi veya gruptan ziyade

üçüncü bir taraftan veya tesadüfen kaynaklanmaktadır (Ben Ze'ev, 2000; Heider, 1958; Ortony ve ark., 1998). Dolayısıyla çalışmada hedef kişinin sadece manipüle edilmiş olan özelliklerinin etkisinin gözlemleneceği düşünülmektedir. Son olarak schadenfreude her ne kadar sosyal psikoloji yazınında ilgi görmüş olsa da (Cikara ve ark., 2011; Cikara ve ark., 2014; Leach ve ark., 2003; Smith, 2013; Spears ve Leach, 2004; van Dijk ve Ouwerkerk, 2014) nezaketsiz davranış ve sosyal kimlik ile ele alındığı görgül bir çalışmaya rastlanmamıştır.

1.5 Çalışmanın Önemi

Bu çalışmanın nezaketsiz davranış ve sosyal kimlik alan yazınına ilişkin önemli birtakım boşlukları doldurması hedeflenmektedir. İlk olarak bu çalışma nezaketsiz davranışın sosyal kimlik ile sosyal psikoloji perspektifinden ele alındığı ilk bilimsel çalışmadır. İlgili kavramların sosyal psikoloji yazınına katkı sağlayacak ve farkındalık uyandıracak olmasından dolayı önem arz ettiği düşünülmektedir.

İkinci olarak nezaketsiz davranışın sonuçlarına ilişkin geniş bir alan yazın (Gervais, 2015; Han ve ark., 2020; Phillips ve Smith, 2004; Schilpzand ve ark., 2016) bulunmasına rağmen, bu etkilerin ortaya çıkmasında rol oynayan aracı mekanizmaların aydınlatılmasına yönelik çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın bulguları nezaketsizliğin sonuçlarından önceki hem bilişsel hem de duygusal mekanizmaların aydınlatılmasına katkı sunacağı için önemlidir.

Son olarak her ne kadar schadenfreude için hak etme algısı önemli bir öncül olarak belirtilmiş (Barron ve ark., 2023; Feather, 2006; van Dijk ve ark., 2009) olsa da hem hak etmenin hem de adil dünya inancının nezaketsizliğin varlığı karşısında nasıl bir düzenleyici etki göstereceği bilinmemektedir. Dolayısıyla çalışma hak etme algısı, adil dünya inancı gibi adaletle ilgili değişkenlerin nezaketsizliğin neden olduğu sonuçlar üzerinde nasıl bir etkisinin olduğu açıkladığından ayrıca önemlidir.

Özetle farklı teoriler ve farklı perspektiflerin nezaketsiz davranışın duyguya ilgili sonuçlarına ilişkin açıklamalar getirdiği söylenebilir. Ancak duygusal reaksiyonların öncesindeki diğer potansiyel mekanizmaların da irdelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Diğer içsel mekanizmaları keşfetmek ve farklı teorik perspektiflerden gözlemlenen nezaketsizliğin gözlemcilerin tepkilerini nasıl ve neden etkileyeceğine dair daha kapsamlı bir anlayışa sahip olmamıza yardımcı olabildiğinden önemlidir. Literatürdeki ilgili boşluğun tamamlanması adına araştırmada, nezaketsizliği gerçekleştiren kişinin sosyal kimliğinin (iç-grup, dış-grup), bireyin sosyal sınıflandırmasını nasıl şekillendireceği ve böyle bir sosyal sınıflandırma

sürecinin sonraki duygu ve bilişlerinin açıklanmasında temel bir mekanizma olarak hareket edebileceği Sosyal kimlik teorisi (Tajfel ve Turner, 1979) çatısı altında araştırılacaktır.

1.6 Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Nezaketsiz davranış tek başına schadenfreudeyi etkiler mi? Bu etkinin oluşmasında rol alan bilişsel ve duygusal mekanizmalar nelerdir?
2. Sosyal kimlik tek başına schadenfreudeyi etkiler mi? Bu etkinin oluşmasında rol alan bilişsel ve duygusal mekanizmalar nelerdir?
3. Nezaketsiz davranış ve sosyal kimliğin etkileşimi, schadenfreude duygusunu etkiler mi?

İKİNCİ BÖLÜM

2. PİLOT ÇALIŞMA VE ÇALIŞMA I

Bu bölümde sırayla Pilot Çalışma ve Çalışma I'nin giriş, yöntem ve bulgularına yer verilecektir. Yöntemi tekrar etmemek adına, yalnızca yapılan yöntemsel bir değişiklik olduğunda bu değişikliğe değinilecektir.

2.1 Pilot Çalışma: Yöntem

Pilot çalışmanın amacı çalışmada kullanılması planlanan nezaketsiz davranış manipülasyonunun ve schadenfreude ölçme araçlarının güvenilirliğinin test edilmesidir.

2.1.1 Katılımcılar

Üsküdar Üniversitesinde çeşitli alanlarda lisans öğrenimine devam eden 99 katılımcının verileri üzerinden pilot çalışma gerçekleştirilmiştir (85 K, 13 E, 1 diğer; Ortyaş= 20.14, SSyaş= 3.23). Katılımcıların çalışmanın amacına ve içeriğine dair bilgisi bulunmamaktadır. Bu çalışma Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (bakınız: Ek 1).

2.1.2 Desen

Bu çalışma sosyal kimliğin ve nezaketsiz davranışın schadenfreude duygusu üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla planlanmıştır. Bu hedef doğrultusunda 2X2 gruplar arası olan çalışma deseninde bağımlı değişken schadenfreude; bağımsız değişkenler ise sosyal kimlik (dış-grup var ve dış-grup yok) ve nezaketsiz davranıştır (nezaketsiz davranış var, nezaketsiz davranış yok). Araştırma desenine göre örneklem dağılımı Tablo 2.1'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Araştırma deseni ve örneklem dağılımı

	Nezaketsiz Davranış Var	Nezaketsiz Davranış Yok
Dış-grup var	23	25
Dış-grup yok	28	23

2.1.3 Veri Toplama Araçları

2.1.3.1 Demografik Bilgi Formu

Katılımcılara cinsiyet, yaş, bölümü ve temas etme durumu gibi kişisel bilgilerinin sorulduğu bir form verilmiştir (bakınız: Ek 3). Ölçeğin ilk sayfasında

ise, çalışmaya gönüllü olarak katılabilecekleri ve isterlerse yarıda bırakarak ayrılabilirler de belirtilen onam formu (bakınız: Ek 2) sunulmuştur.

2.1.3.2 Nezaketsiz Davranış Manipülasyonu

Nezaketsiz davranış manipülasyon öyküsünün oluşturulmasında daha önce kullanılmış ve etkililiği kanıtlanmış olan sosyal yaşamda karşılaşılan nezaketsiz davranışlar kullanılmıştır (Pehlivan, 2023). Bunun yanında çalışma nezaketsiz davranışları sosyal psikoloji perspektifinden ve sosyal bağlamda irdelemeyi hedeflediğinden, zengin örgüt psikolojisi literatürüyle de uyum sağlayacak bir manipülasyon metni bağlamı oluşturulmuştur.

2.1.3.3 Sosyal Kimlik Manipülasyonu

Çalışmanın katılımcılarının Türk milliyetindeki üniversite öğrencileri olması sebebiyle dış-grup koşulunda olan öğrencilere hedefin Suriyeli olduğu bilgisi verilirken, dış-grup koşulunda yer almayan olan öğrencilere herhangi bir bilgi verilmemiştir.

2.1.3.4 Çalışmanın Koşulları

Çalışmanın manipülasyonlarına göre oluşturulmuş olan koşulları Ek 7’de detaylarıyla sunulmuştur.

2.1.3.5 Manipülasyon Kontrol

İlgili manipülasyonun katılımcılar üzerindeki etkisini görmek amacıyla araştırmacı tarafından rahatsızlık algısını ölçen bir form oluşturulmuştur. Nezaketsiz davranışın katılımcılar üzerindeki etkisi bu durum karşısında ne kadar rahatsız hissettiklerini sorgulayan ve tek maddeden oluşan 11’li aralıklı bir ölçekle değerlendirilmiştir (Ek 8).

2.1.3.6 Schadenfreude Ölçümü

Senaryo

Schadenfreude duygusuna yönelik yapılan çalışmalar, bu ölçümlerin hedef kişinin başına gelen talihsiz olay senaryoları aracılığıyla yapıldığını göstermektedir. Çalışmada nezaketsiz davranış ve sosyal kimlik manipülasyonlarının yer aldığı senaryoların ikinci kısmında hedef kişinin başına talihsiz bir olay geldiği betimlenmiş ve bu olaya yönelik schadenfreude duyguları ölçülmüştür. Bu çalışma için belirlenen talihsizlik hedefin kayıp düşmesi olmuştur (Ek 4).

Schadenfreude Ölçeği

Çalışma kapsamında önceki çalışmalarda da kullanılmış (Van djk ve ark., 2006; Yeniay, 2012) ve etkililiği kanıtlanmış olan schadenfreude ölçeklerinden yararlanılarak üç maddeden oluşan yeni bir ölçek oluşturulmuştur (Ek 5).

Schadenfreude Örtük Ölçümü (Emotikon)

Katılımcıların sosyal beğenilirlik ihtiyaçlarının kendilerini sansürlemelerine yol açabileceği düşünüldüğünden schadenfreude örtük ölçümü yapılmıştır. Önceki çalışmalar katılımcıların ağız ve kaş şekilleri üzerinde değişim yaparak çeşitli emojiler elde ettikleri online platformlar aracılığıyla schadenfreude örtük ölçümünü yaptıklarını belirtmektedir (Boecker, 2021). İlgili alanyazın ters ‘v’ şeklindeki düşük kaşlar ile ters ‘u’ şeklindeki düşük ağızın üzgün bir yüz ifadesine karşılık geldiğini ve talihsiz bir olay deneyimleyen hedef kişiye karşı duyulan sempatiyi ifade ettiğini vurgulamaktadır (Tipples ve ark., 2002). Bu durumla tutarlı olarak ‘v’ şeklindeki kaşların ve ‘u’ şeklindeki ağızın da hedef kişinin talihsizliğine yönelik hissedilen schadenfreudeyi ifade ettiği belirtilmektedir (Tipples ve ark., 2002). İlgili literatürden hareketle katılımcıların schadenfreude duygularının örtük bir şekilde ölçülmesi için farklı düzeyde hoşnutluk ifadesi içeren emojiler kullanılmıştır (Ek 6).

2.1.3.7 Duygu Ölçümleri

Araştırma kapsamında duyguların ölçümü için her insanda var olduğu düşünülen evrensel olan 6 temel duygu ele alınmıştır (Ekman, 1992). Katılımcılara senaryodaki durumlarda bu duyguları hissetme düzeyleri sorgulanmıştır. İlgili sorular, 11’li aralıklı bir ölçüm ile sorgulanmıştır (Ek 12).

2.1.3.8 Ulusal Kimliklenme Ölçeği

Ulusal kimliklenme birçok çalışmada çeşitli şekillerde ölçüldüğü bilinmektedir (Bağcı ve Çelebi, 2017; Verkuyten ve ark., 2007). Bu çalışmada daha önce benzer örnekleme gerçekleştirilen bir çalışmada kullanılmış ve etkililiği kanıtlanmış olan kimliklenme ölçüm maddeleri kullanılmıştır (Ek 13). Bu ölçüm maddelerinin sosyal kimliğin üç bileşeniyle (Cameron, 2004) uyumlu olduğu düşünüldüğünden çalışmada kullanılması ayrıca uygun bulunmuştur (Kiremitçi-Caniöz, 2019).

2.1.3.9 Mağdur Duyarlılığı Ölçeği

Schmitt ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilen ölçek adaletsiz durumlarda farklı bakış açlarına atıfta bulunan mağdur, fail, gözlemci ve

yararlanıcı dört alt ölçekten oluşmaktadır. Mevcut çalışmada adalet duyarlılığı ölçeğinin mağdur duyarlılığı alt ölçeği formu kullanılmıştır. İlgili formun Türkçe geçerlilik güvenirlik çalışmasını Çoklar (2014) tarafından yapılmıştır. Her biri 10 maddeden oluşmaktadır ve 6'lı Likert tipi ölçüme sahiptir (1=hiç katılmıyorum, 6=tamamen katılıyorum). Ölçekte ortalama puan arttıkça adalet duyarlılığı artmaktadır (Ek 14).

2.1.4 İşlem

Kolayda örnekleme yöntemi ile araştırmacının çalıştığı kurum aracılığıyla ulaşılan katılımcılara uygulanan bu çalışma yüz yüze, sınıf ortamında ve ders öncesinde araştırmacı ile dersin ilgili öğretim elemanı tarafından uygulanmıştır.

Araştırmanın ilk sayfasında, araştırma hakkında kısaca bilgi veren, katılımcıların gönüllü olarak katıldıklarını ve rahatsız oldukları takdirde araştırmayı yarıda bırakabileceklerini belirten bir onam formu sunulmuştur ve gerekli açıklamalar yapılmıştır. Gönüllü olarak katılmak isteyen katılımcılardan herhangi bir kimlik bilgisi istenmemiş, sadece ilgili kutucuğu işaretleyerek onayladıklarını belirtmeleri istenmiştir.

Daha sonra katılımcılara ilk olarak demografik bilgi formu sunulmuştur. Demografik bilgilerin ölçümünden sonra katılımcının koşuluna uygun şekilde nezaketsiz davranış ve sosyal kimlik manipülasyonunu içeren vinyet sunulmuş ardından duygu ölçümleri alınmıştır. Ardından önceki vinyetle ilişkili olan schadenfreude ölçüm öyküsü sunulmuş ve emotikon ile de örtük ölçümler alınmıştır. Son olarak katılımcılara ulusal kimliklenme ölçeği ile mağdur duyarlılığı ölçeği sunulmuş ve çalışma tamamlanmıştır.

İlgili bulgular SPSS 24 paket program aracılığıyla analiz edilmiş ve analizler 99 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma verilerinin normal dağılım gösterdiğinden parametrik test analizlerinin yapılması uygun bulunmuştur.

2.2 Pilot Çalışma: Bulgular

2.2.1 Nezaketsiz Davranış Manipülasyonuna İlişkin Bulgular

Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın manipülasyonu çalışmıştır $t = 3.97, p = .001$, Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcılar ($Ort. = 9.09$ $SS = 1.68$), nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara ($Ort. = 6.75$ $SS = 3.84$) kıyasla daha fazla rahatsızlık belirtmişlerdir. Dolayısıyla Çalışma I'de ilgili manipülasyon metninin kullanılması uygun bulunmuştur.

2.2.2 Schadenfreude Ölçeğine İlişkin Bulgular

Katılımcıların schadenfreude ölçeğinden aldıkları puanların skewness değeri 1.12; kurtosis değeri .14 ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .95 olarak bulunmuştur. Schadenfreude ölçek maddelerinden ‘Bu duruma ne kadar sevinirdiniz? (Ort. = 1.94, SS = 1.19); Bu durum ne kadar hoşunuza giderdi? (Ort. = 1.97 SS = 1.20); Ne kadar içten iyi olmuş derdiniz? (Ort. = 2.17 SS = 1.32); maddelerine verdikleri cevaplar ve schadenfreude örtük ölçümü (Ort. = 2.71, .98) arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuş ve birinci çalışmada bu ölçeğin kullanılabileceği düşünülmüştür. Çalışmada ölçeğin maddelerine açıklayıcı faktör analizi yapılmış Kaier-Meyer Olkin değeri KMO=.77, $p < .001$ ve açıklanan varyans %91.69 şeklinde olduğundan ilgili ölçeğin analiz yapmaya uygun bulunmuştur.

Tablo 2.2. Schadenfreude ölçeğine ilişkin bulgular

	Ort.	SS	1	2	3	4
1. Bu duruma ne kadar sevinirdiniz?	1.94	1.19	1			
2. Bu durum ne kadar hoşunuza giderdi?	1.97	1.20	.922**	1		
3. Ne kadar içten iyi olmuş derdiniz?	2.17	1.32	.854**	.857**	1	
4. Schadenfreude örtük ölçümü	2.71	.98	.670**	.661**	.617**	1

** $p < .001$, Ort.: Ortalama, SS: Standart Sapma

2.2.3 Nezaketsiz Davranış ve Sosyal Kimlik Koşuluna Göre Schadenfreude Puanları

Katılımcıların schandenfreude puanlarının, nezaketsiz davranışın olduğu veya nezaketsiz davranışın olmadığı koşullarda karşılaştırılması için bağımsız örneklem t testi analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda nezaketsiz davranış koşulunda (Ort. = 2.41 SS = 1.30) bulunan katılımcıların, nezaketsiz davranışın olmadığı (Ort. = 1.59 SS = .88) koşuldaki katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı derecede daha fazla schadenfreude hissettiği bulunmuştur ($t(97) = 3,60$, $p < .001$). Katılımcılar dış-grubun olmadığı (Ort. = 2.17 SS = 1.36) ve dış-grubun olduğu koşula (Ort. = 1.84 SS = .95) göre karşılaştırıldığında ise iki koşul arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur; ($t(97) = -1.38$, $p > .05$).

2.2.4 Nezaketsiz Davranış ve Sosyal Kimlik Koşuluna Göre Schandenfreude Örtük Ölçüm Puanları

Katılımcıların schandenfreude örtük ölçüm puanlarının, nezaketsiz davranışın olduğu veya nezaketsiz davranışın olmadığı koşullarda karşılaştırılması için bağımsız örneklem t testi analizi yapılmıştır. Analiz sonunda nezaketsiz

davranış koşulunda ($Ort. = 2.92$ $SS = .96$) bulunan katılımcıların, nezaketsiz davranışın olmadığı ($Ort. = 2.48$ $SS = .96$) koşulundaki katılımcıların schadenfreude örtük ölçüm puanları istatistiksel olarak anlamlı derecede daha fazladır ($t(97) = 2.22, p < .05$). Katılımcılar dış-grup bilgisinin verildiği ($Ort. = 2.58$ $SS = .84$) ve verilmediği koşula ($Ort. = 2.83$ $SS = 1.09$) göre karşılaştırıldığında ise iki koşul arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($t(97) = -1.21, p > .05$).

2.2.5 Nezaketsiz Davranış ve Sosyal Kimlik Koşuluna Göre Duygu Puanları

Nezaketsiz davranış koşulunda yer alan ve nezaketsiz davranış koşulunda yer almayan katılımcıların duygu puanları bağımsız örneklem t test ile karşılaştırılmıştır. Nezaketsiz davranış koşulunda yer alan katılımcıların üzüntü ($Ort. = 78.23$ $SS = 25.11$), öfke ($Ort. = 82.35$ $SS = 27.02$), şaşkınlık ($Ort. = 68.82$ $SS = 29.50$), tiksiniş ($Ort. = 37.27$ $SS = 38.14$) puanlarının; nezaketsiz davranışın olmadığı koşulda yer alan katılımcıların üzüntü ($Ort. = 65.00$ $SS = 29.39$), öfke ($Ort. = 64.49$ $SS = 33.57$), şaşkınlık ($Ort. = 48.12$ $SS = 23.55$), tiksiniş ($Ort. = 23.12$ $SS = 35.13$) puanlarına kıyasla, istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu üzüntü için ($t(98) = 2.59, p < .01$); öfke için ($t(98) = 3.05, p < .01$); şaşkınlık için ($t(98) = 3.35, p < .001$); tiksiniş için ($t(98) = 1.99, p < .05$) bulunmuştur.

Nezaketsiz davranışın olduğu korku ($Ort. = 19.80$ $SS = 25.57$), sevinç ($Ort. = 3.52$ $SS = 8.20$) ve nezaketsiz davranışın olmadığı korku ($Ort. = 16.53$ $SS = 26.65$), sevinç ($Ort. = 5.10$ $SS = 10.02$); koşullar arasında anlamlı farklılık korku için ($t(98) = .62, p > .05$); sevinç için ($t(98) = -.063, p > .05$) bulunmamıştır.

Dış-grup bilgisinin verilmediği ve dış-grup bilgisinin verildiği koşulda yer alan katılımcıların duygu puanları bağımsız örneklem t test ile karşılaştırılmıştır. Dış-grup bilgisinin verildiği koşulda yer alan katılımcıların sevinç ($Ort. = 5.10$ $SS = 9.81$), üzüntü ($Ort. = 68.95$ $SS = 29.82$), öfke ($Ort. = 70.20$ $SS = 35.07$), şaşkınlık ($Ort. = 54.79$ $SS = 34.24$), korku ($Ort. = 16.25$ $SS = 22.94$) tiksiniş ($Ort. = 31.25$ $SS = 39.33$) puanları ile dış-grup bilgisinin verilmediği koşulunda yer alan katılımcıların sevinç ($Ort. = 3.52$ $SS = 8.44$), üzüntü ($Ort. = 74.50$ $SS = 26.66$), öfke ($Ort. = 77.25$ $SS = 28.59$), şaşkınlık ($Ort. = 62.54$ $SS = 13.77$), korku ($Ort. = 20.00$ $SS = 28.55$) tiksiniş ($Ort. = 29.62$ $SS = 36.08$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. İlgili karşılaştırmalara ilişkin test istatistikleri sevinç için ($t(98) = .86, p > .05$); üzüntü için ($t(98) = -1.18, p > .05$), öfke için ($t(98)$

= -1.32, $p > .05$), şaşkınlık için ($t(98) = -1.25$, $p > .05$); korku için ($t(98) = -.704$, $p > .05$); ve tikslenme için ($t(98) = .132$, $p > .05$) olarak bulunmuştur.

2.2.6 Ulusal Kimliklenme Ölçeğine İlişkin Bulgular

Katılımcıların ulusal kimliklenme puanlarının skewness değeri -1.11; kurtosis değeri .76 ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .73 olarak bulunmuştur. Katılımcıların ulusal kimliklenme ölçek maddelerinden ‘Ait olduğunuz milliyetinizle kendinizi ne kadar özdeşleştiriyorsunuz?’ ($Ort. = 81.51$ $SS = 21.58$); Milliyetiniz sizin için ne kadar önemli? ($Ort. = 91.91$ $SS = 12.91$); Milliyetiniz ile gurur duyuyor musunuz? ($Ort. = 87.67$ $SS = 15.76$); maddelerine verdikleri cevaplar arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuş ve birinci çalışmada bu ölçeğin kullanılabileceği düşünülmüştür.

2.2.7 Bulguların Özeti

Özetle Pilot Çalışmada;

1. Nezaketsiz davranışa ilişkin deney manipülasyonu çalışmış, nezaketsiz davranışın olduğu koşulda yer alan katılımcılar; nezaketsiz davranışın olmadığı koşuldaki katılımcılara kıyasla daha fazla rahatsızlık belirtmişlerdir.
2. Schadenfreude ölçeğinin güvenilirlik katsayısının yüksek olması ve ölçek maddeleri arasında anlamlı ilişkiler bulunması sebebiyle esas çalışmada kullanılabileceği düşünülmüştür.
3. Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcılar daha fazla schadenfreude hissederken; dış-grubun olmadığı ve dış-grubun olduğu koşulda yer alan katılımcıların schadenfreude puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.
4. Benzer şekilde nezaketsiz davranış koşulundaki katılımcıların schadenfreude örtük ölçüm puanları nezaketsiz davranışın olmadığı koşuldaki katılımcılara kıyasla daha yüksekken; dış-grubun olduğu ve dış-grubun olmadığı koşuldaki katılımcıların schadenfreude örtük ölçüm puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.
5. Nezaketsiz davranışa maruz kalan katılımcılar daha fazla üzüntü, şaşkınlık, tikslenme ve öfke hissettiklerini belirtmişlerdir.
6. Ulusal kimliklenme ölçeğinin de güvenilirlik katsayısının yüksek olması ve ölçek maddeleri arasında anlamlı ilişkiler bulunması sebebiyle esas çalışmada kullanılabileceği düşünülmüştür.

2.3 Çalışma I: Giriş ve Yöntem

Sosyal normları ihlal eden davranışlardan olan nezaketsiz davranış üzerine yapılan çalışmalar nezaketsizliğin birçok olumsuz sonuca yol açtığını belirtmektedir (Gervais, 2015; Han ve ark., 2020; Phillips ve Smith, 2004; Schilpzand ve ark., 2016;). Nezaketsizliğin sonuçlarına yönelik yapılan çalışmalar nezaketsizliği daha çok örgüt psikolojisi bağlamında ele aldığı (Daniel ve Jordan, 2019; Han ve ark., 2022; Yao ve ark., 2022) için sosyal psikolojik teoriler bağlamında nezaketsizliğin irdelendiği çalışma yazarın bildiği kadarıyla bulunmamaktadır. Literatürdeki bu boşluktan hareketle çalışmada nezaketsiz davranışın Sosyal kimlik teorisi çatısı altında araştırılması hedeflenmiştir. Sosyal normların ihlaline (Yam ve ark., 2023) duyarlı ve kişilerarası bir duygu (Hareli ve Parkinson, 2008; Heider, 1958) olan schadenfreudenin de nezaketsizlik ile ilişkileneceği düşünüldüğünden schadenfreude bu çalışmanın bağımlı değişkeni olarak belirlenmiştir.

Anılan bulgulara ek olarak nezaketsiz davranış ile ilgili önceki çalışmalar nezaketsizliğin duyguyla ilgili sonuçlarını doğrudan açıklamakta, öncül duyguları belirtmemektedir. Bunun yanında alan yazında özellikle olumsuz duyguların hem nezaketsizliğin sonuçları arasında yer aldığı (Hughes ve ark., 2022; Kim ve Kim, 2019; Porath ve Pearson, 2012;) hem de schadenfreude ilişkili olduğu (Feather ve ark., 2012; Sun ve ark., 2024) vurgulanmaktadır. Fakat hem nezaketsizlik hem schadenfreude hem de olumsuz duyguları birlikte alan çalışmaya yazarın bildiği kadarıyla rastlanmamıştır. Bahsedilen bütün bu sebeplerden yola çıkarak nezaketsizliğin sonuçlarının öncesindeki duygusal mekanizmaların aydınlatılması da gerekli görüldüğünden temel duygular araştırmada aracı değişken olarak ele alınmıştır.

Bununla beraber hak etme algısının, yani hedefin yaşadığı talihsizliğin ne derece bireyin kendi davranışlarının sonucu olarak görüldüğü, schadenfreude için önemli öncüllerden biri olarak görüldüğü bilinmektedir (Barron, 2023; Feather, 2006). Ayrıca nezaketsiz davranışın niyetin belirsiz olduğu düşük yoğunluklu olumsuz bir sosyal davranış ve sosyal normlarının ihlalinin bir formu olduğu göz önüne alındığında hak etme ile etkileşime gireceği düşünülmüştür. Bu bulgulardan hareketle hem nezaketsiz davranış hem de schadenfreude ile ilişkili olabileceği düşünülen kronik bir değişken olarak görülen hak etme algısı çalışmaya dahil edilmiştir.

Nezaketsizliğin niyetinin belirsiz olmasının farklı yorumlar yapmaya olanak sunduğu bilinmektedir (Andersson ve Pearson, 1999; Zhan ve ark., 2018). Mağdur duyarlılığı bu yorumlama sürecinde etkili olacağı düşünülen bir değişken olarak belirlenmiştir. Bireylerin olası olumsuz durumlar karşısında mağdur olacaklarına yönelik hassasiyetleri ve güçlü duygusal tepkileri mağdur duyarlılığı olarak isimlendirilmektedir (Schmitt ve ark., 2010). Nezaketsizliğin yarattığı anlam boşluğunda, nezaketsizlik sonunda mağdur olacaklarını düşünenlerin daha fazla schadenfreude hissedeceği öngörülmektedir. Bu sebeple kronik bir değişken olan mağdur duyarlılığı çalışmaya eklenmiştir.

Çalışmada ele alınan bir diğer bağımsız değişken sosyal kimlik olarak belirlenmiştir. Sosyal kimlik kuramı bireylerin bir gruba üyeliklerinden doğan sosyal kimliklerinin olduğunu ve sosyal kimliklerini de daha olumlu algılama eğiliminde olduklarını vurgulamaktadır (Tajfel , 1978). Dış-grubun başına gelen talihsizlikler, bireylerin olumlu sosyal kimlik algılarına katkı sunduğundan bu talihsizliklerden keyif almalarına, schadenfreude hissetmelerine yol açabilmektedir (Ouwerkerk ve ark., 2018; Spears ve Leach, 2004). Cikara (2015) bireylerin sosyal kimliklerinin de etkisiyle schadenfreude hissetmelerini ‘gruplar arası schadenfreude’ olarak isimlendirmiştir. Dolayısıyla iç-grup üyelerine kıyasla dış-grup üyelerine daha fazla schadenfreude hissedileceği düşünülmektedir. Öte yandan iç-grup üyesinden gelen nezaketsizliğin incelendiği çalışmalarda, nezaketsizliğin sosyal kimliği yaraladığı (Ouyang ve ark., 2015; Zhan ve ark., 2018) ve bireylerin kendilerini daha az iç-grup üyesi olarak hissettikleri vurgulanmaktadır. Bu sebeple sosyal kimliğin etkisine yönelik alternatif iki hipotez oluşturulmuştur.

Son olarak olan sosyal kimliğin yoğunluğunun da schadenfreude üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir. Bu sebeple çalışmada ulusal kimliklenme ölçümü de dahil edilmiştir. Bütün bu bulgular göz önüne alınarak olası aracı ve düzenleyici etkilerin incelenmesi için çalışma daha büyük örneklem grubuyla tekrarlanmıştır.

Bölüm I’de ayrıntılarıyla aktarılan alan yazın, çalışmanın önemi ve amacı çerçevesinde bu çalışmanın hipotezleri şu şekildedir;

H.1 Nezaketsiz davranışa maruz kalan katılımcılar, nezaketsiz davranışa maruz kalmayan katılımcılara kıyasla daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.2a Sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde temel etkisi olacaktır. Dış-grubun olmadığı koşulda yer alan katılımcılar maruz kalanlar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.2b Sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde temel etkisi olacaktır. Dış-grubun olduğu koşulda yer alan katılımcılar maruz kalanlar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.3 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde olumsuz duygular (öfke, tiksiniş, üzülmeye) aracı rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz kalanlar schadenfreude hissedecek; nezaketsizliğe maruz kalanlardan ayrıca öfke/tiksiniş/üzümeye hissedenler daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.4 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde rahatsızlık algısı aracı rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz kalanlar rahatsızlık hissedecek; nezaketsizliğe maruz kalanlardan ayrıca rahatsızlık duyanlar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.5 Sosyal kimlik, olumsuz duygular (öfke, tiksiniş, üzülmeye) üzerinde etkili olacaktır. Bir diğer deyişle dış-grup koşulunda olanlar, dış-grup koşulunda olmayanlara kıyasla daha fazla olumsuz duygu deneyimleyeceklerdir.

H.6 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde hak etme algısı düzenleyici rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz kalanlardan hedefin başına geleni hak ettiğini düşünenler daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.7 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde mağdur duyarlılığı düzenleyici rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz kalanlardan mağdur duyarlılığı yüksek olanlar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.8 Sosyal kimliğin, schadenfreude üzerindeki etkisinde kimliklenme algısı düzenleyici rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, dış-grubun olmadığı koşulda yer alan katılımcılardan ulusal kimliklenme düzeyi yüksek olanlar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

2.3.1 Katılımcılar

Çalışma, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde çeşitli alanlarda öğrenimine devam eden 254 gönüllü katılımcı ile gerçekleştirilmiştir (151

K, 98 E, 5 diğer; Ortyaş= 22, SSyaş= 3.79). Katılımcıların çalışmanın amacına ve içeriğine dair bilgisi bulunmamaktadır.

2.3.2 Desen

Çalışma I'in değişkenleri ve araştırma deseni Pilot Çalışma ile aynıdır. Araştırma desenine göre örneklem dağılımı Tablo 2.3'te gösterilmiştir.

Tablo 2.3. Araştırma deseni ve örneklem dağılımı

	Nezaketsiz Davranış Var	Nezaketsiz Davranış Yok
Dış-grup var	65	60
Dış-grup yok	72	57

2.3.3 Veri Toplama Araçları

Bu deneyde kullanılan veri toplama araçları ve işlem Pilot çalışma ile aynı olduğundan tekrara düşmemek adına yeniden açıklanmamıştır. Çalışma I'de pilot çalışmadan farklı olarak kimlik füzyonunun resimli maddesi ölçeği ve hak etme algısı ölçeği eklenmiştir.

2.3.3.1 Kimlik Füzyonunun Resimli Maddesi Ölçeği

Katılımcıların ait oldukları Türkler grubu ile ne ölçüde bütünleştiğini ölçmek için Kimlik Füzyonunun Resimli Maddesi (Pictorial Item of Identity Fusion; Swann ve ark., 2009) kullanılmıştır. Katılımcılardan bulundukları grupla ne derece yakın olduklarını en iyi gösteren seçeneği işaretlemeleri istenmiştir (Ek 17).

2.3.3.2 Hak Etme Algısı Ölçümü

Katılımcılar hak etmeyi varsayımsal senaryodaki durumda hedefin başına geleni ne kadar hak ettiğini sorgulayan ve tek maddeden oluşan 11'li aralıklı bir ölçekle değerlendirilmiştir (Ek 9).

2.4 Çalışma 1: Bulgular

Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranış manipülasyonu çalışmıştır $t = 7.93$, $p = .001$, Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcılar ($Ort. = 8.96$ $SS = 2.30$), nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara ($Ort. = 6.12$ $SS = 3.31$) kıyasla daha fazla rahatsızlık belirtmişlerdir.

Ölçeklere ilişkin güvenilirlik katsayıları yeterli olduğundan bulguların güvenilir olduğu düşünülmüştür. Aracılık ve düzenleyicilik analizlerinde iç-grup koşulu= 0, dış-grup koşulu=1; nezaketsiz davranış yok = 0, nezaketsiz davranış yok =1 olarak kodlanarak hesaplamalar yapılmıştır. Tüm veriler parametrik

varsayımlarını karşıladığından parametrik testler ile bulgular analiz edilmiş ve raporlanmıştır.

2.4.1 Koşullara Göre Schadenfreude Puanları

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde etkisini incelemek için elde edilen veriler 2X2 faktöriyel desende iki yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, ($F(1,250) = 42.31, p = .001, \eta^2 = .14$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcılar ($Ort. = 3.31, SH = .24$), nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara ($Ort. = .97, SH = .26$) kıyasla daha fazla schadenfreude hissetmişlerdir.

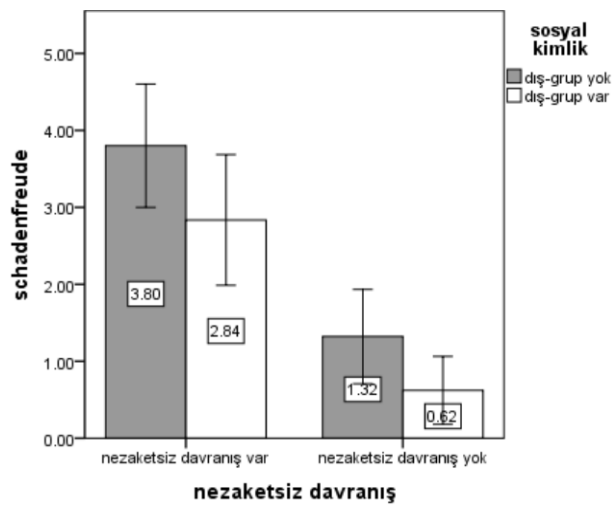
Sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, ($F(1,250) = 5.32, p = .02, \eta^2 = .02$). Hedefin dış-grup üyesi olmadığı koşuldaki katılımcılar ($Ort. = 2.56, SH = .25$), hedefin dış-grup üyesi olduğu koşuldaki katılımcılara ($Ort. = 1.72, SH = .25$) kıyasla daha fazla schadenfreude hissetmişlerdir.

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir ($F(1,250) = .13, p = .71, \eta^2 = .001$).

Tablo 2.4. Koşullara göre schadenfreude puanları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
Dış-grup var	2.84	3.42	.62	1.70
Dış-grup yok	3.80	3.41	1.32	2.31

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Şekil 2.1. Sosyal kimlik ve nezaketsiz davranış koşuluna göre katılımcıların schadenfreude puanları

2.4.2 Koşullara Göre Schadenfreude Örtük Ölçüm Puanları

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerine etkisini incelemek için örtük şekilde elde edilen veriler 2X2 faktöriyel desende iki yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın schadenfreude örtük ölçümü üzerindeki temel etkisi anlamlıdır; ($F(1,249) = 22.17$, $p = .001$, $\eta p^2 = .08$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcıların ($Ort. = 3.00$, $SH = .07$), schadenfreude örtük ölçüm puanları, nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara ($Ort. = 2.46$, $SH = .08$) kıyasla daha yüksektir.

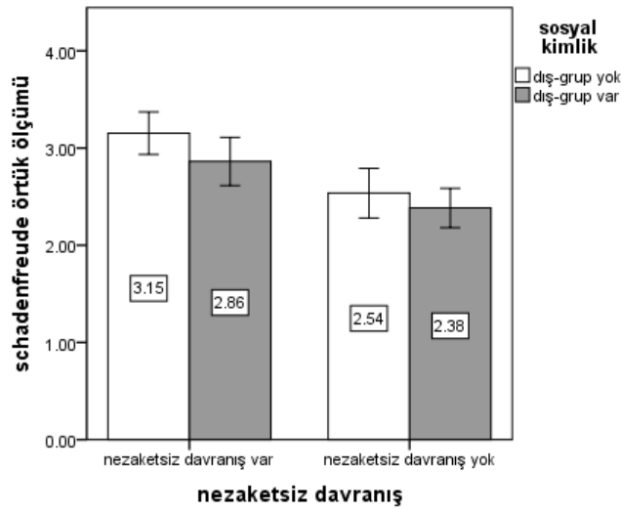
Sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki temel etkisi anlamlıdır; ($F(1,249) = 3.63$, $p = .05$, $\eta p^2 = .01$). Hedefin dış-grup üyesi olduğu bilgisi verilmeyen katılımcılar ($Ort. = 2.84$, $SH = .25$) hedefin dış-grup üyesi olduğu koşuldaki katılımcılara ($Ort. = 2.62$, $SH = .08$) kıyasla daha fazla schadenfreude hissetmişlerdir.

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir ($F(1,249) = .35$, $p = .55$, $\eta p^2 = .001$).

Tablo 2.5 Koşullara göre schadenfreude örtük ölçüm puanları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
Dış-grup var	2.86	.99	2.38	.78
Dış-grup yok	3.15	.92	2.54	.95

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Şekil 2.2 Sosyal kimlik ve nezaketsiz davranış koşuluna göre katılımcıların schadenfreude örtük ölçüm puanları

2.4.3 Koşullara Göre Duygu Puanları

Sosyal kimliğin ve nezaketsiz davranışın duygular üzerine etkisini incelemek için elde edilen veriler 2 X 2 faktöriyel desende iki yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın öfke üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, ($F(1,250) = 38.31, p = .001, \eta p^2 = .13$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcılar ($Ort. = 78.00, SH = 2.6$), nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara ($Ort. = 54.55, SH = 2.9$) kıyasla daha öfkeli olduklarını belirtmişlerdir. Bununla beraber nezaketsiz davranışın şaşkınlık üzerindeki temel etkisi de anlamlıdır ($F(1,250) = 23.81, p = .001, \eta p^2 = .08$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşulda yer alan katılımcılar ($Ort. = 65.73, SH = 2.84$), nezaketsiz davranışın olmadığı koşuldaki katılımcılara ($Ort. = 45.23, SH = 3.09$), kıyasla daha fazla şaşkın olduklarını belirtmişlerdir. Sosyal kimlik ile nezaketsiz davranışın şaşkınlık üzerindeki ortak etkisi anlamlıdır ($F(1,250) = 7.15, p = .001, \eta p^2 = .02$). Dış grup koşulunda olan ve nezaketsiz davranışa maruz kalan katılımcıların şaşkınlık hissetme düzeyleri en yüksektir ($Ort. = 69.53, SS = 4.14$). Son olarak nezaketsiz davranışın tikslenme üzerindeki temel etkisi anlamlıdır ($F(1,250) = 11.38, p = .001, \eta p^2 = .04$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşulda yer alan katılımcılar ($Ort. = 45.31, SH = 3.32$), nezaketsiz davranışın olmadığı koşuldaki katılımcılara ($Ort. = 28.74, SH = 3.61$), kıyasla daha fazla tiksniş hissetmişlerdir.

Öte yandan sevinç, üzüntü, korku, duyguları üzerinde sosyal kimlik ve nezaketsiz davranış değişkenlerinin temel etkileri ve bu değişkenlerin ortak etkileri istatistiksel açıdan anlamlı bulunmadığı için rapor edilmemiştir.

2.4.4 Değişkenler Arası İlişkiler

Araştırmada elde edilen bulgular ışında değişkenler arasındaki ilişki Pearson korelasyon katsayısı elde edilerek ölçülmüştür.

Tablo 2.6. Değişkenler arası korelasyonel ilişkiler

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.Schadenfreude	1							.			
2.RA	.33**	1									
3.Hak Etme	.37**	.19	1								
4.MD	.22**	.32**	.11	1							
5.Emotikon	.56**	.25**	.11	.09	1						
6.Sevinç	.00	-.31**	-.02	-.30*	.00	1					
7.Üzüntü	.08	.28**	-.03	.22**	.00	-.30**	1				
8.Öfke	.30**	.65**	.09	.28**	.17**	-.25**	.35**	1			
9.Şaşkınlık	.20**	.43**	.19**	.22**	.11	-.19**	.28**	.40**	1		
10.Korku	.08	.13*	.19**	.11	-.06	.06	.22**	.21**	.35**	1	
11.Tiksinme	.25**	.36**	.08	.25**	.11	-.14*	.22**	.48**	.34**	.30**	1

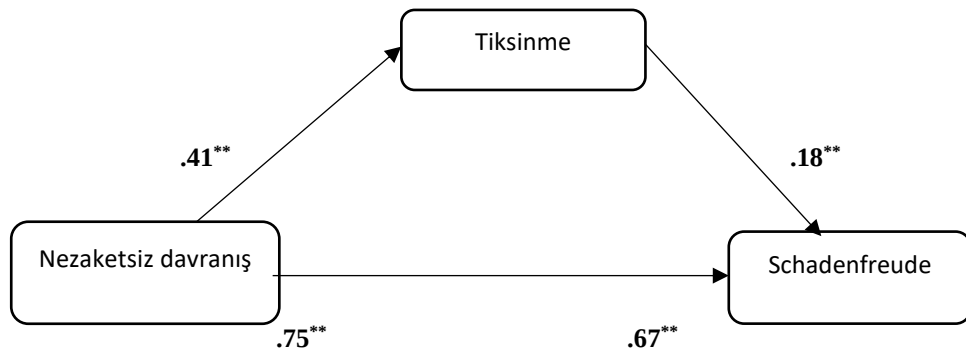
** $p < .001$, * $p < .05$, RA: Rahatsızlık Algısı, MD: Mağdur Duyarlılığı

2.4.5 Tiksınme, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler

Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde tiksınmenin aracı rolü incelenmiş, sosyal kimlik kontrol altında tutularak, kovaryans olarak alınarak, sonuçlar raporlanmıştır ve kovaryans alınmadığında da anlamlılık durumunun değişmediği görülmüştür. Çalışma verileri standardize edilmiş beta katsayıları ile sunulmuştur.

Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde tiksınmenin aracı rolü incelenmiştir. Yapılan analizler modelin anlamlı olduğunu göstermiştir, $F(2,250) = 24.60$, $p < .001$, $R^2 = .16$. Analiz sonucunda, nezaketsiz davranış, tiksınmenin anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur (yol = a), $b = .41$, $t(250) = 3.36$, $SH = 4.90$, $p < .001$, 95% CI [26.17, 6.83]. İkinci olarak, tiksınme de schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde yordamaktadır (yol = b), $b = .18$, $SH = .004$, $t(250) = 3.26$, $p < .001$, 95% CI [0.05, 0.23]. Üçüncü olarak, nezaketsiz davranışın, tiksınme olmadan schadenfreude üzerindeki etkisi anlamlıdır (yol = c), $b = .75$, $SH = .36$, $t(250) = 6.52$, $p < .001$, 95% CI [3.06, 1.64]. Son olarak ise nezaketsiz davranışın tiksınme sürecine dahil edildiğinde schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur (yol = c'), $b = .67$, $SH = .36$, $t(250) = 5.82$, $p < .001$, 95% CI [2.86, 1.42].

Sonuç olarak nezaketsiz davranış ile schadenfreude arasında tiksınmenin dolaylı etkisi anlamlıdır; $E = .08$, $sh = .03$, $LLCI = .16$, $ULCI = .01$. Tiksınmenin zayıf düzeyde bir aracı etkiye sahip olduğu gözlenmektedir.

**** $p < .001$**

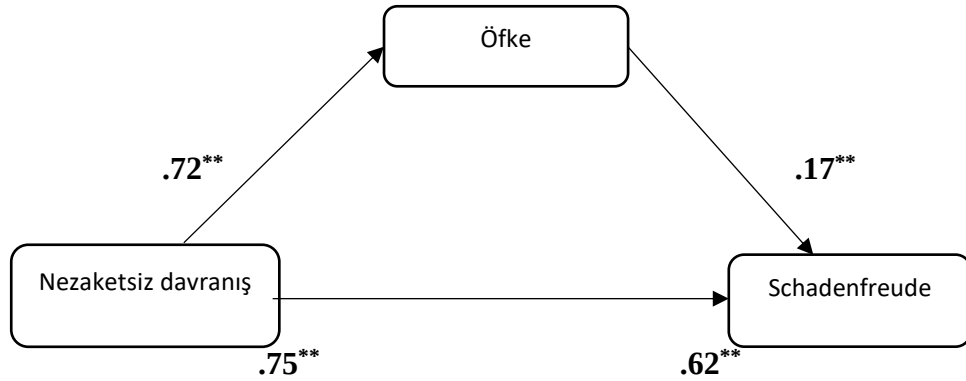
Şekil 2.3. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında tiksınmenin aracı rolü

2.4.6 Öfke, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler

Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde öfkenin aracı rolü incelenmiş, sosyal kimlik kontrol altında tutularak kovaryans olarak alınarak sonuçlar raporlanmış ve kovaryans alınmadığında da anlamlılık durumunun değişmediği görülmüştür Çalışma verileri standardize edilmiş beta katsayıları ile sunulmuştur.

Yapılan analizler modelin anlamlı olduğunu göstermiştir $F(2,250) = 24.60$, $p < .001$, $R^2 = .16$. Analiz sonucunda nezaketsiz davranış, öfkenin anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur (yol = a), $b = .72$, $t(250) = 6.19$ $SH = 3.94$, $p < .001$, 95% CI [32.19, 16.66]. İkinci olarak, öfke de schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde yordamaktadır (yol = b), $b = .17$, $SH = .005$, $t(249) = 2.83$, $p < .05$, 95% CI [005, 027]. Üçüncü olarak, nezaketsiz davranışın, öfke olmadan schadenfreude üzerindeki etkisi anlamlıdır (yol = c), $b = .75$, $SH = .36$, $t(250) = 6.52$, $p < .001$, 95% CI [.006, 1.64]. Son olarak ise nezaketsiz davranışın öfke sürece dahil edildiğinde schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur (yol = c'), $b = .62$, $SH = .38$, $t(250) = 5.12$, $p < .001$, 95% CI [1.20, 2.70].

Sonuç olarak nezaketsiz davranış ile schadenfreude arasında öfkenin dolaylı etkisi anlamlıdır $E = .13$, $sh = .04$, $LLCI = .22$, $ULCI = .03$. Öfkenin orta düzeyde bir aracı etkiye sahip olduğu gözlenmektedir.

**** $p < .001$**

Şekil 2.4 Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında öfkenin aracı rolü

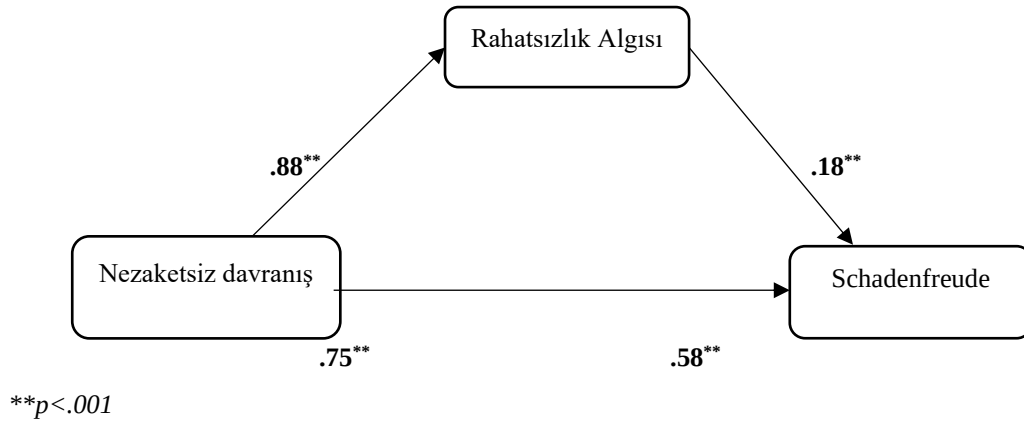
2.4.7 Rahatsızlık Algısı, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler

Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde rahatsızlık algısının aracı rolü incelenmiş, sosyal kimlik kontrol altında tutularak, kovaryans

olarak alınarak, sonuçlar raporlanmıştır ve kovaryans alınmadığında da anlamlılık durumunun değişmediği görülmüştür. Çalışma verileri standardize edilmiş beta katsayıları ile sunulmuştur.

Yapılan analizler modelin anlamlı olduğunu göstermiştir $F(2,248) = 24.35$, $p < .001$, $R^2 = .16$. Analiz sonucunda nezaketsiz davranış, rahatsızlık algısının anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur (yol = a), $b = .88$, $SH = .35$, $t(248) = 7.90$, $p < .001$, 95% CI [3.49, 2.10]. İkinci olarak, rahatsızlık algısı da schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde yordamaktadır (yol = b), $b = .18$, $SH = .06$, $t(247) = 2.87$, $p < .001$, 95% CI [311, 079]. Üçüncü olarak, nezaketsiz davranışının rahatsızlık algısı olmadan schadenfreude üzerindeki etkisi anlamlıdır (yol = c), $b = .75$, $SH = .36$, $t(248) = 6.43$, $p < .001$, 95% CI [3.05, 1.62]. Son olarak ise nezaketsiz davranışın rahatsızlık algısı sürece dahil edildiğinde schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur (yol = c'), $b = .58$, $SH = .04$, $t(247) = 4.54$, $p < .001$, 95% CI [2.61, .082].

Sonuç olarak nezaketsiz davranış ile schadenfreude arasında rahatsızlık algısının dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur, $E = .16$, $sh = .04$, $LLCI = .08$, $ULCI = .24$. Rahatsızlık algısının orta düzeyde bir aracı etkiye sahip olduğu gözlenmektedir (bakınız: Şekil 2.5).

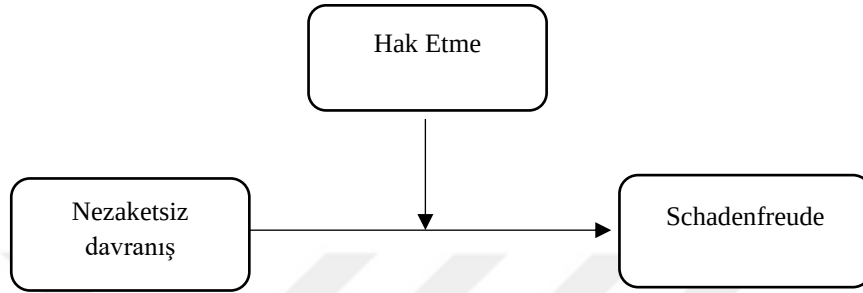
Şekil 2.5. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında rahatsızlık algısının aracı rolü

2.4.8 Nezaketsiz Davranış, Hak Etme ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler

Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde hak etmenin rolünü incelemek amacıyla düzenleyicilik analizi (çoklu doğrusal regresyon)

uygulanmış, sosyal kimlik kontrol altında tutularak, kovaryans olarak alınarak, sonuçlar raporlanmıştır ve kovaryans alınmadığında da anlamlılık durumunun değişmediği görülmüştür.

Bulgular incelendiğinde nezaketsiz davranış ile hak etmenin schadenfreude üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur; $F(4, 247) = 80.73, p < .001$.

Şekil 2.6. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında hak etmenin düzenleyici rolü deseni

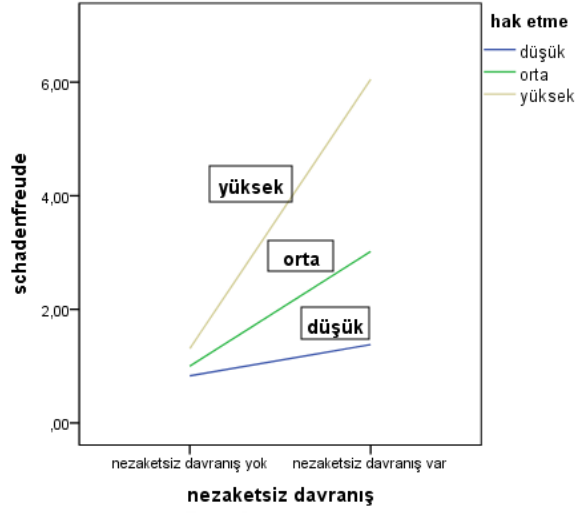
Tablo 2.7. Nezaketsiz davranış ve hak etmenin etkileşimi

Model değişkenleri	<i>b</i>	<i>SH</i>	<i>T</i>	<i>p</i>	<i>Alt S.</i>	<i>Üst S.</i>	ΔR^2	R^2
Yordayıcıdeğişkenler(sabit)	2.07	.17	12.13	.001	1.73	2.40		
Temel Etkiler								
Nezaketsiz davranış	.88	.33	2.63	.008	.223	1.54		
Hak Etme	.56	.03	14.50	.001	.484	.636		
İki Yönlü Etkileşimler								
N.davranış*Hak Etme	.21	.07	2.73	.006	.060	.370		
Model^a							.01	.56

SH:Standart Hata,b= beta katsayısı Yordanan değişken= Schadenfreude

Mevcut etkileşimi daha derin bir şekilde incelemek için eğim analizi (slope analizi) yapılmıştır. Hak etme düşük düzeyde koşullar arası fark anlamlı değildir ($E = .24, sh = .36, t = .66, p > .05, LLCI = -.47, ULCI = .96$). Orta ve Yüksek düzeyde ise sırasıyla ilgili değerler; $E = .97, sh = .28, t = 3.46, p < .001, LLCI = .42, ULCI = 1.53$; $E = 1.75, sh = .42, t = 4.08, p < .001, LLCI = .90, ULCI = 2.59$ olup, koşullar arası farkların anlamlı olduğu bulunmuştur. Bir başka deyişle, nezaketsiz davranışa maruz kalanlardan hedefin başına geleni çok ve orta düzeyde hak ettiğini düşünenler daha fazla schadenfreude hissetmişlerdir.

Tablo 2.8. Farklı düzeylerde hak etme ve nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki koşullu etkileri

Schadenfreude örtük ölçümü ve nezaketsiz davranışa ilişkin yapılan analizlerde aracı olabileceği düşünülen değişkenlerden sadece rahatsızlık algısının aracı rolü olduğu; düzenleyici olabileceği düşünülen değişkenlerden de sadece hak etmenin düzenleyici rolü olduğu bulunmuştur. Sonuçlar schadenfreude doğrudan ölçümleriyle tutarlı olduğu düşünüldüğü için yeniden raporlanmamıştır.

2.4.9 Kimliklenme İle İlgili Bulgular

Katılımcıların ulusal kimliklenme puanlarının Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.735 olarak bulunmuştur. Katılımcıların ulusal kimliklenme ölçek maddelerinden ‘Ait olduğunuz milliyetinizle kendinizi ne kadar özdeşleştiriyorsunuz?’ (Ort. = 78.7 SS = 24.69); Milliyetiniz sizin için ne kadar önemli? (Ort. = 89.56 SS = 18.93); Milliyetiniz ile gurur duyuyor musunuz? (Ort. = 82.28 SS = 23.89); verdikleri cevaplar arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuş ve ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu düşünülmüştür.

Tablo 2.9. Ulusal kimliklenme ölçek maddeleri ve grup ile yakınlık arasındaki ilişkiler

	Ort.	SS	1	2	3	4
1. özdeşim kurma	78.07	24.69	1			
2. önem verme	89.56	18.93	.596**	1		
3. gurur duyma	82.28	23.89	.583**	.664**	1	
4.grup ile yakınlık	4.03	1.12	.383**	.457**	.336**	1

** $p < .001$ Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Kimliklenme ölçeğinin sosyal kimlik ile schadenfreude ölçümleri üzerinde; mağdur duyarlılığının nezaketsiz davranış ile schadenfreude ölçümleri üzerinde herhangi bir düzenleyicilik etkisi bulunamadığından raporlanmamıştır. Bunun yanında üzüntü ve nezaketsiz davranış arasında anlamlı ilişkiler bulunamadığı için rapor edilmemiştir.

2.4.10 Bulguların Özeti

Özetle Çalışma I'de;

1. Nezaketsiz davranışa ilişkin deney manipülasyonu çalışmış, nezaketsiz davranışın olduğu koşulda yer alan katılımcılar; nezaketsiz davranışın olmadığı koşuldaki katılımcılara kıyasla daha fazla rahatsızlık belirtmişlerdir.
2. Nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki temel etkisi anlamlıdır; nezaketsiz davranışa maruz kalanlar, nezaketsiz davranışa maruz kalmayanlara kıyasla daha fazla schadenfreude hissetmişlerdir. Sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki temel etkisi anlamlıdır; dış-grubun olmadığı koşulda yer alan katılımcılar; dış-grubun olduğu koşulunda yer alan katılımcılara kıyasla daha fazla schadenfreude hissetmişlerdir. Sosyal kimlik ile nezaketsiz davranışın ortak etkisi anlamlı değildir.
3. Nezaketsiz davranışın schadenfreude örtük ölçümü üzerindeki temel etkisi anlamlıdır; nezaketsiz davranışa maruz kalanlar, nezaketsiz davranışa maruz kalmayanlara kıyasla daha fazla schadenfreude hissetmişlerdir. Sosyal kimliğin schadenfreude örtük ölçümü üzerindeki temel etkisi anlamlıdır; dış-grubun olmadığı koşulda yer alan katılımcılar; dış-grubun olduğu koşulunda yer alan katılımcılara kıyasla daha fazla schadenfreude hissetmişlerdir. Sosyal kimlik ile nezaketsiz davranışın ortak etkisi anlamlı değildir.
4. Nezaketsiz davranışın öfke, tikslenme ve şaşkınlık üzerindeki temel etkileri anlamlıdır; nezaketsiz davranış koşulundaki katılımcılar bu duyguları daha fazla hissetmişlerdir. Nezaketsiz davranış ile sosyal kimliğin ortak etkisi anlamlıdır. Nezaketsiz davranışa maruz kalanlardan dış grup koşulunda olan katılımcıların şaşırma puanları en yüksektir.
5. Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin sevgi, üzüntü ve korku üzerindeki temel etkileri ve ortak etkileri anlamlı değildir.

6. Schadenfreude, hak etme algısı, mağdur duyarlılığı ile duygular arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur.
7. Nezaketsiz davranış ile schadenfreude ilişkisinde tikslenme, öfke, şaşkınlık ve rahatsızlık algısının aracı rolü; hak etme algısının düzenleyici rolü olduğu bulunmuştur. Nezaketsiz davranışa maruz kalanlardan hedefin başına geleni hak ettiğini düşünen katılımcılar daha fazla schadenfreude hissetmiştir.
8. Sonuç olarak H1, H2a H3, H4, H5 ve H6 kabul edilmiş; H2b, H7ve H8 hipotezleri reddedilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÇALIŞMA II VE ÇALIŞMA III

Bu bölümde sırayla Çalışma II ve Çalışma III'ün giriş, yöntem ve bulgularına yer verilecektir. Yöntemi tekrar etmemek adına, yalnızca yapılan yönlemsel bir değişiklik olduğunda bu değişikliğe değinilecektir.

3.1 Çalışma II: Giriş ve Yöntem

Pilot çalışmanın sonuçları nezaketsiz davranışın schadenfreudenin üzerinde etkili olduğunu göstermekle beraber temel duyguların da bu ilişkide rol oynayabileceğini işaret etmiş; Çalışma I'de bu aracılık kanıtlanmış; öfke ve tiksindenmenin aracılık ettiği bulunmuştur. Çalışma II'de ilgili duygu ölçümleri ve nezaketsiz davranış manipülasyonu tekrarlanmıştır.

Çalışma I'de sosyal kimlik koşullarının dış-grup var ve dış-grup yok şeklinde oluşturulmuş olması, çalışmanın temel araştırma sorusu olan nezaketsiz davranış ve sosyal kimliğin nasıl etkileşim gösterdiği sorusunu kısmen cevapsız bırakmıştır. Zira, hedefin sadece bir iç-grup üyesi olduğu bilgisi verilmesi bile sosyal kimliği aktive etmektedir ve Çalışma I'de böyle bir koşul bulunmamaktadır (Turner, 1999). Bu sebeple çalışmaya hedefin iç-grup üyesi olduğu bir koşul eklenmiş, sosyal kimlik manipülasyonu güçlendirilerek çalışma tekrarlanmıştır.

Bunun yanında nezaketsiz davranışın niyetinin belirsiz olması, nezaketsizliğe maruz kalan kişinin tarafından nezaketsizlik sonrası anlamlandırma süreci başlatmasına yol açmaktadır (Andersson ve Pearson, 1999; Zhan ve ark., 2018). Bu anlamlandırma sürecinde rol oynayan bilişsel mekanizmaların irdelenmesi de önemlidir. Bu süreçte rol oynayacağı ön görülen değişkenlerden biri adil dünya inancı olduğu düşünülmektedir. Adil dünya inancı herkesin hak ettiğini yaşadığına, iyi insanların başına iyi şeylerin, kötü insanların başına kötü şeylerin geldiğine yönelik inançlarını ifade etmektedir (Lerner, 1980). Nezaketsizliğe ve sonuçlarına yönelik bir anlam arayışına giren bireylerden, bu adaletin gereği olarak adaletle yakından ilişkili olan schadenfreudeyi daha fazla hissedecekleri düşünülmektedir. Bahsedilen anlamlandırma sürecinde rol oynayabileceği düşünülen değişkenlerden bir diğeri de kontrol odağı olmuştur. İçsel kontrol odağı bireylerin deneyimleri üzerinde ne derece kendi kontrollerinde olduğuna yönelik algılarını ifade etmektedir (Rotter, 1966). Belirsiz bir niyetle yapılan

nezaketsizliğin sağladığı alan karşısında içsel kontrol odağı yüksek olan bireylerin, nezaketsizliğe daha fazla anlam yükleyeceği ve daha fazla schadenfreude hissedeceği ön görülmektedir. Bahsedilen bulgulardan hareketle çalışmaya adil dünya inancı ölçeği ve kontrol odağı ölçümü eklenmiştir.

Bütün bulgular ve Çalışma I’de sunulan alan yazın bulguları göz önüne alındığından Çalışma II’nin hipotezleri şu şekilde sıralanabilir;

H.1 Nezaketsiz davranışa maruz kalan katılımcılar, nezaketsiz davranışa maruz kalmayan katılımcılara kıyasla daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.2a Sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde temel etkisi olacaktır. İç-grup koşulunda yer alan katılımcılar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.2b Sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde temel etkisi olacaktır. Dış-grup koşulunda yer alan katılımcılar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.3 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde olumsuz duygular (öfke, tiksime, üzüme) aracı rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz kalanlar schadenfreude hissedecek; nezaketsizliğe maruz kalanlardan ayrıca öfke/tiksime/üzüme hissedenler daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.4 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde rahatsızlık algısı aracı rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz kalanlar rahatsızlık hissedecek; nezaketsizliğe maruz kalanlardan ayrıca rahatsızlık duyanlar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.5 Sosyal kimlik, olumsuz duygular (öfke, tiksime, üzüme) üzerinde etkili olacaktır. Bir diğer deyişle dış-grup koşulunda olanlar, iç-grup koşulundakilere kıyasla daha fazla olumsuz duygu deneyimleyeceklerdir.

H.6 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde hak etme algısı düzenleyici rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz kalanlardan hedefin başına geleni hak ettiğini düşünenler daha fazla schadenfreude schadenfreude hissedeceklerdir.

H.7 Sosyal kimliğin, schadenfreude üzerindeki etkisinde kimliklenme algısı düzenleyici rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, iç-grup koşulunda yer alan katılımcılardan ulusal kimliklenme düzeyi yüksek olanlar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.8 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde adil dünya inancı algısı düzenleyici rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz

kalanlardan adil dünya inancı yüksek olan katılımcılar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.9 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde kontrol odağı düzenleyici rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz kalanlardan içsel kontrol odağı yüksek olan katılımcılar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

3.1.1 Katılımcılar

Çalışma, Üsküdar Üniversitesinde çeşitli alanlarda öğrenimine devam eden 268 katılımcı üzerinden gerçekleştirilmiştir (141 K, 103 E, 20 diğer, 4 belirtmek istemiyorum, Ortyaş= 21.07, SSyaş= 4.51). Katılımcıların çalışmanın amacına ve içeriğine dair bilgisi bulunmamaktadır.

3.1.2 Desen

Bu çalışma sosyal kimliğin ve nezaketsiz davranışın schadenfreude duygusu üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla planlanmıştır. Bu hedef doğrultusunda 2X2 gruplar arası olan çalışma deseninde bağımlı değişken schadenfreude; bağımsız değişkenler ise sosyal kimlik (iç-grup; dış-grup) ve nezaketsiz davranış (var;yok). Araştırma desenine göre örneklem dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırma desenine göre örneklem dağılımı

	Nezaketsiz Davranış Var	Nezaketsiz Davranış Yok
Dış-grup	67	67
İç-grup	67	67

3.1.3 Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçlarının bir kısmı işlem Pilot çalışma ve Çalışma I ile aynı olduğundan tekrara düşmemek adına yeniden açıklanmamıştır. Çalışma II’de önceki çalışmalardan farklı olarak Sosyal kimlik manipülasyonu değiştirilmiş ve manipülasyon kontrolü eklenmiş, hak etme algısının yanında adil dünya inancı ölçeği ve kontrol odağı ölçekleri eklenirken; kimlik füzyonunun resimli maddesi ölçeği çıkarılmıştır.

3.1.3.1 Sosyal Kimlik Manipülasyonu

Katılımcılara verilen manipülasyon metinleri 4 farklı koşula uygun olarak hazırlanmıştır. Çalışmanın katılımcılarının Türk milliyetindeki üniversite öğrencileri olması sebebiyle dış-grup koşulunda olan öğrencilere hedefin Suriyeli

olduğu, iç-grup koşulunda olan öğrencilere hedefin Türk olduğu bilgisi verilmiştir. Nezaketsiz davranışın manipülasyonu önceki çalışmalarla aynıdır. Sosyal kimlik manipülasyonunun güçlendirilmesi adına sosyal kimlik belirginliğinin artırılması sağlanmıştır. Katılımcılara koşullara göre sunulan senaryo metinleri Ek 10'da sunulmuştur.

3.1.3.2 Manipülasyon Kontrol

Katılımcılarının sosyal kimlik manipülasyonlarının etkili olup olmadığının kontrol edilebilmesi için katılımcıların hedef kişinin milliyetiyle ne kadar benzer olduğu 11'li aralıkla derecelendirilmiş bir soru ile ölçülmüştür (Ek 11).

3.1.3.3 Kontrol Odağı Ölçümü

Katılımcıların kontrol etmeye yönelik algıları “Size göre yaşadıklarınız ne derecede sizin kontrolünüzde gerçekleşmektedir? şeklindeki maddeden oluşan 11'li aralıkla derecelendirilmiş bir soru ile ölçülmüştür (Ek 15).

3.1.3.4 Adil Dünya İnancı Ölçeği

Adil dünya inancının ölçülmesi için Göregenli tarafından 2003 yılında geçerlilik güvenilirlik çalışması yapılan Adil dünya inancı ölçeğinin kullanılması planlanmaktadır (Göregenli, 2003). İlgili ölçek kişisel ve genel adil dünya inancı olmak üzere, iki ayrı yapıyı içermekle birlikte, çalışmamızda genel adil dünya inancı kısmı kullanılacaktır. Ölçek 6 sorudan oluşmakta olup, bu sorular 5'li Likert tiptedir. Genel adil dünya inancı için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .69 olarak belirlenmiştir (Ek 18).

3.2 Çalışma II. Bulgular

Ölçeklere ilişkin güvenilirlik katsayıları yeterli olduğundan bulguların güvenilir olduğu düşünülmüştür. Aracılık ve düzenleyicilik analizlerinde iç-grup koşulu=0, dış-grup koşulu=1; nezaketsiz davranış yok=1, nezaketsiz davranış yok=1 olarak kodlanarak hesaplamalar yapılmıştır. Tüm veriler parametrik varsayımlarını karşıladığından parametrik testler ile bulgular analiz edilmiş ve raporlanmıştır.

3.2.1 Nezaketsiz Davranış ve Sosyal Kimlik Manipülasyonuna İlişkin Bulgular

Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın manipülasyonu çalışmıştır $t = 6.23, p = .001$, Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcılar ($Ort. = 8.52$ $SS = .26$), nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara ($Ort. = 6.33$ $SS = .31$) kıyasla daha fazla rahatsızlık belirtmişlerdir.

Elde edilen bulgulara göre sosyal kimlik manipölasyonu çalışmıştır $t = 5.10$, $p = .001$. İç-grup koşulundaki katılımcılar ($Ort. = 4.13$, $SS = .31$), dış-grup koşulundaki katılımcılara ($Ort. = 2.39$ $SS = .23$) kıyasla hedef ile milliyet olarak daha fazla benzediğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla iki manipölasyon da etkilidir.

3.2.2 Koşullara Göre Schadenfreude Puanları

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde etkisini incelemek için elde edilen veriler 2 X 2 faktöriyel desende iki yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, ($F (1,260) = 26.40$, $p = .001$, $\eta p^2 = .09$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcılar ($Ort. = 3.36$ $SH = .25$), nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara ($Ort. = 1.51$ $SH = .25$) kıyasla daha fazla schadenfreude hissetmişlerdir.

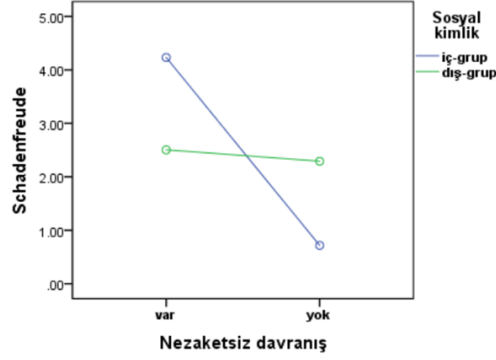
Sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki temel etkisi anlamlı değildir, iç-grup koşulu ($Ort. = 2.45$ $SH = .25$), dış-grup koşulu ($Ort. = 2.42$ $SH = .25$); ($F (1,260) = .024$, $p = .87$, $\eta p^2 = .00$).

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki ortak etkisi anlamlıdır ($F (1,260) = 18.69$, $p = .001$, $\eta p^2 = .067$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşulda hedefin iç-grup üyesi olduğu bilgisi verilen katılımcıların schadenfreude hissetme düzeyleri diğer koşullardaki katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur.

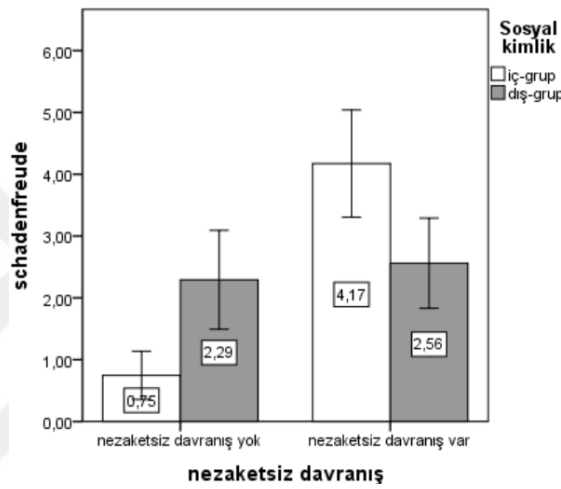
Tablo 3.2. Koşullara göre schadenfreude puanları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
İç-grup	4.17	3.53	.75	1.60
Dış-grup	2.56	2.96	2.25	3.21

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Şekil 3.1. Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki etkileşim etkisi

Şekil 3.2. Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimlik koşuluna göre katılımcıların schadenfreude ortalamaları

3.2.3 Koşullara Göre Schadenfreude Örtük Ölçüm Puanları

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerine etkisini incelemek için örtük şekilde elde edilen veriler 2X2 faktöriyel desende iki yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın schadenfreude örtük ölçümü üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, ($F(1,258) = 5.65$, $p = .01$, $\eta^2 = .02$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcıların ($Ort. = 2.91$ $SH = .09$) schadenfreude örtük ölçüm puanları, nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara ($Ort. = 2.60$ $SH = .09$) kıyasla daha yüksektir.

Sosyal kimliğin schadenfreude örtük ölçümü üzerindeki temel etkisi anlamlı değildir, iç-grup koşulu ($Ort. = 2.68$ $SH = .25$), dış-grup koşulu ($Ort. = 2.83$ $SH = .25$); ($F(1,258) = 1.29$, $p = .25$, $\eta^2 = .00$).

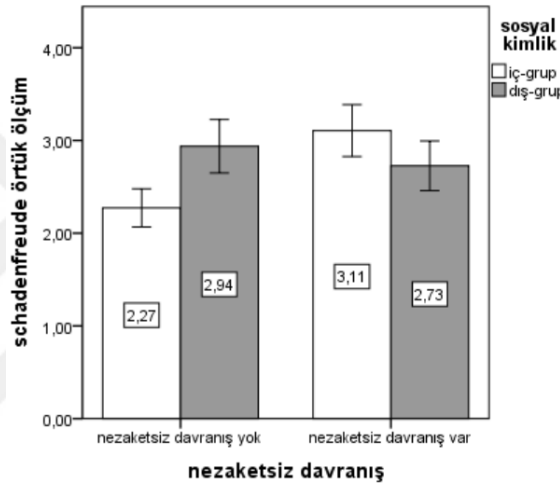
Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki ortak etkisi anlamlıdır ($F(1,258) = 15.85$, $p = .001$, $\eta^2 = .05$). Nezaketsiz davranışın

olduğu koşulda hedefin iç-grup üyesi olduğu bilgisi verilen katılımcıların schadenfreude hissetme düzeyleri diğer koşullardaki katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur (*Ort.* = 3.10 *SS* = 1.13). Koşullara göre schadenfreude örtük ölçüm puanları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.3. Koşullara göre schadenfreude örtük ölçüm puanları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
İç-grup	3.10	1.13	2.27	.83
Dış-grup	2.73	1.08	2.93	1.14

Ort: Ortalama, *SS:* Standart Sapma

Şekil 3.3. Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimlik koşuluna göre katılımcıların schadenfreude örtük ölçüm ortalamaları

3.2.4 Koşullara Göre Duygu Puanları

Sosyal kimliğin ve nezaketsiz davranışın duygular üzerine etkisini incelemek için elde edilen veriler 2 X 2 faktöriyel desende iki yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Nezaketsiz davranış ve sosyal kimliğin korku duygusu üzerinde temel ve etkileşim etkisi bulunamadığı için rapor edilmemiştir.

Nezaketsiz davranışın öfke üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, ($F(1,261) = 20.14$ $p = .001$, $\eta p^2 = .07$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcıların (*Ort.* = 72.89, *SH* = 2.98) öfke puanları, nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara (*Ort.* = 53.08, *SH* = 2.97) kıyasla daha yüksektir.

Sosyal kimliğin öfke üzerindeki temel etkisi anlamlıdır. ($F(1,261) = 10.72$, $p = .001$, $\eta p^2 = .04$). Dış-grup koşulundaki katılımcıların (*Ort.* = 70.39 *SH* = 2.98) öfke puanları, iç-grup katılımcılara (*Ort.* = 56.36 *SH* = 2.97) kıyasla daha yüksektir.

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin öfke üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir. ($F(1, 261) = 1.04, p = .30, \eta p^2 = .004$). Koşullara göre öfke puanları Tablo 3.4'te yer almaktadır.

Tablo 3.4. Koşullara göre öfke puanları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
İç-grup	68.03	36.08	44.69	34.11
Dış-grup	77.76	30.59	63.03	35.90

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Nezaketsiz davranışın şaşkınlık üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, ($F(1,260) = 12.67, p = .001, \eta p^2 = .04$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcıların (Ort. = 60.27 SH =2.98) şaşkınlık puanları, nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara (Ort. = 45.08 SH = 3.00) kıyasla daha yüksektir.

Sosyal kimliğin şaşkınlık üzerindeki temel etkisi anlamlıdır. ($F(1,260) = 6.15, p = .01, \eta p^2 = .02$). Dış-grup koşulundaki katılımcıların (Ort. = 57.93 SH =2.97) şaşkınlık puanları, iç-grup katılımcılara (Ort. = 47.42 SH = 3.00) kıyasla daha yüksektir.

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin şaşkınlık üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir. ($F(1,260) = .40, p = .52, \eta p^2 = .00$). Koşullara göre şaşkınlık puanları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.5. Koşullara göre şaşkınlık puanları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
İç-grup	56.36	36.23	38.48	34.96
Dış-grup	64.17	33.58	51.69	32.76

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Nezaketsiz davranışın tikslenme üzerindeki temel etkisi anlamlıdır; ($F(1,259) = 8.48, p = .001, \eta p^2 = .03$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcıların (Ort. = 49.49 SH =3.48), tiksinti puanları, nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara (Ort. = 35.16 SH =3.47) kıyasla daha yüksektir.

Sosyal kimliğin tikslenme üzerindeki temel etkisi anlamlı değildir iç-grup koşulu (Ort. = 38.9 SH =3.48), dış-grup koşulu (Ort. = 45.80 SH =3.47); ($F(1,259) = 2.18, p = .14, \eta p^2 = .00$).

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin tiksınme üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir. ($F(1,259) = .01$, $p = .90$, $\eta p^2 = .00$). Koşullara göre tiksınme puanları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.6. Koşullara göre tiksınme puanları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
İç-grup	46.15	41.97	31.32	37.22
Dış-grup	52.83	41.40	39.09	38.77

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın üzüntü üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, ($F(1,261) = 8.20$ $p = .001$, $\eta p^2 = .03$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcıların (Ort. = 68.06 $SH = 2.89$), üzüntü puanları, nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara (Ort. = 56.36 $SH = 2.88$) kıyasla daha yüksektir.

Sosyal kimliğin üzüntü üzerindeki temel etkisi anlamlıdır. ($F(1,261) = 5.33$, $p = .02$, $\eta p^2 = .02$). Dış-grup koşulundaki katılımcıların (Ort. = 66.93 $SH = 2.89$), üzüntü puanları, iç-grup katılımcılara (Ort. = 57.50 $SH = 2.88$) kıyasla daha yüksektir.

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin üzüntü üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir. ($F(1,261) = .46$, $p = .49$, $\eta p^2 = .00$). Koşullara göre üzüntü puanları Tablo 3.7’de yer almaktadır.

Tablo 3.7. Koşullara göre üzüntü puanları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
İç-grup	61.96	34.51	53.03	33.09
Dış-grup	74.17	34.02	59.69	31.32

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın sevinç üzerindeki temel etkisi anlamlı değildir nezaketsiz davranış var (Ort. = 14.65 $SH = 2.18$), nezaketsiz davranış yok (Ort. = 14.39 $SH = 2.17$); ($F(1,261) = .01$ $p = .92$, $\eta p^2 = .00$).

Sosyal kimliğin sevinç üzerindeki temel etkisi anlamlıdır; ($F(1,261) = 6.04$ $p = .01$, $\eta p^2 = .02$). İç-grup koşulundaki katılımcıların (Ort. = 18.20 $SH = 2.17$),

sevinç puanları, dış-grup katılımcılara (*Ort.* = 10.84 *SH* =2.18) kıyasla daha yüksektir.

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin sevinç üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir; ($F(1,261) = .24, p = .62, \eta p^2 = .00$). Koşullara göre sevinç puanları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.8. Koşullara göre sevinç puanları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
İç-grup	18.93	28.56	17.46	27.50
Dış-grup	9.85	23.58	11.84	19.65

Ort: Ortalama, *SS:* Standart Sapma

3.2.5 Değişkenler Arası Korelasyonel İlişkiler

Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde, değişkenler arasındaki ilişki Pearson korelasyon katsayısı elde edilerek ölçülmüştür. Yapılan analizde schadenfreude ile öfke, şaşkınlık ve tikslenme, rahatsızlık algısı ve hak etme arasında anlamlı ilişkiler olduğu ve bunların hissedilme oranları arttıkça daha fazla schadenfreude hissedildiği bulunmuştur. Bunun yanında hedef ile benzerlik oranı arttıkça da daha az schadenfreude, tikslenme ve korku hissedilirken; daha fazla öfke hissedildiği bulunmuştur. İlgili detaylı tablo aşağıda yer almaktadır (Tablo 3.9)

Tablo 3.9. Değişkenler arası korelasyonel ilişkiler

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.Schadenfreude	1							.					
2.RA	.26**	1											
3.Hak etme	.30**	.19**	1										
4.ADİ	-.01	.04	.04*	1									
5.BA	-.14*	-.12*	-.09	.05	1								
6.Kontrol odağı	.03	-.06	.06	-.03	.08	1							
7.Emotikon	.62**	.24**	.10	.02	-.21**	.00	1						
8.Sevinç	-.03	.28**	-.01	.02	.15**	.09	-.15*	1					
9.Üzüntü	.02	.45**	-.04	.02	-.09	-.17**	.12	-.36**	1				
10.Öfke	.27**	.58**	.18**	.02	.17**	-.10	.27**	-.40**	.56**	1			
11.Şaşkınlık	.14*	.44**	.05	.09	.15*	-.14*	.10	.23**	.53**	.54**	1		
12.Korku	.02	.14*	.10	.05	-.18**	-.13*	-.04	.03	.12*	.16**	.27**	1	
13.Tiksinme	.21**	.38**	.08	.03	-.22**	-.13*	.22**	-.18**	.23**	.48**	.32**	.30**	1

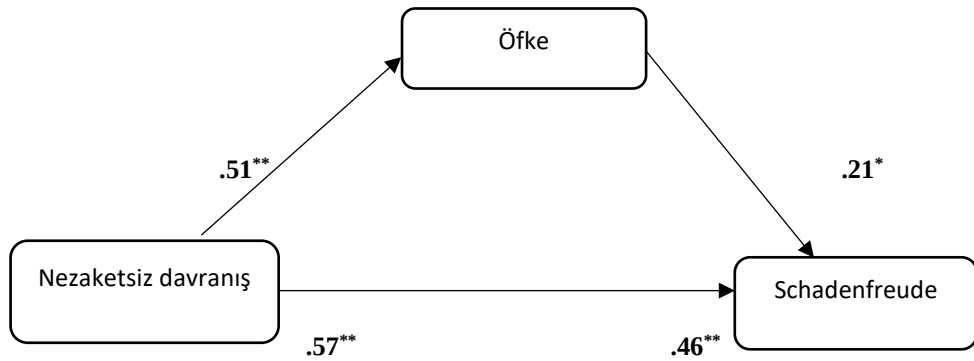
** $p < .001$, * $p < .05$, RA: Rahatsızlık Algısı, ADİ: Adil Dünya İnancı, BA: Benzerlik Algısı

3.2.6 Öfke, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler

Hayes (2013) tarafından geliştirilen Process Macro kullanılarak (model 4) yapılan aracılık analizlerinde sosyal kimlik kontrol altında tutularak, kovaryans olarak alınarak, sonuçlar raporlanmıştır ve kovaryans alınmadığında da anlamlılık durumunun değişmediği görülmüştür. Çalışma verileri standardize edilmiş beta katsayıları ile sunulmuştur.

Yapılan analizler modelin anlamlı olduğunu göstermiştir, $F(2,258) = 11.81$, $p < .001$, $R^2 = .08$. Analiz sonucunda, nezaketsiz davranış, öfkenin anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur (yol = a), $b = .51$, $t(258) = 4.33$, $SH = 4.25$, $p < .001$, 95% CI [26.82, 10.6]. İkinci olarak, öfke de schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde yordamaktadır (yol = b), $b = .21$, $SH = .005$, $t(257) = 3.55$, $p < .005$, 95% CI [008, 029]. Üçüncü olarak, nezaketsiz davranışın, öfke olmadan schadenfreude üzerindeki etkisi anlamlıdır (yol = c), $b = .57$, $SH = .37$, $t(258) = 4.86$, $p < .001$, 95% CI [2.56, 1.08]. Son olarak ise nezaketsiz davranışın öfke sürece dahil edildiğinde schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur (yol = c'), $b = .46$, $SH = .38$, $t(257) = 3.87$, $p < .001$, 95% CI [2.22, .73].

Sonuç olarak nezaketsiz davranış ile schadenfreude arasında öfkenin dolaylı etkisi anlamlıdır, $E = .11$, $sh = .03$, $LLCI = .188$, $ULCI = .045$. Öfkenin kısmi bir aracı olduğu ve orta düzeyde bir aracı etkiye sahip olduğu gözlenmektedir (bakınız: Şekil 3.3).

Not. ** $p < .001$, * $p < .005$

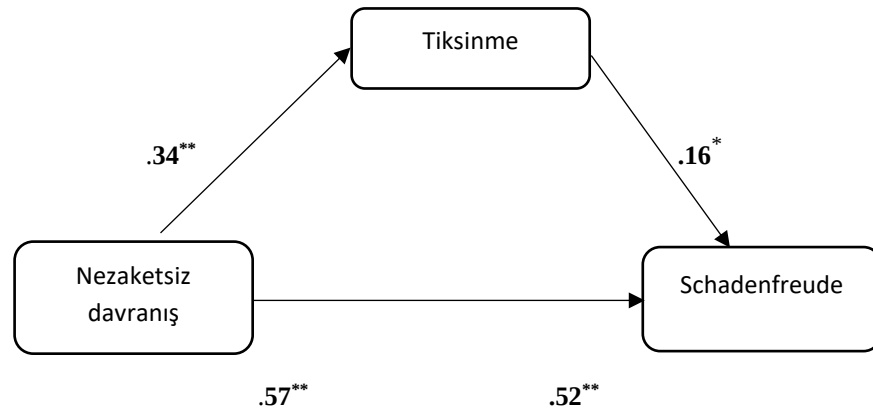
Şekil 3.3. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında öfkenin aracı rolü

3.2.7 Tiksınme, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler

Hayes (2013) tarafından geliştirilen Process Macro kullanılarak (model 4) yapılan aracılık analizlerinde sosyal kimlik kontrol altında tutularak, kovaryans olarak alınarak, sonuçlar raporlanmıştır ve kovaryans alınmadığında da anlamlılık durumunun değişmediği görülmüştür. Çalışma verileri standardize edilmiş beta katsayıları ile sunulmuştur.

Yapılan analizler modelin anlamlı olduğunu göstermiştir, $F(2,256) = 11.89$, $p < .001$, $R^2 = .08$. Analiz sonucunda, nezaketsiz davranış, tiksınmenin anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur (yol = a), $b = .34$, $t(256) = 2.82$, $SH = 4.94$, $p < .005$, 95% CI [23.71, 4.22]. İkinci olarak, tiksınme de schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde yordamaktadır (yol = b), $b = .16$, $SH = .004$, $t(256) = 2.81$, $p < .001$, 95%CI [.004, .022]. Üçüncü olarak, nezaketsiz davranışın, tiksınme olmadan schadenfreude üzerindeki etkisi anlamlıdır (yol = c), $b = .57$, $SH = .37$, $t(257) = 4.86$, $p < .001$, 95% CI [2.56, 1.08]. Son olarak ise nezaketsiz davranışın tiksınme sürecine dahil edildiğinde schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur (yol = c'), $b = .52$, $SH = .37$, $t(256) = 4.38$, $p < .001$, 95% CI [2.39, .912].

Sonuç olarak nezaketsiz davranış ile schadenfreude arasında tiksınmenin dolaylı etkisi anlamlıdır, $E = .05$, $sh = .02$, $LLCI = .124$, $ULCI = .01$. Tiksınmenin kısmi bir aracı olduğu ve düşük düzeyde bir aracı etkiye sahip olduğu gözlenmektedir.

Not. ** $p < .001$, * $p < .005$

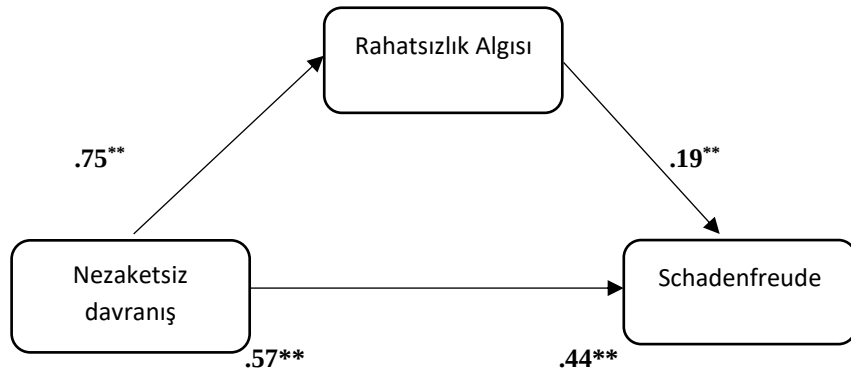
Şekil 3.4. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında tiksınmenin aracı rolü

3.2.8 Rahatsızlık Algısı, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler

Hayes (2013) tarafından geliştirilen Process Macro kullanılarak (model 4) yapılan aracılık analizlerinde sosyal kimlik kontrol altında tutularak, kovaryans olarak alınarak sonuçlar raporlanmıştır ve kovaryans alınmadığında da anlamlılık durumunun değişmediği görülmüştür. Çalışma verileri standardize edilmiş beta katsayıları ile sunulmuştur.

Yapılan analizler modelin anlamlı olduğunu göstermiştir $F(2, 260) = 12.29$, $p < .001$, $R^2 = .08$. Analiz sonucunda nezaketsiz davranış, rahatsızlık algısının anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur (yol = a), $b = .75$, $SH = .35$, $t(260) = 6.25$, $p < .001$, 95% CI [2.89, 1.51]. İkinci olarak, rahatsızlık algısı da schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde yordamaktadır (yol = b), $b = .19$, $SH = .06$, $t(260) = 3.02$, $p < .001$, 95% CI [.068, .324]. Üçüncü olarak, nezaketsiz davranışın, rahatsızlık algısı olmadan schadenfreude üzerindeki etkisi anlamlıdır (yol = c), $b = .57$, $SH = .37$, $t(257) = 4.86$, $p < .001$, 95% CI [2.58, 1.08]. Son olarak ise nezaketsiz davranışın rahatsızlık algısı sürece dahil edildiğinde schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur (yol = c'), $b = .44$, $SH = .39$, $t(260) = 3.60$, $p < .001$, 95% CI [2.19, .639].

Sonuç olarak nezaketsiz davranış ile schadenfreude arasında rahatsızlık algısının dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur, $E = .13$, $sh = .04$, $LLCI = .224$, $ULCI = .053$. Rahatsızlık algısının kısmi bir aracı olduğu ve orta düzeyde bir aracı etkiye sahip olduğu gözlenmektedir.

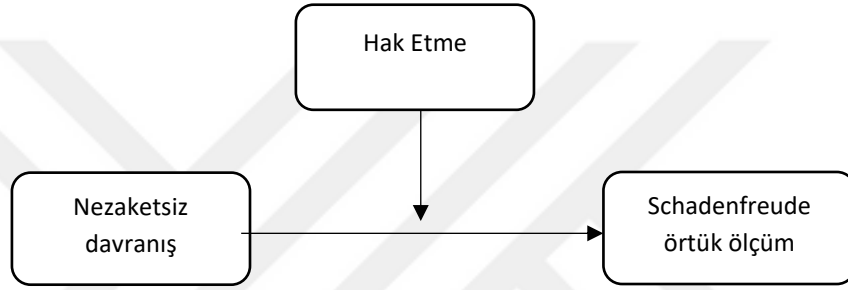
Not. ** $p < .001$, * $p < .005$

Şekil 3.5. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında rahatsızlık algısının aracı rolü

3.2.9 Hak etme, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreudeye İlişkin Bulgular

Nezaketsiz davranışın, schadenfreude örtük ölçümü üzerindeki etkisinde hak etmenin rolünü incelemek amacıyla düzenleyicilik analizi (çoklu doğrusal regresyon) uygulanmış ve sosyal kimlik kontrol altında tutularak, kovaryans olarak alınarak, sonuçlar raporlanmıştır ve kovaryans alınmadığında da anlamlılık durumunun değişmediği görülmüştür.

Bulgular incelendiğinde nezaketsiz davranış ile hak etmenin schadenfreude örtük ölçümü üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur; $F(4, 257) = 34.07$, $p < .001$.

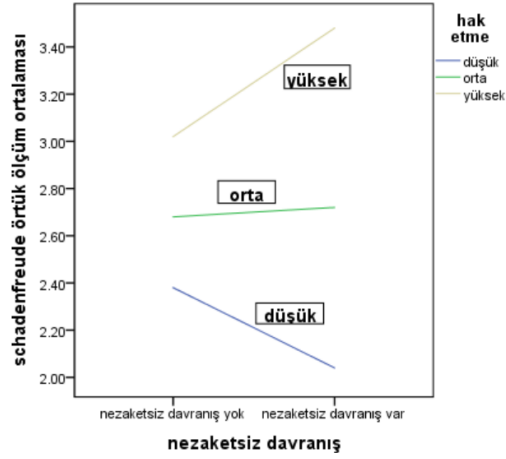
Şekil 3.6. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında hak etmenin düzenleyici rolü deseni

Tablo 3.10. Nezaketsiz davranış ve hak etmenin etkileşimi

Model değişkenleri	<i>b</i>	<i>SH</i>	<i>T</i>	<i>p</i>	<i>Alt S.</i>	<i>Üst S.</i>	ΔR^2	R^2
Yordayıcıdeğişkenler(sabit)	2.56	.08	30.14	.001	2.40	2.73		
Temel Etkiler								
Nezaketsiz davranış	.04	.11	3.48	.728	-.192	2.75		
Hak Etme	.15	.01	9.16	.001	.118	.183		
İki Yönlü Etkileşimler								
N.davranış*Hak Etme	.116	.03	3.48	.006	.050	.182		
Model ^a							.03	.29

SH=Standart hata, b= beta katsayısı, Yordanan değişken= schadenfreude örtük ölçümü

Mevcut etkileşimi daha derin bir şekilde incelemek için eğim analizi (slope analizi) yapılmıştır. Hak etme orta düzeyde koşullar arası fark anlamlı değildir ($E = -.04$, $sh = .11$, $t = .348$, $p > .05$, $LLCI = -.192$, $ULCI = .275$). Düşük düzeyde ilgili değerler ($E = .34$, $sh = .16$, $t = -2.12$, $p < .05$, $LLCI = -.657$, $ULCI = -.024$); yüksek düzeyde ($E = .46$, $sh = .17$, $t = 2.70$, $p < .001$, $LLCI = .126$, $ULCI = .801$) olup anlamlı olduğu bulunmuştur.

Şekil 3.7. Farklı düzeylerde hak etmenin nezaketsiz davranışın schadenfreude örtük ölçümü üzerindeki koşullu etkileri

3.2.10 Kimliklenme Ölçeğine İlişkin Bulgular

Katılımcıların ulusal kimliklenme puanlarının Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.789 olarak bulunmuştur. Katılımcıların ulusal kimliklenme ölçek maddelerine ‘Ait olduğunuz milliyetinizle kendinizi ne kadar özdeşleştiriyorsunuz?’ (Ort. = 81.36 SS = 23.91); Milliyetiniz sizin için ne kadar önemli? (Ort. = 93.60 SS = 15.39); Milliyetiniz ile gurur duyuyor musunuz? (Ort. = 87.85 SS = 21.65); verdikleri cevaplar arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuş ve ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu düşünülmüştür.

Tablo 3.11. Kimliklenme ölçek maddeleri ve benzerlik algısı arasındaki ilişkiler

	Ort.	SS	1	2	3
1. özdeşim kurma	81.36	23.91	1		
2. önem verme	93.60	15.39	.572**	1	
3. gurur duyma	87.85	21.65	.542**	.636**	1

** $p < .001$, Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Kimliklenme ölçeğinin sosyal kimlik ile schadenfreude ölçümleri üzerinde; adil dünya inancı ve kontrol odağının nezaketsiz davranış ile schadenfreude ölçümleri üzerinde herhangi bir düzenleyicilik etkisi bulunamadığından raporlanmamıştır. Bunun yanında üzüntü ve nezaketsiz davranış arasında anlamlı ilişkiler bulunamadığı için rapor edilmemiştir.

3.2.11 Bulguların Özeti

Özetle Çalışma II’de;

1. Nezaketsiz davranışa ilişkin deney manipülasyonu çalışmış, nezaketsiz davranışın olduğu koşulda yer alan katılımcılar; nezaketsiz davranışın

olmadığı koşuldaki katılımcılara kıyasla daha fazla rahatsızlık belirtmişlerdir.

2. Sosyal kimliğe ilişkin deney manipölasyonu çalışmış, iç-grup koşulunda yer alan katılımcılar; dış-grup koşulundaki katılımcılara kıyasla hedefle daha fazla grup benzerliği belirtmişlerdir.
3. Nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki temel etkisi anlamlı iken; sosyal kimliğin temel etkisi anlamlı değildir. Bunun yanında sosyal kimlik ile nezaketsiz davranışın ortak etkisi anlamlıdır. Yani sosyal kimlik schadenfreude üzerinde sadece nezaketsiz davranış ile etkileşime girdiğinde etkili olmuştur. Bu durumda sosyal kimliğin düzenleyici değişken olduğu görüşünü gündeme getirmiştir.
4. Nezaketsiz davranışın schadenfreude örtük ölçümü üzerindeki temel etkisi anlamlı iken; sosyal kimliğin temel etkisi anlamlı değildir. Bunun yanında sosyal kimlik ile nezaketsiz davranışın ortak etkisi anlamlıdır. Yani sosyal kimlik schadenfreude örtük ölçümü üzerinde sadece nezaketsiz davranış ile etkileşime girdiğinde etkili olmuştur. Bu durumda sosyal kimliğin nezaketsiz davranış- schadenfreude ilişkisinde düzenleyici olarak alınmasını gündeme getirmiştir. Schadenfreude ölçümleri arasındaki bulgular tutarlıdır.
5. Nezaketsiz davranışın öfke, tikslenme, şaşkınlık ve üzüntü üzerindeki temel etkileri anlamlıdır; nezaketsiz davranış koşulundaki katılımcılar bu duyguları daha fazla hissetmişlerdir. Sosyal kimliğin öfke, üzüntü, şaşkınlık ve sevinç üzerindeki temel etkileri anlamlıdır. Hedefin dış-grup üyesi olduğu bilgisi verilen katılımcıların daha fazla öfke, şaşkınlık ve üzüntü hissederken; hedefin iç-grup üyesi olduğu koşulda ise daha fazla sevinç duygusu hissettiği bulunmuştur. Nezaketsiz davranış ile sosyal kimliğin hiçbir duygu üzerinde ortak etkisi bulunamamıştır.
6. Nezaketsiz davranış ile schadenfreude ilişkisinde tikslenme, öfke ve rahatsızlık algısının aracı rolü olduğu bulunmuştur. Yani nezaketsiz davranış öfke ve rahatsızlık algısını; öfke, tikslenme ve rahatsızlık algısı da schadenfreudeyi yordamıştır.
7. Nezaketsiz davranış ile schadenfreude örtük ölçümü ilişkisinde hak etme algısının düzenleyici rolü olduğu bulunmuştur. Nezaketsiz davranışa

maruz kalanlardan hedefin başına geleni hak ettiğini düşünen katılımcılar daha fazla schadenfreude hissetmiştir.

9. Sosyal kimlik ile ilişkili olduğu düşünülen kimliklenme ve benzerlik algısına yönelik yapılan düzenleyicilik ve aracılık analizlerinde anlamlı ilişkiler bulunamamıştır.

10. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında düzenleyici olabileceği düşünülen değişkenlerden kontrol odağı arasında ilişki bulunamamıştır.

11. Sonuç olarak H1, H3, H4 ve H5 hipotezleri kabul edilirken; H2a, H2b, H7, H8 ve H9 hipotezleri reddedilmiştir.

3.3 Çalışma III: Giriş ve Yöntem

Çalışma II'nin hiç kuşkusuz en dikkat çekici bulgusu nezaketsiz davranış ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde etkileşim etkisinin olmasıdır. Bir diğer deyişle, sosyal kimlik tek başına etkisinin olmayıp; ancak nezaketsiz davranış ile etkileşime girdiğinde etkili olmuştur ve iç-grup üyesi tarafından nezaketsizliğe maruz kalanlar en fazla schadenfreude hissetmişlerdir.

Dış-grup üyelerinden gelen olumsuz davranışlara yönelik zengin bir alan yazın olmasına rağmen iç-grup üyelerinden gelen olumsuz davranışlara yönelik sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Kim, 2023). Örgüt psikoloji alanında yapılan çalışmalar örgüt üyelerinden gelen nezaketsizliğin bireylerin kendilerinin grubun dışında biri olarak algılamaya başladıklarını ve örgüte karşı geliştirdikleri sosyal kimliklerinin yara aldığını belirtmektedir (Ouyang ve ark., 2015; Zhan ve ark., 2018). İç-grup üyesinden gelen nezaketsizliğin çevrimiçi bağlamda incelendiği bir çalışmada ise iç-grup üyelerinden kaynaklanan bu olumsuz davranışların bireylerin kendilerini grubun dışından biri olarak görmeye başlamalarına yol açtığı belirtilmektedir (Kim, 2023). Her ne kadar mevcut tez çalışmasında elde edilen bulgular bahsedilen açıklamaları işaret etse de bahsedilen çalışmalarda bir dış-grup üyesi hedefin bulunmaması bu açıklamaların test edilmesini gerekli kılmaktadır. Bu sebeple her iki sosyal kimlik koşulunun da yer aldığı (iç-grup;dış-grup) bu çalışmada nezaketsizlik sonrası bireylerin kendilerini ne kadar grubun içinden biri olarak algıladıklarının araştırılması gerekli görülmüştür. Buradan hareketle üçüncü çalışmada Çalışma III'te tüm ölçme araçları ve manipülasyonlar Çalışma II ile tamamen aynı tutulmuş; sadece algılanan grup içi statüyü ölçmek için bir madde eklenmiş ve çalışma tekrarlanmıştır.

Bütün bu bulgular ve Çalışma I ve Çalışma II’de aktarılan alan yazın göz önüne alındığında bu çalışmanın hipotezlerini şu şekilde sıralamak mümkündür;

H.1 Nezaketsiz davranışa maruz kalan katılımcılar, nezaketsiz davranışa maruz kalmayan katılımcılara kıyasla daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.2 Nezaketsiz davranış ile sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde ortak etkisi olacaktır. Dış-grubun olmadığı koşulda yer alan katılımcılardan nezaketsiz davranışa maruz kalanlar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.3 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde olumsuz duygular (öfke, tikslenme, üzülmeye) aracı rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz kalanlar schadenfreude hissedecek; nezaketsizliğe maruz kalanlardan ayrıca öfke/tikslenme/üzülmeye hissedenler daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.4 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde rahatsızlık algısı aracı rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz kalanlar rahatsızlık hissedecek; nezaketsizliğe maruz kalanlardan ayrıca rahatsızlık duyanlar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.5 Nezaketsiz davranış schadenfreude arasındaki ilişkide kendini grubun dışında algılama aracı rol oynayacaktır. Bir başka deyişle, nezaketsiz davranışa maruz kalanlar schadenfreude hissedecek; aynı zamanda kendini grubun dışında hissedenler daha fazla schadenfreude hissedecektir.

H.6 Sosyal kimlik, olumsuz duygular (öfke, tikslenme, üzülmeye) üzerinde etkili olacaktır. Bir diğer deyişle dış-grup koşulunda olanlar, iç-grup koşulundakilere kıyasla daha fazla olumsuz duygu deneyimleyeceklerdir.

H.7 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde hak etme algısı düzenleyici rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz kalanlardan hedefin başına geleni hak ettiğini düşünenler daha fazla schadenfreude schadenfreude hissedeceklerdir.

H.8 Sosyal kimliğin, schadenfreude üzerindeki etkisinde kimliklenme algısı düzenleyici rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, iç-grup koşulunda yer alan katılımcılardan ulusal kimliklenme düzeyi yüksek olanlar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.9 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde adil dünya inancı algısı düzenleyici rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz

kalanlardan adil dünya inancı yüksek olan katılımcılar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

H.10 Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde kontrol odağı düzenleyici rol oynayacaktır. Bir diğer deyişle, nezaketsizliğe maruz kalanlardan içsel kontrol odağı yüksek olan katılımcılar daha fazla schadenfreude hissedeceklerdir.

3.3.1 Katılımcılar

Çalışma, Üsküdar Üniversitesinde çeşitli alanlarda öğrenimine devam eden 252 katılımcı üzerinden gerçekleştirilmiştir (153 K, 85 E, 12 diğer, 2 belirtmek istemiyorum; Ortyaş= 20.96, SSyaş= 3.85).

3.3.2 Desen

Bu çalışma sosyal kimliğin ve nezaketsiz davranışın schadenfreude duygusu üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla planlanmıştır. Bu hedef doğrultusunda 2X2 gruplar arası olan çalışma deseninde bağımlı değişken schadenfreude; bağımsız değişkenler ise sosyal kimlik (iç-grup, dış-grup) ve nezaketsiz davranıştır (var, yok). Araştırma desenine göre örneklem dağılımı Tablo 3.12’de gösterilmiştir.

Tablo 3.12 Araştırma desenine göre örneklem dağılımı

	Nezaketsiz Davranış Var	Nezaketsiz Davranış Yok
Dış-grup	64	63
İç-grup	62	63

3.3.3 Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçları ve işlem Çalışma II ile aynı olduğundan tekrara düşmemek adına yeniden açıklanmamıştır. Çalışma III’de farklı olarak sadece kendini grubun dışında hissetme algısının ölçümü eklenmiştir.

3.3.3.1 Kendini Grubun Dışında Algılama Ölçümü

Katılımcıların kendilerini ne derece grubun dışında algıladıkları varsayımsal senaryodaki duruma dair tek maddeden oluşan 11’li aralıklı bir ölçüm değerlendirmiştir (Ek 16).

3.4 Çalışma III: Bulgular

Ölçeklere ilişkin güvenilirlik katsayıları yeterli olduğundan bulguların güvenilir olduğu düşünülmüştür. Aracılık ve düzenleyicilik analizlerinde iç-grup koşulu=0, dış-grup koşulu=1; nezaketsiz davranış yok=0, nezaketsiz davranış yok=1 olarak kodlanarak hesaplamalar yapılmıştır. Tüm veriler parametrik

varsayımlarını karşıladığından parametrik testler ile bulgular analiz edilmiş ve raporlanmıştır.

3.4.1 Nezaketsiz Davranış ve Sosyal Kimlik Manipülasyonuna İlişkin

Bulgular

Bulgulara göre nezaketsiz davranışın manipülasyonu çalışmıştır $t = 6.14$, $p = .001$, Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcılar ($Ort. = 8.40$ $SS = 2.71$), nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara ($Ort. = 6.04$, $SS = 3.32$) kıyasla daha fazla rahatsızlık belirtmişlerdir. Ayrıca, sosyal kimlik manipülasyonu da çalışmıştır $t = -9.27$, $p = .001$. İç-grup koşulundaki katılımcılar ($Ort. = 5.67$, $SS = 2.57$), dış-grup koşulundaki katılımcılara ($Ort. = 2.23$ $SS = 3.26$) kıyasla hedef ile milliyet olarak daha fazla benzediğini belirtmişlerdir.

3.4.2 Koşullara Göre Schadenfreude Puanları

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde etkisini incelemek için elde edilen veriler 2 X 2 faktöriyel desende iki yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, ($F (1,248) = 20.15$, $p = .001$, $\eta^2 = .07$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcılar ($Ort. = 2.77$, $SH = .24$), nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara ($Ort. = 1.20$ $SH = .24$) kıyasla daha fazla schadenfreude hissetmişlerdir.

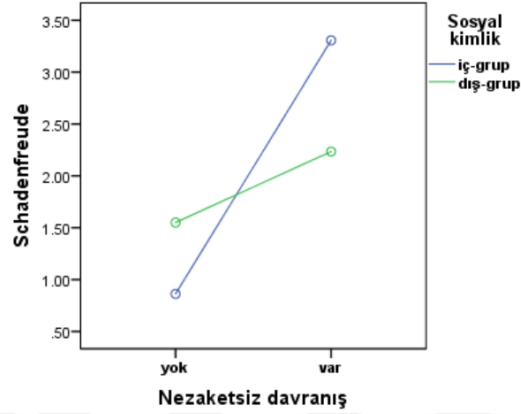
Sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki temel etkisi anlamlı değildir; iç-grup koşulu ($Ort. = 2.08$, $SH = .24$), dış-grup koşulu ($Ort. = 1.89$ $SH = .24$); ($F (1,248) = .024$, $p = .87$, $\eta^2 = .00$).

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki ortak etkisi anlamlıdır ($F (1,248) = 6.40$, $p = .01$, $\eta^2 = .02$). Bir başka deyişle nezaketsiz davranış-schadenfreude ilişkisinde sosyal kimliğin düzenleyici rolü vardır. Nezaketsiz davranışın olduğu koşulda hedefin iç-grup üyesi olduğu bilgisi verilen katılımcıların schadenfreude hissetme düzeyleri diğer koşullardaki katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur. Koşullara göre schadenfreude puanlarına ilişkin bulgular Tablo 3.13'te yer almaktadır.

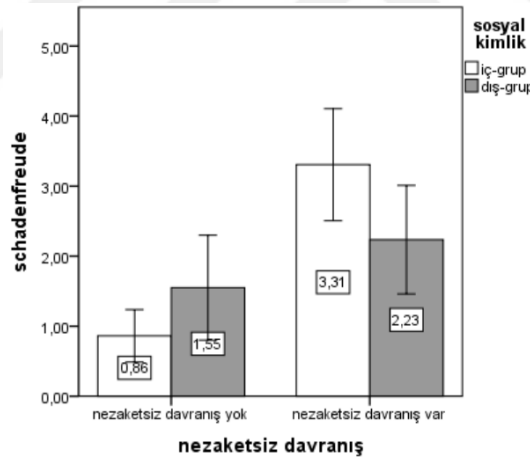
Tablo 3.13. Koşullara göre schadenfreude ortalamaları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
İç-grup	3.30	3.14	.86	1.48
Dış-grup	2.23	3.10	1.55	2.97

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Şekil 3.8. Sosyal kimlik ve nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki etkileşim etkisi

Şekil 3.9. Sosyal kimlik ve nezaketsiz davranış koşuluna göre katılımcıların schadenfreude ortalamaları

3.4.3 Koşullara Göre Duygu Ölçümü

Sosyal kimliğin ve nezaketsiz davranışın duygular üzerine etkisini incelemek için elde edilen veriler 2 X 2 faktöriyel desende iki yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Nezaketsiz davranış ve sosyal kimliğin korku duygusu üzerinde temel ve etkileşim etkisi bulunamadığı için rapor edilmemiştir.

Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın öfke üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, ($F(1,247) = 14.27, p = .001, \eta^2 = .05$). Nezaketsiz davranışın

olduğu koşuldaki katılımcıların (*Ort.* = 70.66 *SH* =3.15) öfke puanları, nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara (*Ort.* = 53.79 *SH* =3.16) kıyasla daha yüksektir.

Sosyal kimliğin öfke üzerindeki temel etkisi anlamlıdır. ($F(1,247) = 3.61$, $p = .05$, $\eta p^2 = .01$). Dış-grup koşulundaki katılımcıların (*Ort.* = 66.47 *SH* =3.13) öfke puanları, iç-grup katılımcılara (*Ort.* = 57.98 *SH* =3.17) kıyasla daha yüksektir.

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin öfke üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir. ($F(1,247) = .271$, $p = .60$, $\eta p^2 = .00$). Koşullara göre öfke puanları aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 3.14 Koşullara göre öfke puanları

Var	Nezaketsiz Davranış		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
İç-grup	67.58	36.06	48.38	33.29
Dış-grup	73.75	33.78	59.20	38.11

Ort: Ortalama, *SS:* Standart Sapma

Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın şaşkınlık üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, ($F(1,247) = 19.67$, $p = .001$, $\eta p^2 = .07$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcıların (*Ort.* = 63.26 *SH* =3.29) şaşkınlık puanları, nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara (*Ort.* = 42.53 *SH* =3.31) kıyasla daha yüksektir.

Sosyal kimliğin şaşkınlık üzerindeki temel etkisi iç-grup için (*Ort.* = 51.85 *SH* =3.32) dış-grup için (*Ort.* = 53.94 *SH* =3.28) olarak bulunmuş olup; ($F(1,247) = .20$, $p = .65$, $\eta p^2 = .00$) anlamlı değildir. Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin şaşkınlık üzerindeki ortak etkisi ($F(1,247) = .50$, $p = .48$, $\eta p^2 = .00$) anlamlı değildir. Koşullara göre şaşkınlık puanları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.15. Koşullara göre şaşkınlık puanları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
İç-grup	63.87	36.63	39.83	32.86
Dış-grup	62.65	38.76	45.23	39.34

Ort: Ortalama, *SS:* Standart Sapma

Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın tiksinti üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, ($F(1,247) = 9.18$ $p = .001$, $\eta p^2 = .03$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcıların (*Ort.* = 45.03 *SH* =3.40), tiksinti puanları,

nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara ($Ort. = 30.41$ $SH = 3.41$) kıyasla daha yüksektir.

Sosyal kimliğin tiksiniye üzerindeki temel etkisi anlamlıdır; ($F (1,247) = 5.75$, $p = .01$, $\eta p^2 = .02$). Dış-grup koşulundaki katılımcıların ($Ort. = 43.50$ $SH = 3.39$) tiksinti puanları, iç-grup koşulundaki katılımcıların tiksinti puanlarından ($Ort. = 31.93$ $SH = 3.43$) daha yüksektir.

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin tiksiniye üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir. ($F (1,247) = 1.24$, $p = .26$, $\eta p^2 = .00$). Koşullara göre tiksiniye puanları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.16. Koşullara göre tiksiniye puanları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
İç-grup	41.93	42.91	21.93	29.57
Dış-grup	48.12	39.95	38.88	39.02

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın üzüntü üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, ($F (1,246) = 8.87$, $p = .001$, $\eta p^2 = .03$). Nezaketsiz davranışın olduğu koşuldaki katılımcıların ($Ort. = 70.13$ $SH = 2.93$), üzüntü puanları, nezaketsiz davranışın olmadığı katılımcılara ($Ort. = 57.75$ $SH = 2.93$) kıyasla daha yüksektir.

Sosyal kimliğin üzüntü üzerindeki temel etkisi iç-grup için ($Ort. = 64.69$ $SH = 2.96$); dış-grup için ($Ort. = 63.19$ $SH = 2.91$), ($F (1,246) = .13$, $p = .71$, $\eta p^2 = .00$) anlamlı değildir. Nezaketsiz davranış ile sosyal kimliğin üzüntü üzerindeki ortak etkisi ($F (1,246) = .46$, $p = .49$, $\eta p^2 = .00$) anlamlı değildir. Koşullara göre üzüntü puanları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.17. Koşullara göre üzüntü puanları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
İç-grup	72.29	29.17	57.09	31.06
Dış-grup	67.96	35.64	58.41	34.88

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Elde edilen bulgulara göre nezaketsiz davranışın sevinç üzerindeki temel etkisi anlamlıdır ($F (1,240) = 6.07$ $p = .01$, $\eta p^2 = .02$). Nezaketsiz davranışın

olmadığı koşuldaki katılımcıların (*Ort.* = 11.22 *SH* =1.41), sevinç puanları, nezaketsiz davranışın olduğu katılımcılara (*Ort.* = 6.32 *SH* =1.39) kıyasla daha yüksektir.

Sosyal kimliğin sevinç üzerindeki temel etkisi anlamlıdır. ($F(1,240) = 7.35$ $p = .007$, $\eta p^2 = .03$). İç-grup koşulundaki katılımcıların (*Ort.* = 11.46 *SH* =1.41), sevinç puanları, dış-grup katılımcılara (*Ort.* = 6.08 *SH* =1.39) kıyasla daha yüksektir.

Nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin sevinç üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir. ($F(1,240) = 1.03$, $p = .31$ $\eta p^2 = .00$). Koşullara göre sevinç puanları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.18. Koşullara göre sevinç puanları

	Nezaketsiz Davranış Var		Nezaketsiz Davranış Yok	
	Ort.	SS	Ort.	SS
İç-grup	8.52	16.61	14.40	20.62
Dış-grup	4.12	8.73	8.03	14.00

Ort: Ortalama, *SS:* Standart Sapma

3.4.4 Değişkenler Arası İlişkiler

Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde, değişkenler arasındaki ilişki Pearson korelasyon katsayısı elde edilerek ölçülmüştür. Yapılan analizde schadenfreude ile öfke, şaşkınlık, korku, üzüntü ve tikslenme duyguları ile rahatsızlık algısı, hak etme ve kendini grubun dışında algılama arasında anlamlı ilişkiler olduğu ve bunların hissedilme oranları arttıkça daha fazla schadenfreude hissedildiği bulunmuştur. Bunun yanında hedef ile benzerlik oranı arttıkça da daha az schadenfreude, tikslenme hissedilirken; kendini grubun dışında algılayanların ise fazla schadenfreude hissettiği bulunmuştur. Bahsedilen anlamlı ilişkilerden göz önünde alındığında olası aracılık etkilerinin olabileceği ön görülmüştür. İlgili detaylı tablo aşağıda yer almaktadır (Tablo 3.19).

Tablo 3.19. Değişkenler arası korelasyonel ilişkiler

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.Schadenfreude	1							.						
2.RA	.29**	1												
3.Hak Etme	.81**	.30**	1											
4.ADİ	-.05	-.14*	.01	1										
5.BA	-.10*	-.03	.03	.10	1									
6.GDA	.17**	.52**	.14*	-.14*	-.11	1								
7.Kontrol	.00	.08	.02	.10	.17**	.11	1							
8.Emotikon	.22**	.04	.20*	.00	.01	.13*	.07	1						
9.Sevinç	.01	.32**	.03	.15**	.03	.00	.04	.03	1					
10.Üzüntü	.15*	.59**	.17**	-.09	.05	.34**	.02	-.21**	-.28**	1				
11.Öfke	.14*	.58**	.18**	-.16*	-.07	.38**	.07	-.02	-.30**	.56**	1			
12.Şaşkınlık	.13*	.44**	.21**	-.06	-.09	.32**	.15*	-.10	.20**	.51**	.50**	1		
13.Korku	.12*	.18**	.14*	-.04	.02	.21**	-.04	.13	.07	.25**	.23**	.25**	1	
14.Tiksinme	.30**	.48**	.33**	-.16**	-.16**	.39**	.02	-.04	-.13*	.40*	.49*	.39**	.35*	1

** $p < .001$, * $p < .05$, RA: Rahatsızlık Algısı, ADİ: Adil Dünya İnancı, BA: Benzerlik Algısı, GDA: Grubun Dışında Algılama

3.4.5 Nezaketsiz Davranış, Kendini Grubun Dışında Algılama, Rahatsızlık Algısı, Tiksini ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler

Hayes (2013) tarafından geliştirilen Process Macro kullanılarak (model 6) yapılan aracılık analizlerinde sosyal kimlik kontrol altında tutularak, kovaryans olarak alınarak, sonuçlar raporlanmıştır ve kovaryans alınmadığında da anlamlılık durumunun değişmediği görülmüştür. Çalışma verileri standardize edilmiş beta katsayıları ile sunulmuştur. Yapılan analizler modelin anlamlı olduğunu göstermiştir, $F(2,247) = 9.52, p < .001, R^2 = .07$.

Analiz sonucunda, nezaketsiz davranış, schadenfreudenin anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur $b = .53, t(247) = 4.33, SH = .35, p < .001, 95\% CI [.83, 2.23]$. İkinci olarak, nezaketsiz davranış, grubun dışında algılamayı da anlamlı bir şekilde yordamaktadır $b = .33, SH = .43, t(245) = 2.70, p < .001, 95\% CI [.32, 2.04]$. Başka bir ifadeyle nezaketsiz davranış kişilerin grubun dışında olduklarına yönelik algılarını hem de schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde arttırmaktadır. Nezaketsiz davranışın rahatsızlık algısını anlamlı şekilde; $b = .55, SH = .33, t(246) = 5.37, p < .001, 95\% CI [1.14, 2.47]$, yordarken tiksinimeyi yordamadığı $b = .06, SH = 4.55, t(245) = .46, p > .001, 95\% CI [-.6.60, 11.32]$, bulunmuştur.

Grubun dışında algılamanın rahatsızlık algısı üzerindeki etkisi anlamlıdır, $b = .47, SH = .04, t(246) = 9.22, p < .001, 95\% CI [.53, .34]$. Rahatsız algısının tiksiniye duygusu yolu incelendiğinde ise rahatsızlık algısının tiksiniye duygusunu anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur $b = .35, SH = .81, t(245) = 5.26, p < .001, 95\% CI [.53, .34]$. Grubun dışında algılamanın tiksiniye üzerindeki etkisi ise $b = .20, SH = .71, t(245) = 3.17, p < .001, 95\% CI [.85, 3.67]$ anlamlıdır.

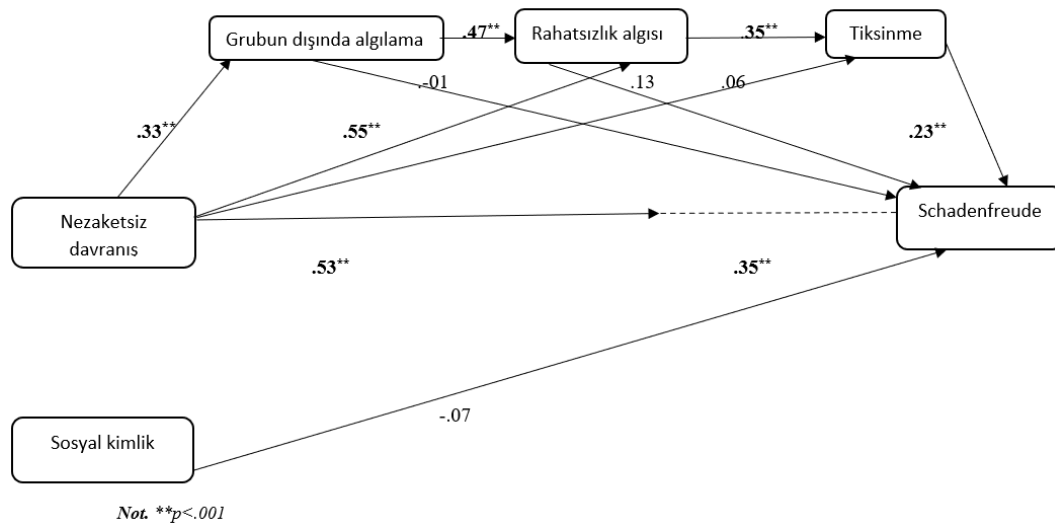
Schadenfreudeye yönelik yol analizlerinde ise rahatsızlık algısının $b = .13, SH = .06, t(244) = 1.71, p > .001, 95\% CI [-.01, .25]$ ve grubun dışında algılamanın $b = -.01, SH = .05, t(244) = -.268, p > .001, 95\% CI [-.12, .106]$ schadenfreudeyi yordaması anlamlı değil iken tiksiniyenin schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde $b = .23, SH = .005, t(244) = 3.35, p < .001, 95\% CI [.007, .27]$ yordadığı bulunmuştur. Doğrudan ilişkilere yönelik bulgular aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 3.20. Doğrudan etkilere ilişkin bulgular

<i>Yordayan Değişken</i>	<i>Yordanan Değişken</i>	<i>Beta</i>	<i>Anlamlılık</i>
Nezaketsiz Davranış	Grubun dışında algılama	.33**	p<.001
Nezaketsiz Davranış	Rahatsızlık algısı	.55**	p<.001
Grubun dışında algılama	Rahatsızlık algısı	.47**	p<.001
Nezaketsiz Davranış	Tiksinme	.06	p>.05
Grubun dışında algılama	Tiksinme	.20**	p<.001
Rahatsızlık algısı	Tiksinme	.35**	p<.001
Nezaketsiz Davranış	Schadenfreude	.53**	p<.001
Grubun dışında algılama	Schadenfreude	-.01	p>.05
Rahatsızlık algısı	Schadenfreude	.13	p>.05
Tiksinme	Schadenfreude	.23**	p<.001

Dolaylı etki yol analizlerine göre sırasıyla kendini grubun dışında algılanmanın ve tiksindenin nezaketsiz davranış ile schadenfreude arasındaki ilişkiye aracılık ettiği bulunmuştur, *dolaylı etki* = .01, *SH* = .01, 95% CI [.001, .042].

Bunun yanında sırasıyla rahatsızlık algısının ve tiksindenin nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasındaki ilişkiye aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır, *dolaylı etki* = .04, *SH* = .02, 95% CI [.01, .09]. Dolaylı ilişkilere yönelik bulgular aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Ayrıca, grubun dışında algılanmanın, rahatsızlık algısının ve tiksindenin, nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasındaki ilişkiye aracılık ettiği ortaya konmuştur, *dolaylı etki* = .01, *SH* = .07, 95% CI [.002, .032]. Dolayısıyla elde edilen bulgulara göre araştırmanın öngördüğü model desteklenmiştir. Modele ilişkin değerler Şekil 3.10'da gösterilmiştir.

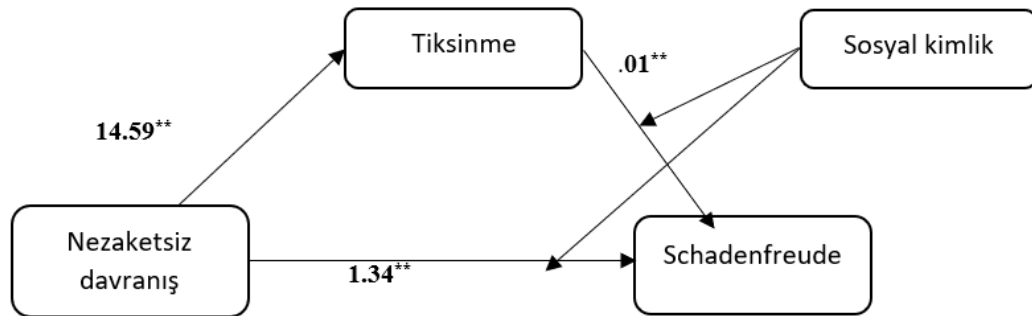

Şekil 3.10. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında grubun dışında algılanmanın, rahatsızlık algısının ve tiksindenin seri aracı rolü

3.4.6 Tiksınme, Nezaketsiz Davranış, Sosyal Kimlik ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler

Tiksınmenin aracılık ettiği nezaketsiz davranış–schadenfreude ilişkisinde tiksınme- schadenfreude ilişkisine sosyal kimliğin düzenleyici etkisi olduğu bulunmuştur. SPSS PROCESS Model 15 (Hayes, 2013) ile düzenlenmiş aracılık modeli test edilmiştir. Yapılan analizler modelin anlamlı olduğunu göstermiştir; $F(5,245) = 11.94, p < .001 R^2 = .19$ (Şekil 3.11).

Nezaketsiz davranış tiksınme üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir, $b = 14.59, SH = 4.87, t(245) = 2.99, p < .001, CI [5.00, 24.1]$. Nezaketsiz davranış schadenfreude üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir; $b = 1.34, SH = .33, t(245) = 3.98, p < .001, CI [.683, 2.01]$. Tiksınme de schadenfreude üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir, $b = .01, SH = .004, t(245) = 4.27, p < .001, CI [.01, .02]$. Sosyal kimlik schadenfreude üzerinde anlamlı etkiye sahip değildir $b = -.41, SH = .33, t(245) = -1.24, p > .05, CI [-1.07, .244]$. Sosyal kimlik ve tiksınmenin etkileşimi de schadenfreude üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir, $b = .02, SH = .008, t(245) = 3.19, p < .001, CI [.01, .04]$. Sosyal kimlik ve nezaketsiz davranışın etkileşimi de schadenfreude üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir, $b = -1.95, SH = .67, t(245) = -2.88, p < .001, CI [-3.28, -.622]$. İlgili bulgular tablo 3.21’de özetlenmiştir.

** $p < .001$

Şekil 3.11. Nezaketsiz davranışın tiksınme aracılığıyla schadenfreude üzerindeki etkisinde sosyal kimliğin düzenleyici rolü

Sosyal kimliğin tiksınme ve schadenfreude ilişkisindeki düzenleyici rolünün derinlemesine incelenmesi için slope analizi yapılmıştır. Slope analizinde %95 güven aralıkları iç-grup koşulunda düzenleyicilik etkisinin anlamlı olmadığı, $E = .004, SH = .005, \%95 CI [-.008, .017]$; dış-grup koşulunda anlamlı olduğunu göstermiştir; $E = .03, SH = .005, \%95 CI [.02, .04]$. Bir başka deyişle hedefin dış-

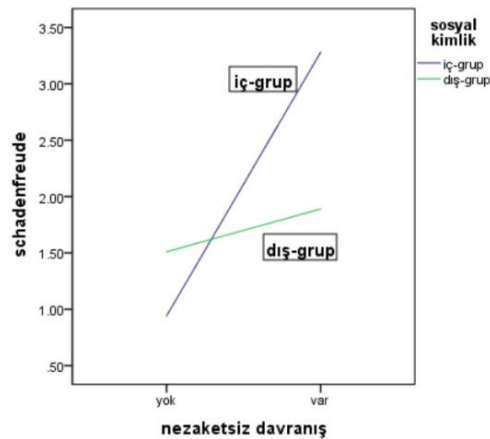
grup üyesi olduğu bilgisi verilen katılımcılarda, tiksınme duygusunun farklı düzeylerde olmasının schadenfreude üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bu durum, dış-grup koşulunda olmanın tiksınmedeki değışikliğe onun da schadenfreudeye yol açtığını göstermektedir.

Sosyal kimliğin nezaketsiz davranış ve schadenfreude ilişkisindeki düzenleyici rolünün derinlemesine incelenmesi için slope analizi yapılmıştır. Slope analizinde %95 güven aralıkları dış-grup koşulunda düzenleyicilik etkisinin anlamlı olmadığı, $E = .38$, $SH = .46$, %95 CI [1.30, -.539]; iç-grup koşulunda anlamlı olduğunu göstermiştir; $E = 2.39$, $SH = .48$, %95 CI [1.37, 3.30]. Bir başka deyişle, hedefin dış-grup üyesi olduğu koşulda nezaketsiz davranışa maruz kalıp kalmamanın schadenfreude üzerinde etkisi yok iken; iç-grup söz konusu olduğunda nezaketsiz davranışa maruz kalanlar daha fazla schadenfreude hissettiklerini bildirmişlerdir.

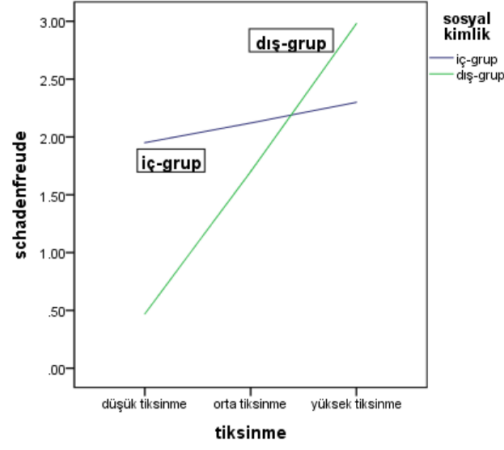
Sonuç olarak, nezaketsiz davranışın tiksınme aracılığıyla schadenfreude üzerindeki etkisinde sosyal kimlik düzenleyici role sahiptir, diğer bir deyişle düzenlenmiş aracılık indeksi anlamlıdır, $index = .40$, $SH = .20$ %95 CI = [.07, .89]. Dolaylı ve doğrudan ilişkilere dair değerler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 3.21. Düzenlenmiş aracılık analizinde doğrudan ilişkiler

	<i>Coef</i>	<i>t</i>
Nezaketsiz davranış → tiksınme	14.59**	2.99
Tiksınme → schadenfreude	.01**	4.27
Nezaketsiz davranış → schadenfreude	1.34**	3.98
Tiksınme*sosyal kimlik → schadenfreude	.02**	3.19
Nezaketsiz davranış*sosyal kimlik → schadenfreude	-1.95**	-2.88

Şekil 3.12 Nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki etkisinde sosyal kimliğin düzenleyici rolü

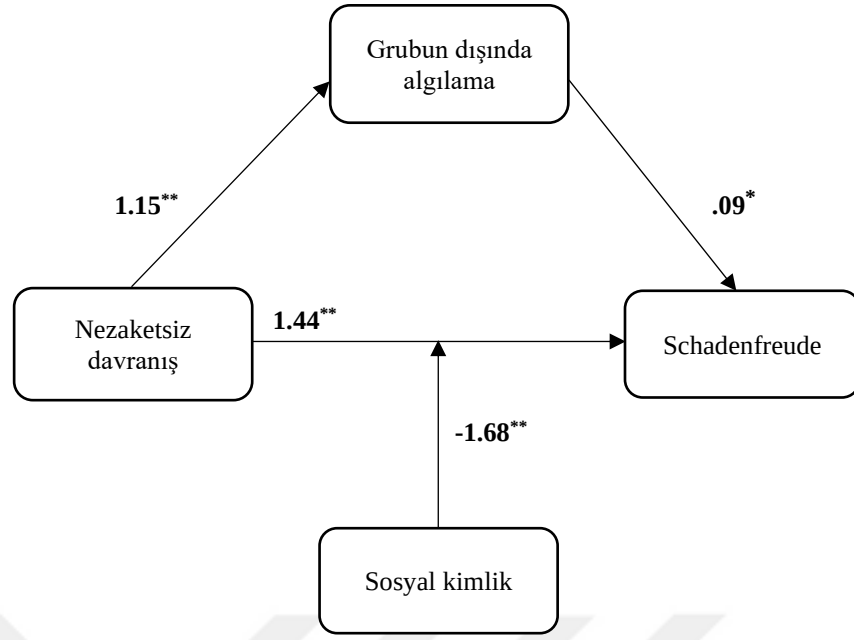

Şekil 3.13 Nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki etkisinde sosyal kimliğin düzenleyici rolü

3.4.7 Nezaketsiz Davranış, Grubun Dışında Algılama ve Schadenfreude Arasındaki İlişkiler

Hayes (2013) tarafından geliştirilen Process Macro kullanılarak aynı model üzerinde hem aracılık hem de düzenleyicilik test etmeye olanak sunan (model 5) analizi yapılmıştır. Yapılan analizler modelin anlamlı olduğunu göstermiştir; $F(4,247) = 7.72, p < .001, R^2 = .11$.

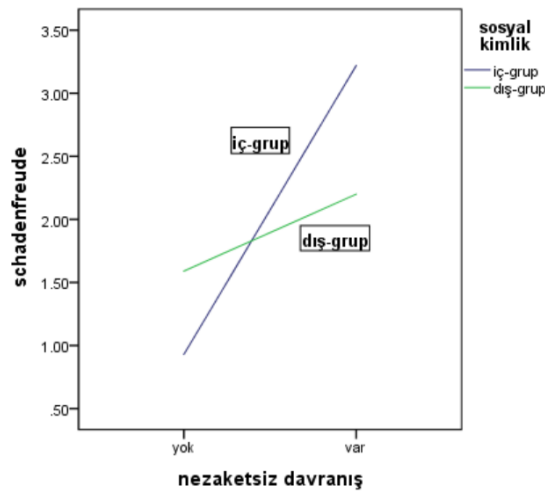
İlk olarak nezaketsiz davranış, kendini grubun dışında algılamanın anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur $b = 1.15, t(250) = 2.63, SH = .43, p < .001, 95\% CI [.292, 2.00]$. Bunun yanında grubun dışında algılama da schadenfreudeyi yordamaktadır $b = .09, t(247) = 1.98, SH = .05, p < .05, 95\% CI [.007, .198]$. Bunun yanında nezaketsiz davranış schadenfreudeyi anlamlı bir şekilde yordamaktadır, $b = 1.44, t(247) = 4.10, SH = .35, p < .001, 95\% CI [.750, 2.13]$. Düzenleyici değişken olan sosyal kimlik schadenfreude üzerinde doğrudan bir etkiye sahip değildir; $b = -.179, t(247) = -.517, SH = .34, p > .05, 95\% CI [-.861, .502]$. Bunun yanında nezaketsiz davranış-schadenfreude ilişkisine sosyal kimlik düzenleyici olarak dahil edildiğinde, etkileşim etkisi anlamlı bulunmuştur; $b = -1.68, t(247) = -2.43, SH = .69, p < .001, 95\% CI [-3.05, -.323]$.

** $p < .001$

Şekil 3.14. Nezaketsiz davranışın grubun dışında algılama aracılığıyla schadenfreude üzerindeki etkisinde sosyal kimliğin düzenleyici rolü

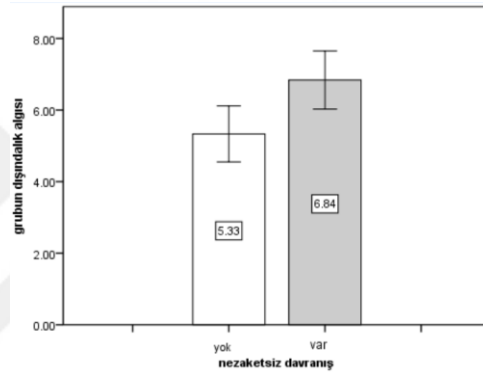
Yapılan slope analizinde %95 güven aralıkları iç-grup koşulunda düzenleyicilik etkisinin anlamlı olduğunu, $E = 2.29$, $sh = .49$, %95 CI [1.31, 3.27]; dış-grup koşulunda anlamlı olmadığını göstermiştir; $E = .60$, $sh = .48$, %95 CI [- .360, 1.56]. Bir başka deyişle, hedefin dış-grup üyesi olduğu koşulda nezaketsiz davranışa maruz kalıp kalmamanın schadenfreude üzerinde etkisi yok iken; iç-grup söz konusu olduğunda nezaketsiz davranışa maruz kalanlar daha fazla schadenfreude hissettiklerini bildirmişlerdir. Sonucu içeren grafikler aşağıda yer almaktadır.

Şekil 3.15. Nezaketsiz davranış- schadenfreude ilişkisinde sosyal kimliğin düzenleyici rolü grafiği

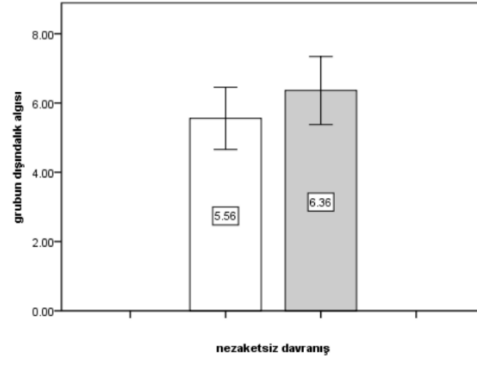
3.4.8 İç-grup ve Dış-Grup Koşulunda Yer Alan ve Nezaketsiz Davranışa Maruz Kalan ve Kalmayan Katılımcıların Grubun Dışında Algılama Puanlarının Karşılaştırılması

İç-grup koşulunda yer alan katılımcılardan nezaketsiz davranışa maruz kalan ve kalmayanların grubun dışında olmaya yönelik algılarının karşılaştırılması için bağımsız örneklem t testi uygulanmış ve nezaketsiz davranışa kalan iç-grup üyeleri ($Ort. = 6.83$ $SS = 3.19$) ve nezaketsiz davranışa maruz kalmayan iç-grup üyelerinin ($Ort. = 5.33$ $SS = 3.11$) schadenfreude hissetme puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur, $t = 2.66$, $p < .001$.

Şekil 3.16 İç-grup koşulundaki katılımcıların nezaketsiz davranışa maruz kalma durumlarına göre grubun dışında algılama puanlarının karşılaştırılması

Dış-grup koşulunda yer alan katılımcılardan nezaketsiz davranışa maruz kalan ve kalmayanların grubun dışında olmayı yönelik algılarının karşılaştırılması için bağımsız örneklem t testi uygulanmış ve nezaketsiz davranışa kalan dış-grup üyeleri ($Ort. = 6.35$ $SS = 3.93$) ve nezaketsiz davranışa maruz kalmayan dış-grup üyelerinin ($Ort. = 5.55$ $SS = 3.56$) schadenfreude hissetme puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır, $t = 1.20$, $p > .05$.

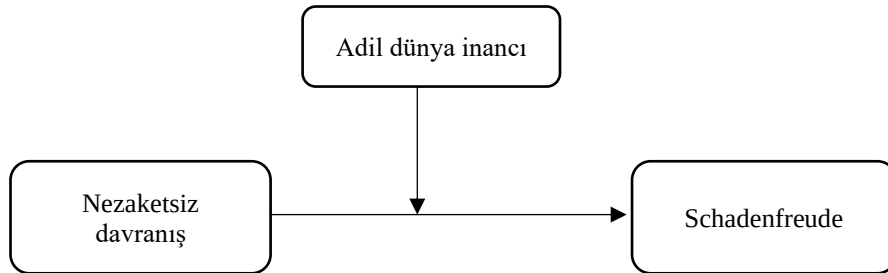

Şekil 3.17. Dış-grup koşulundaki katılımcıların nezaketsiz davranışa maruz kalma durumlarına göre grubun dışında algılama puanlarının karşılaştırılması

3.4.9 Adil Dünya İnancı, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreudeye İlişkin Bulgular

Nezaketsiz davranışın, schadenfreude üzerindeki etkisinde adil dünya inancının rolünü incelemek amacıyla düzenleyicilik analizi (çoklu doğrusal) uygulanmış ve sosyal kimlik kontrol altında tutularak, kovaryans olarak alınarak, sonuçlar raporlanmıştır ve kovaryans alınmadığında da anlamlılık durumunun değişmediği görülmüştür; $F(4, 237) = 6.04, p < .001$.

Analizler sonunda nezaketsiz davranışın ve adil dünya inancının schadenfreude üzerinde anlamlı bir ortak etkiye sahip olduğu, adil dünya inancının düzenleyici rolü bulunduğu görülmektedir.

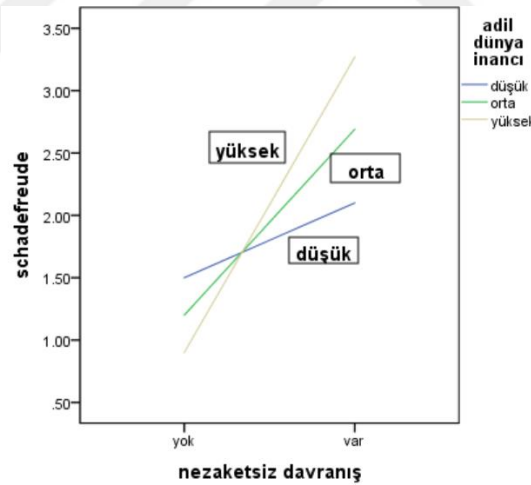
Şekil 3.18. Nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasında adil dünya inancının düzenleyici rolü deseni

Tablo 3.22. Nezaketsiz davranış ve adil dünya inancının etkileşimi

Model değişkenleri	<i>b</i>	<i>SH</i>	<i>T</i>	<i>p</i>	<i>Alt S.</i>	<i>Üst S.</i>	ΔR^2	R^2
Yordayıcıdeğişkenler(sabit)	2.02	.25	7.85	.001	1.51	2.52		
Temel Etkiler								
Nezaketsiz davranış	1.49	.36	4.12	.001	.779	2.20		
Adil Dünya İnancı	.18	.27	.68	.496	-.350	.720		
İki Yönlü Etkileşimler								
NDavranış*AdilDünyaİnancı	1.29	.53	2.40	.01	.235	2.36		
Model^a							.02	.09

SH =Standart Hata, *b* = beta katsayısı, *Yordanan Değişken*= *Schadenfreude*

Mevcut etkileşimi daha derin bir şekilde incelemek için eğim analizi (slope analizi) yapılmıştır. Adil dünya inancı düşük düzeyde koşullar arası fark anlamlı değildir ($E = .60$, $sh = .51$ $t = 1.17$, $p > .05$, $LLCI = -.404$, $ULCI = 1.62$). Orta düzeyde ilgili değerler ($E = 1.48$, $sh = .36$, $t = 4.11$, $p < .001$, $LLCI = .77$, $ULCI = 2.20$); yüksek düzeyde ise ilgili değerlerin; ($E = 2.36$, $sh = .50$, $t = 4.65$ $p < .001$ $LLCI = 1.36$, $ULCI = 3.37$) anlamlı olduğu bulunmuştur. Nezaketsiz davranışın olduğu koşulda yer alan katılımcılardan adil dünya inancı yüksek olan bireylerin daha fazla schadenfreude hissettikleri bulunmuştur (Şekil 3.19).

Şekil 3.19. Düşük, orta ve yüksek düzeyde adil dünya inancının, nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki koşullu etkileri

3.4.10 Kimliklenme Ölçeğine İlişkin Bulgular

Katılımcıların ulusal kimliklenme puanlarının Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.806 olarak bulunmuştur. Katılımcıların ulusal kimliklenme ölçek maddelerine ‘Ait olduğunuz milliyetinizle kendinizi ne kadar özdeşleştiriyorsunuz?’ (Ort. = 81.36 SS = 23.91); Milliyetiniz sizin için ne kadar önemli? (Ort. = 93.60 SS = 15.39); Milliyetiniz ile gurur duyuyor musunuz? (Ort.

= 87.85 SS = 21.65); verdikleri cevaplar arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuş ve ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu düşünülmüştür.

Tablo 3.23. Kimliklenme ölçek maddeleri arasındaki ilişkiler

	Ort.	SS	1	2	3
1. özdeşim kurma	84.12	21.19	1		
2. önem verme	92.43	15.44	.490**	1	
3. gurur duyma	89.12	18.36	.593**	.719**	1

** $p < .001$, Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Kimliklenme ölçeğinin sosyal kimlik ile schadenfreude ölçümleri üzerinde; kontrol odağının nezaketsiz davranış ile schadenfreude ölçümleri üzerinde herhangi bir düzenleyicilik etkisi bulunamadığından raporlanmamıştır. Bunun yanında üzüntü ve nezaketsiz davranış arasında anlamlı ilişkiler bulunamadığı için rapor edilmemiştir.

3.4.11 Bulguların Özeti

Özetle Çalışma III'te;

1. Nezaketsiz davranışa ilişkin deney manipülasyonu çalışmış, nezaketsiz davranışın olduğu koşulda yer alan katılımcılar; nezaketsiz davranışın olmadığı koşuldaki katılımcılara kıyasla daha fazla rahatsızlık belirtmişlerdir.
2. Sosyal kimliğe ilişkin deney manipülasyonu çalışmış, iç-grup koşulunda yer alan katılımcılar; dış-grup koşulundaki katılımcılara kıyasla hedefle daha fazla grup benzerliği belirtmişlerdir.
3. Nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki temel etkisi anlamlı iken; sosyal kimliğin temel etkisi anlamlı değildir. Bunun yanında sosyal kimlik ile nezaketsiz davranışın ortak etkisi anlamlıdır. Yani sosyal kimlik schadenfreude üzerinde sadece nezaketsiz davranış ile etkileşime girdiğinde etkili olmuştur. Bu durumda sosyal kimliğin düzenleyici değişken olduğu görüşünü gündeme getirmiştir. Çalışma II'de de benzer sonuçlar elde edilmesi ilgili bulgunun güvenilirliğini arttırmıştır.
4. Nezaketsiz davranışın öfke, tikslenme, şaşkınlık ve üzüntü üzerindeki temel etkileri anlamlıdır; nezaketsiz davranış koşulundaki katılımcılar bu duyguları daha fazla hissetmişlerdir. Sosyal kimliğin öfke ve tikslenme üzerindeki temel etkileri anlamlıdır. Hedefin dış-grup üyesi olduğu bilgisi verilen katılımcıların daha fazla öfke ve üzüntü hissederken;

hedefin iç-grup üyesi olduğu koşulda ise daha fazla sevinç duygusu hissettiği bulunmuştur. Nezaketsiz davranış ile sosyal kimliğin hiçbir duygu üzerinde ortak etkisi bulunamamıştır.

5. Nezaketsiz davranış ile schadenfreude ilişkisinde sırasıyla kendini grubun dışında algılamanın, rahatsızlık algısının ve tiksindenmenin seri aracı rolü olduğu (Hayes Model 6) bulunmuştur. Bir başka deyişle, nezaketsiz davranış, kendini grubun dışında algılamayı; bireyin kendini grubun dışında algılaması, rahatsızlık algısını rahatsızlık algısı da tiksindenmeyi ve son olarak tiksindenme de schadenfreude'yi yordamaktadır.
6. Nezaketsiz davranış- schadenfreude ilişkisinde tiksindenmenin aracı rolü olduğu ve bu aracı etkide sosyal kimliğin düzenleyici etkisinin olduğu bulunmuş, düzenlenmiş aracılık modelinin (Hayes Model 15) kanıtlanmıştır. Aracılık bulgularına göre nezaketsiz davranışa maruz kalanlardan ayrıca tiksindenme hissedenlerin daha fazla schadenfreude hissettiği söylenebilir. Bunun yanında düzenleyicilik analizlerine bakıldığında, sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde bir etkisi yok iken tiksindenme ile bir araya geldiğinde etkileşim etkisinin olduğu görülmüştür. Düzenleyicilik analizleri derinlemesine incelendiğinde ise sadece dış-grup koşulunda olan katılımcılarda tiksindenmenin farklı düzeylerinde hissedilmesi schadenfreudeye yol açtığı bulunmuştur.
7. Nezaketsiz davranış- schadenfreude ilişkisinde grubun dışında algılamanın aracı rolünün, sosyal kimliğin düzenleyici rolünün olduğu bulunmuştur. Her iki etki de tek bir model üzerinde (Hayes Model 5) ve aynı anda anlamlıdır.
8. Nezaketsiz davranış ve adil dünya inancının etkileşim etkisinin anlamlı olduğu; yani nezaketsiz davranış ile schadenfreude arasında adil dünya inancının düzenleyici etkisinin olduğu orta ve yüksek düzeyde adil dünya inancının schadenfreude üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
9. Rahatsızlık algısı, benzerlik algısı, hak etme, schadenfreude, grubun dışında algısı, tiksindenme, öfke ve üzüntü duyguları arasında anlamlı korelasyonel ilişkiler olduğu bulunmuştur.
10. Kimliklenmeye ilişkin bulguların herhangi bir veri ile aracılık/düzenleyicilik etkisi; diğer duygulara ilişkin aracılık etkisi bulunamadığından raporlanmamıştır.

11. Sonuç olarak H1, H2, H3, H4, H5, H6, H7 ve H9 kabul edilmiş; H8 ve H10 hipotezleri reddedilmiştir.

3.5 Tartışma

Bölüm II ve Bölüm III'te bulguları verilen bu çalışma temel olarak nezaketsiz davranış ve sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen Çalışma I'de nezaketsiz davranış koşulları nezaketsiz davranış var, nezaketsiz davranış yok; sosyal kimlik koşulları dış-grup var, dış-grup yok şeklinde oluşturulmuştur. Çalışmada II'de ise sosyal kimlik koşulları dış-grup, iç-grup şeklinde oluşturularak çalışma tekrarlanmıştır. Birinci çalışmada nezaketsizliğe maruz kalınan ve dış-grubun olmadığı koşulda; ikinci çalışmada nezaketsizliğe maruz kalınan ve iç-grup koşulunda en fazla schadenfreude hissedilmiştir. Bu durum iç-grup üyesinden gelen nezaketsizlik sonrası bireylerin sosyal kimlik algılarının yara almaları ve kendilerini grubun dışından biri gibi hissettikleri ön görüşüyle açıklanmıştır. Çalışma III'te ise bu açıklama test edilmiş ve beklendiği gibi bireyin kendini grubun dışında algılamasının nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki etkisinde aracı rol oynadığı bulunmuştur.

Nezaketsiz davranış Bölüm II detaylarıyla değinildiği üzere siyasal katılımdan, sosyal medya yorumlarına; iş yerindeki ilişkilerden medya etkileşimlerine kadar farklı bağlamlarda tartışılmış olsa da doğrudan günlük hayatta maruz kalınan nezaketsizlik çok sınırlı sayıda ele alınmıştır. Bunun yanında yapılan çalışmalar da daha çok örgüt psikolojisi ve iletişim ve medya alanlarına yöneliktir. Bu çalışma günlük hayatta deneyimlenen nezaketsiz davranış, sosyal psikolojik bakış açısıyla ve sosyal kimlik değişkeniyle beraber ele alan ilk çalışmadır.

Bu bölümde ilgili bulguların tartışılması hedeflenmektedir. Çalışmalar arasında bazı koşullar ve bulgular aynı kaldığından tekrara düşmemek adına bulgular temel başlıklar halinde ve Çalışma I, II ve III'e göndermeler yapılarak tartışılacaktır. İlk olarak bulgular verilecek sonrasında açıklamalar getirilerek ve diğer çalışmalarla karşılaştırılarak sonuçlar tartışılacaktır.

3.5.1 Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude

Çalışma nezaketsiz davranış ile schadenfreude arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bu ilişkideki grubun dışında algılama, rahatsızlık algısı ve tiksindenin seri aracı yolunu araştırarak önceki çalışmaları genişletmiştir. Çalışmanın bulguları nezaketsiz davranış ile schadenfreude arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu

göstermiştir. Her üç çalışmada da nezaketsiz davranışı sergileyen kişinin başına bir talihsizliği geldiğinde schadenfreude hissedilmiştir. İlgili bulgular, nezaketsiz davranış ile schadenfreudenin ele alındığı önceki çalışmalarla uyumludur (Chen ve ark., 2021; Cheng ve ark., 2023; Liu ve ark., 2021; Liu ve ark., 2022).

Nezaketsiz davranışın schadenfreudeye yol açmasına yönelik ilk açıklama Duygusal olaylar teorisi aracılığıyla getirmek mümkündür. Duygusal olaylar teorisi örgüt içindeki yaşanan olayların örgüt üyelerinin duygusal tepkilerini şekillendirdiğini ve bunun da üyenin tutum ve davranışları etkilediğini vurgulamaktadır (Weiss ve Cropanzano, 1996). Yani bireyler geçmişte veya gün içerisinde yaşadıkları olumsuz/olumsuz duygu uyandırabilecek olayların etkisinde kalmakta ve bugünkü algılamaları, duyguları, tutumları ve davranışları onlardan etkilenmektedir. Bu bakış açısından hareketle olumsuz bir deneyim olan nezaketsiz davranışın sonucunda olumsuz bir duygu olan schadenfreude hissedilmesi anlaşılır olmuştur. Bu açıklama ile tutarlı şekilde de iş yerinde maruz kalınan nezaketsizliğin etkilerine yönelik yapılan birçok çalışma Duygusal olaylar teorisi ile açıklanmış ve olumsuz bir deneyim olan nezaketsizliğin olumsuz duygu ve davranış ve tutumlara yol açtığı belirtilmiştir (Cheng ve ark., 2023; Kim ve Qu, 2019; Rupp ve Spencer, 2006).

İki değişken arasındaki ilişkiyi özellikle iç-grup bağlamında açıklayabilecek bir diğer kavram da örgütsel adalettir. Örgütsel adalet bireylerin üyesi oldukları örgütün adaletli olup olmadığına ilişkin algıları anlamına gelmektedir. Örgütsel adaletin bir türü olan etkileşimsel adaleti Skarlicki ve Folger (1997) "çalışanların örgütsel prosedürlerin uygulanması sırasında gördükleri kişilerarası muamelenin kalitesine ilişkin algıları" olarak tanımlamıştır. Yapılan çalışmalar normlara uymayan olumsuz davranışların bireylerde etkileşimsel adalet algılarının zedelenmesi ile ilişkili olduğunu (Aljawarneh ve ark., 2020, Holten ve ark., 2016; Rupp ve Spencer, 2006) bunun da olumsuz davranış (Abubakar ve ark. 2019; Aljawarneh ve ark., 2020; Zhao ve Xia, 2017) ve duygulara yol açtığını göstermektedir. Buradan hareketle adaletsiz bir durum olarak algılanan nezaketsizlikten sonra bireylerin schadenfreude hissetmiş olabilecekleri düşünülmektedir. Nitekim schadenfreude de karşılıklı adaletle ilişkilendirilen ahlaki bir duygudur ve hedefin başına gelen talihsizlik ne ölçüde kendi davranışlarının sonucu ve hak edilmiş olarak görülürse, o kadar schadenfreude

hissedildiği bilinmektedir (Feather ve Mckee, 2014; Greenier, 2021; Watanabe ve ark., 2022).

Sonuç olarak örgütsel adalet bağlamından bakıldığında nezaketsiz davranışın adalet algısını yaraladığı söylenebilir. Van Dijk ve Ouwerkerk (2014) örgütsel adaletle ilişkin alan yazın ile tutarlı şekilde schadenfreude de adalet algısı temelli ve nezaketsizlik gibi norm ihlali içeren davranışlara duyarlı bir duygu olduğunu vurgulamaktadır. Başka bir ifadeyle nezaketsiz davranan kişilerin başına gelen talihsizlikler hak edilmiş olarak algılandığından schadenfreude hissedilmesine yol açmaktadır. Buradan hareketle bu başlık altında hak etme, adil dünya algısı ve schadenfreude arasındaki bulguların da tartışılması önemli bulunmuştur.

Nezaketsiz Davranış, Adil Dünya İnancı, Hak Etme ve Schadenfreude

Çalışma I'de ve Çalışma II'de nezaketsiz davranış ve schadenfreude ilişkisinde hak etme algısının düzenleyici rolünün olduğu bulunmuştur. Nezaketsizliğe maruz kalanlardan hedefin başına gelen davranışı hak ettiğine yönelik algısı yüksek olanlar daha fazla schadenfreude hissetmişlerdir. Hedefin başına gelen talihsizliği hak ettiği düşünüldüğünde, keyif, yani schadenfreude hissedilmesi adaletin yeniden tesis edilmesine olanak sağlamaktadır. Nezaketsiz davranan kişi norm ihlal ettiğinden başına gelen talihsizlik de hak edilmiş olarak algılanmaktadır. Çalışma bulguları ile uyumlu şekilde alan yazında hak etme algısı schadenfreude için önemli bir öncül olarak görülmektedir. Konuya ilişkin Feather, başkasının başına gelen olumsuz davranışın, olumsuz şekilde sonuçlandığında durum hak edilmiş olarak algılandığını ve schadenfreude hissedildiğini belirtmektedir (Feather, 2006). Yapılan bir başka çalışmada adalet ile ilgili kaygıların hak etme algısını, hak etme algısının da schadenfreudeyi yordadığını göstermiştir (Barron ve ark., 2023). Hak etme algısının başarı üzerinden değişimlendiği bir çalışmada ise hak edilmiş başarıya sahip yüksek başarılı kişilere; hak edilmemiş başarıya sahip kişilere kıyasla daha az schadenfreude, daha fazla sempati hissedildiğini bulunmuştur (van Dijk ve ark., 2009). Boecker ise gruplar arası schadenfreudeyi farklı değişkenler ile incelediği çalışmasında hak etme algısı ile schadenfreudenin ilişkili olduğunu ve grupların başına gelen durumu hak ettiğine yönelik algı arttıkça, gruplara karşı schadenfreude hissetme düzeyinin de arttığını belirtmiştir (Boecker, 2023). Bütün bu bulgular ışığında nezaketsiz davranış, hak etme ve schadenfreude arasında anlamlı ilişkiler olduğu ve bu ilişkin

adalet temelinde açıklandığı söylenebilir. Adalet ile ilişkili olabilecek bir diğer değişken ise adil dünya inancı olarak belirlenmiştir.

Çalışma III'te adil dünya inancının nezaketsiz davranış ve schadenfreude arasındaki ilişkide düzenleyici bir değişken olduğu bulunmuştur. Bir diğer deyişle, nezaketsiz davranışa maruz kalanlardan, yüksek adil dünya inancına sahip kişiler daha fazla schadenfreude hissetmişlerdir. Bu durumu yine hak etme (adalet) algısı temelinde açıklamak mümkündür. İlk olarak nezaketsizlik sosyal normların ihlaline dayanan olumsuz bir davranıştır. Bu olumsuz davranıştan sonra hedefin başına talihsizlik geldiğinde adaletin yeniden tesis edilmesine olanak sağlayacağından schadenfreude hissettikleri düşünülmektedir. Özellikle adil dünya inançları yüksek olan, yani herkesin hak ettiğini yaşadığına, iyi insanların başına iyi şeylerin, kötü insanların başına kötü şeylerin geldiğine yönelik inançları yüksek olanların, olumsuz bir davranış sergileyen kişiye daha fazla schadenfreude hissetmeleri anlaşılır bir bulgu olmuştur. Nitekim adil dünya inancı ve schadenfreudeyi birlikte inceleyen sınırlı sayıda araştırma da çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Watanabe ve arkadaşları çalışmalarında adil dünya inancı yüksek ve düşük bir hedef betimleyerek adil dünya inancını manipüle etmiş ve hedefin adil dünya inancının; hedefin başına gelen talihsizlik sonrasında schadenfreude yaşama üzerinde etkili olduğunu ve bu etkide hak etme algısının aracı rolünün olduğunu bulmuşlardır (Watanabe ve ark., 2022). Schadenfreudenin öncüllerinden bireysel özelliklere odaklanılan bir çalışmada ise adil dünya inancı ile schadenfreudenin ilişkili olduğu bulunmuş ve adil dünya inancı arttıkça schadenfreude hissetme düzeyinin de arttığı belirtilmiştir (Greeiner, 2018).

Özetle sosyal normların ihlalinin formlarından biri olan nezaketsiz davranışın adalet algısını zedelediği söylenebilir. Zedelenen adaletin yeniden sağlanması için schadenfreude hissedilmektedir. Bu iki değişken arasındaki ilişkide adaletle yönelik duyarlılığı temsil edebilecek kronik, kişisel değişkenler olan hak etme algısı ve adil dünya inancı tarafından düzenlenmektedir.

3.5.2 Sosyal Kimlik, Nezaketsiz Davranış ve Schadenfreude

Çalışma I'de sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde doğrudan bir etkisi bulunurken, Çalışma II ve III'te bu etki bulunmamıştır. Çalışma II ve III'te elde edilen bulgular ise araştırmanın temel sorusuna cevap veren dikkat çeken bulgular sunmaktadır. İlgili bulgular sosyal kimliğin tek başına bir etkisinin olmayıp ancak nezaketsiz davranışla etkileşime girdiğinde etkili olduğunu, yani düzenleyici rol

üstlendiğini göstermektedir. Bir diğer deyişle, nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerinde temel etkisi olmakla beraber; sosyal kimlik ancak nezaketsiz davranış ile etkileşime girdiğinde etkili olmaktadır. Diğer koşullardaki katılımcılara kıyasla, nezaketsiz davranışa maruz kalan iç-grup üyeleri daha fazla schadenfreude hissetmektedirler. Bu bulgu Çalışma II ve Çalışma III'te tekrarlamıştır. Bu bağlamda ilk olarak sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki temel etkilerine, sonrasında Çalışma II ve Çalışma III'ün en temel bulgusu olan nezaketsiz davranışın ve sosyal kimliğin etkileşim etkisi Sosyal kimlik kuramı bağlamında tartışılacaktır.

Sosyal Kimlik ve Schadenfreude

Çalışma I'de sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde etkili olduğu ve dış-grup üyesi olmayanlara karşı daha fazla schadenfreude hissedildiği bulunurken; izleyen çalışmalarda bu etki bulunamamıştır. İlgili bulgunun sadece Çalışma I'de elde edilmesi sosyal kimliğin manipülasyonun ve koşullarının değiştirilmesiyle açıklanabilir. İlk çalışmada sosyal kimlik dış-grup yok; dış-grup var şeklinde manipüle edilirken Çalışma II ve Çalışma III'te bu manipülasyon iç-grup; dış-grup şeklinde gerçekleştirilmiş ve manipülasyonlar güçlendirilmiştir. Çalışma I'de dış-grubun olmadığı koşulda, hedefin iç-grup üyesi olduğu bilgisi yerine herhangi bir bilgi verilmemesi, hedefin sosyal kimliğini belirsiz kılmıştır. Hedefin kimliğinin belirsiz olmasının, hedefin dış-grup üyesi olduğu koşula kıyasla daha fazla schadenfreude hissetmesine yol açmış olabileceği düşünülmektedir. Yani dış-grup yok koşulundaki katılımcılar hedefin iç-grup üyesi olduğunu düşünmemektedir. Bu da sosyal kimliğin iç-grup koşulunun sağladığı etkileşim etkisinin gözlemlenememiş olmasına yol açmış olabilir. Bu bakış açısından hareketle diğer çalışmalarda sosyal kimlik koşulları iç-grup; dış-grup şeklinde yenilenmiş ve manipülasyonlar güçlendirilmiştir.

Bunun yanında koşulların dış-grup var, dış-grup yok şeklinde oluşturulması sosyal kimliğin tek başına bağımsız değişken olarak schadenfreude üzerinde etki oluşturmaya olanak sağlarken, Çalışma II ve Çalışma III'teki gibi dış-grup üyesini olmadığı koşuldan ziyade doğrudan bir iç-grup üyesinin varlığında sosyal kimlik kronik bir değişken olarak nezaketsizlikle etkileşime girmiş ve schadenfreude duygusunun ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu durumla tutarlı şekilde sosyal kimlik koşulları iç-grup; dış-grup şeklinde oluşturulduğunda etkileşim etkisi bulunmuştur. Dolayısıyla açıklanması ve tartışılması gereken bir diğer bulgu sosyal kimliğin

nezaketsiz davranış ile hangi mekanizmalar aracılığıyla etkileşim içerisine girdiği ve neden en fazla schadenfreudenin iç-grup üyesinden gelen nezaketsizlik karşısında hissedildiği olmuştur.

Sosyal Kimlik, Nezaketsiz Davranış, Kendini Grubun Dışında Algılama ve Schadenfreude

Çalışmada cevaplanmaya çalışılan en temel soru nezaketsiz davranışın sosyal kimlik ile etkileşim etkisinin olup olmadığı ve bu etkinin hangi mekanizmalar ile açıklandığı olmuştur. İlk olarak nezaketsizliğin doğrudan, hedefin kimliği için potansiyel bir tehdit teşkil ettiği (Andersson ve Pearson, 1999) ve grup içerisinde de olumsuz etkileşimlerin artmasında rol oynadığı bilinmektedir (Di Fabio ve Duradini, 2019; Ouyang, ve ark., 2015; Zhan ve ark., 2018). Buna ek olarak nezaketsizliğin niyeti belirsiz ve farklı yorumlara açık olduğundan, katılımcıların kışkırtıcının gerçek niyetine ilişkin farklı çıkarımlar yapmaları için çok fazla alan kalmaktadır (Andersson ve Pearson 1999). Başka bir deyişle, bireyler grup içerisinde nezaketsizlikle karşılaştıklarında bir anlamlandırma süreci başlatacaklardır. Bireylerin iç-grup üyeleri tarafından kötü muameleye maruz kaldıklarında, kendilerine nezaketsiz davranıldığında, yani doğrudan kimlikleri tehdit edildiğinde, kendilerini grubun 'içeridekileri' yerine grubun 'dışarıdakileri' olarak görmeleri, bir diğer deyişle sosyal kimliklerinin yara almaları daha olasıdır (Bai ve ark., 2016; Ouyang ve ark., 2015). Yani yeniden bir sınıflandırmaya gitmeleri yapmaları muhtemeldir. Özellikle çalışmanın örnekleme olan Türk kültürü gibi kolektivist yapıya sahip toplumlarda gruplara üyelik daha da önemlidir. Nitekim Hoffstade çalışmasında ülkeleri çeşitli değişkenlere göre sınıflandırmış ve Türkiye'yi de bireyselden ziyade toplulukçu olarak nitelendirmiştir (Hofstade, 2000). Toplulukçuluğun ön planda olduğu kültürlerde bireyler tüm örgütten/gruptan ziyade bu gruptaki diğer kişiler tarafından nasıl muamele gördüklerine daha fazla önem vermekte; grup içindeki olumlu ya da olumsuz ipuçlarına karşı daha duyarlı olmaktadır (Singelis ve ark., 1995). Dolayısıyla iç-grup üyesinin nezaketsiz davranışına maruz kalan kişinin kendini "grubun dışından biri olarak" algıladığı, yeniden sınıflandırmaya gittiği ve nezaketsizliği sergileyen kişiye karşı da olumsuz bir duygu olan schadenfreude hissettiği düşünülmektedir. Bu durumla tutarlı şekilde bu açıklamanın test edilmesi için yapılan Çalışma III'te de kendini grubun dışında algılamanın nezaketsiz davranış- schadenfreude ilişkisinde aracı rol üstlendiği bulunmuş ve nezaketsiz davranışa maruz

kalanlardan, ayrıca kendini grubun dışında algılayanların daha fazla schadenfreude hissettiği bulunmuştur. Gönüllü çalışanlar üzerinde yapılmış bir çalışmada nezaketsizliğe maruz kalan örgüt üyesi gönüllülerin nezaketsiz davranış sonrası kendilerini psikolojik olarak örgütten ayırdıkları bilinmektedir (Miao ve ark., 2023). Bunun yanında Sliter ve arkadaşları yaptıkları çalışmada nezaketsiz davranışın bireylerde örgüte yönelik geri çekilme davranışlarını yordadığı sonucuna varmışlardır (Sliter ve ark., 2012). Masterson ve ark. (2000) ve Rupp ve Cropanzano (2002), çalışanların amirlerinden gelen kişilerarası adalet algılarının, amirlerine karşı daha sonraki örgüt üyeliği davranışlarını yordadığını bulmuşlardır. Dolayısıyla nezaketsiz davranışa maruz kalanların artık kendilerini grubun içinden biri değil de dışından biri olarak gördükleri ve bu yüzden nezaketsizlik yapan iç-grup üyesine daha fazla schadenfreude hissettikleri düşünülmektedir. Nitekim çalışmada iç-grup üyesi olanlardan nezaketsiz davranışa maruz kalanların ve kalmayanların kendini grubun dışında algılama puanları karşılaştırılmış; nezaketsizliğe maruz kalanların, kalmayanlara kıyasla kendini grubun dışında algılama puanlarının daha fazla olduğu bulunmuştur. Dış-grup üyeleri arasında böyle bir karşılaştırma yapıldığında ise anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sonuç olarak iç-grup üyesinden gelen nezaketsizliğin bireylerin sosyal kimliklerini yaraladığı ve kendileri adeta grubun dışından biri olarak görmeye başladıkları söylenebilir.

Her üç çalışmada da sosyal kimlik için önemli bir belirteç olan sosyal kimliklenme ölçeğinin herhangi bir etkisi bulunamamıştır. Oysaki iç-grupla kimliklenme ölçeğinin çalışmada sosyal kimlik-schadenfreude ilişkisinde düzenleyici rol oynayacağı ve iç-grup koşulunda olanlardan kimliklenmesi yüksek olanlar daha fazla schadenfreude hissedeceği beklenmiştir. Çalışma I'de sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki etkisi bulunmuş olsa da bir iç-grup (Türk) üyesi hedefin betimlenmemiş olmasının, bu etkinin bulunamamış olmasına yol açmış olabileceği düşünülmektedir. Nitekim çalışmada kullanılan kimliklenme ölçeği iç-grupla (Türklerle) kimliklenme ölçeğidir. Çalışma II ve Çalışma III'te iç-grup üyesi (Türk) yer almasına rağmen yine düzenleyicilik etkisi bulunamamıştır. Kimliklenmenin düzenleyici bir rol oynaması için ilk olarak sosyal kimliğin temel etkisinin olması ve bu anlamlılığın kimliklenmenin farklı koşullarında değişmesi gerekmektedir. Bunun aksine Çalışma II ve Çalışma III'de aynı zamanda araştırmaya teorik bir çatı sunan sosyal kimlik değişkenin, düzenleyici bir rol

oynadığı bulunmuştur. Düzenleyici değişkenler bağımsız değişkenden, bağımlı değişkene giden yolda, farklı düzeylerinde bağımsız değişkenin etkisinin nasıl farklılaştığını açıkladığı bilindiğinden, iç-grupla kimliklenmenin hali hazırda kendisi de düzenleyici olan sosyal kimlik üzerinde düzenleyici rol oynaması mümkün değildir.

3.5.3 Nezaketsiz Davranış, Sosyal Kimlik, Duygular ve Schadenfreude

Araştırmanın sunduğu en kapsamlı model olan Çalışma III'te yer alan seri aracı model önceki çalışmalardaki bulguları genişleterek, nezaketsizliğin; grubun dışında algılamayı, grubun dışında algılamanın rahatsızlık algısını, rahatsızlık algısının da tiksinnmeyi yordadığını göstermiştir. Bunun yanında Çalışma I ve Çalışma II'de sadece öfke ve tiksinnme duyguları ile rahatsızlık algısının nezaketsiz davranış ile schadenfreude arasında aracı rolü olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda izleyen bölümde ilk olarak çalışmalarda elde edilen duygulara ilişkin aracılık bulguları, sonrasında temel etkilere yönelik bulgular son olarak da araştırmanın temel modeli olan seri aracı model tartışılacaktır.

Öfke, Nezaketsiz Davranış, Sosyal Kimlik ve Schadenfreude

Çalışma I ve Çalışma II'de nezaketsiz davranış ile schadenfreude arasındaki ilişkide öfkenin, tiksinnmenin ve rahatsızlık algısının aracı etkisinin olduğu ve her üç çalışmada da nezaketsiz davranışın öfke üzerinde etkisinin olduğu bulunmuştur. Tiksinnmenin ve rahatsızlık algısının aracılık etkisi ilerleyen bölümde tartışılacağından yinelememek adına sadece öfkenin aracılık etkisi ve bu etkinin neden Çalışma III'de bulunamadığı tartışılacaktır.

Çalışma II ve Çalışma III'ün bulguları nezaketsiz davranışa maruz kalanların schadenfreude hissettiğini, ancak nezaketsiz davranış ile schadenfreude ilişkisinde ayrıca kızgın olanların ise daha fazla schadenfreude hissettiğini göstermektedir. Konuya ilişkin ilk açıklama Duygusal olaylar teorisi ile getirilebilir. Olumsuz bir olay olan nezaketsiz davranışın olumsuz bir duygu olan öfkeye yol açması, Duygusal olaylar teorisinin olumsuz olayları olumsuz duyguların, olumlu duyguları olumlu duyguların takip ettiğini vurguladığı görüşüyle tutarlıdır. İlgili bulguya yönelik diğer açıklama nezaketsizlik sarmalı fenomeniyle getirebilir. Nezaketsizlik sarmalı fenomeni nezaketsizliğin neden olduğu olumsuz sonuçlara odaklanmakta ve öfkeye merkezi bir rol yüklemektedir. Andersson ve Pearson'ın (1999) geliştirdiği bu teoride belirtilen önermelerden biri sosyal etkileşimde öfke duyulmasının, nezaketsizlik sarmalının tırmanma

olasılığını artırmasıdır. Nitekim öfkenin duruma yönelik intikam alma dürtüsünü uyandırdığı bilinmektedir (Andersson ve Pearson, 1999). Bireylerin nezaketsizlik sonrası toplumsal itibarı zedelendiğinde, nezaketsizliği sergileyen kişinin başına talihsizlik geldiğini öğrendiklerinde bu talihsizliklerden keyif alarak, intikam aldıklarını düşündükleri söylenebilir. Çalışmanın yordanan değişken olan schadenfreudenin de adalete duyarlı bir duygu olması bu açıklamayı doğrular niteliktedir. İki değişken arasındaki ilişkiye bir diğer açıklama da öfke duygusunun doğası bağlamında getirilebilir. Smith ve Lazarus (1993) öfke duygusunun herhangi bir şekilde adil olmayan muameleye maruz kalındığında hissedildiğini vurgulamaktadır. Etkileşimsel adaletsizlik olarak değerlendirilen nezaketsizliğin (Bies ve Moag, 1986) de öfke uyandırdığı söylenebilir. Dahası nezaketsizliğe maruz kalan kişi, her ne kadar nezaketsiz davranışta niyet belirsiz olsa da algılanan adaletsizlik için nezaketsizliği gerçekleştiren kişiyi suçlayacaktır. Nitekim niyetler belirsiz olsa bile bireylerin genellikle suçu davranışın etkilerine göre değerlendirdikleri bilinmektedir (Niven ve ark., 2022). Son olarak hem öfkenin hem de schadenfreudenin adalet temelinde açıklanabilmesinin, bir diğer deyişle iki duygunun da temelinde benzer motivasyonların yer almasının, öfke duygusunun schadenfreudeyi yordamasına yol açtığı söylenebilir.

Öfke ve nezaketsiz davranış üzerine mevcut çalışma bulguları ile uyumlu birçok çalışma bulunmaktadır. Günlük hayattaki nezaketsizliğin sonuçlarına odaklanan bir çalışmada nezaketsizliğe karşı verilen en temel tepkinin öfke olduğunu belirtilmiştir (Phillips ve Smith, 2004). Gervais (2021) nezaketsizliği politik bağlamda ele alan çalışmasında liderlerin nezaketsizlik içeren mesajların seçmenlerde öfkeye neden olduğunu dahası bu duyguların da seçmenlerin oy vermelerinde azalmaya yol açtığını bulmuştur. Bireylerin ahlaki olmayan davranışlarının schadenfreude üzerindeki etkisine odaklanan bir çalışmada hem davranışa yönelik hem de kişiye yönelik hissedilen öfke gibi kınayıcı duyguların schadenfreude için önemli bir yordayıcı olduğu ve bu olumsuz davranışlar ile schadenfreude ilişkisine kınayıcı duyguların aracılık ettiği bulunmuştur (Berndsen ve Tiggemann, 2020). Öfke-schadenfreude duyguları arasındaki ilişkilere odaklanan çalışmalar da öfke duygusunun schadenfreude için önemli bir öncül olduğunu vurgulamaktadır (Hareli ve Weiner, 2002). Bunk ve Madley (2013) çalışmalarında nezaketsizliğin duygusal sonuçlarının tikslenme, öfke, korku/kaygı ve suçluluk olmak üzere dört temel ayırıcı duygudan oluştuğunu vurgulamışlardır.

Örgüt psikolojisi alanında yapılan çalışmalar da bu bulguları destekler niteliktedir. Kim ve arkadaşları amirden gelen nezaketsizliğin öfkeyi arttırdığını bulmuşlardır (Kim ve ark., 2021). Yapılan başka bir çalışmada ise iş arkadaşlarından gelen nezaketsizliğin bireyleri daha düşük ahlaklı olarak görmeye yol açtığı ve bunun da öfke aracılığıyla yeniden nezaketsizliğe yol açtığı sonucu elde edilmiştir (Miranda ve Wellbourne, 2023).

Öfkenin aracılık etkisi Çalışma I ve Çalışma II’de bulunup son çalışmada bulanamamıştır. Çalışma III’te; Çalışma II’ten farklı olan tek kısım bireylerin kendilerini grubun içinden biri olarak ne derece hissettikleri sorusu eklenmesidir. Bu soruyu yanıtlamalarının, bireylerin öfke duygularını ifade etmelerine katkı sunarak öfkenin etkisini azalttığı düşünülmektedir. Bir diğer deyişle nezaketsizlikten sonra kendilerini ne kadar grubun dışında algıladıklarını derecelendirmeleri katılımcıların öfke duygularının azalmasına olanak sunmuş ve ilgili aracılık gözlemlenmemiştir.

Sosyal kimliğin öfke duygusu üzerindeki etkisine bakıldığında Çalışma II ve Çalışma III’te sosyal kimliğin öfke üzerinde etkisinin olduğu, dış-grup koşulunda olanların iç-grup koşulundakilere kıyasla daha fazla öfke hissettiği bulunmuştur. Çalışma I’de dış-grup ile kıyaslama yapılabilecek bir iç-grup bilgisi verilmemiştir ve bunun da sosyal kimlik etkisinin gözlemlenmesini zayıflattığı düşünülmektedir. Çalışma II ve Çalışma III’te görülen ve Çalışma I’de görülemeyen bu etki birkaç şekilde açıklanabilir. İlk olarak Sosyal kimlik kuramının önemli bileşenlerden olan minimal grup paradigması herhangi bir etken olmasa dahi sadece hedefin dış-grup üyesi olduğu bilgisinin bile bireylerin iç-gruplarını kayırdıklarını; dış-gruplarını olumsuz davranma eğiliminde olduklarını göstermektedir (Tajfel ve Turner, 1979). Bu bakış açısından hareketle hedefin dış-grup üyesi olduğu bilgisi verilen bireylerin olumsuz bir duygu olan öfke hissetmiş olabilecekleri düşünülmektedir. Bunun yanında katılımcılara dış-grup üyesini iş başvurusu için sırada beklerken gördükleri söylenmiştir. İş başvurusu bağlamının rekabet algısını, rekabet algısının da gruplar arası belirginliği (Sherif, 1961) tetikleyerek öfke hissedilmesine yol açtığı düşünülebilir.

Bunun yanında çalışmanın ana bulgusu olan sosyal kimlik ve nezaketsizliğin etkileşim etkisinin öfke duygusunda neden etkili olmadığı açıklanması gereken bir bulgu olmuştur. Schadenfreude duygusunda bahsedilen talihsizlik, diğerlerini yenmek veya galibiyet kazanmak gibi doğrudan

schadenfreude yaşayan kişi veya gruptan ziyade üçüncü bir taraftan veya tesadüfen kaynaklanmaktadır (Ben Ze'ev, 2000; Heider, 1958; Ortony ve ark., 1998). Dolayısıyla schadenfreude hisseden kişi mevcut talihsizlikte kendi sorumluluğunun olmadığını düşünmekte, bir başka deyişle talihsizliğin arkasında sığınmaktadır. Öfke söz konusu olduğunda ise öfkeyi deneyimleyen kişi kendisidir ve öfke doğrudan hedefe yöneltilmektedir. Bu bakış açısından hareketle iç-grup üyesine karşı schadenfreude hissetmek daha kolay ve adilken; öfke hissetmenin daha zor olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla iki değişkenin öfke üzerindeki etkileşim etkisi de anlamlı bulunamamıştır.

Şaşkınlık, Nezaketsiz Davranış, Sosyal Kimlik ve Schadenfreude

Her üç çalışmada da nezaketsiz davranışın şaşkınlık üzerinde temel etkisinin olduğu bulunurken herhangi bir aracılık etkisi bulunamamıştır. Nezaketsiz davranışa maruz kalan bireylerin, nezaketten yoksun eylemleri işlerin beklenmedik aksamaları olarak algıladıkları bilinmektedir (Pearson, 2001). Aynı zamanda bireyler sosyalleşme süreçleri boyunca olumlu sosyal davranışların sergilenmesine motive olmuşlardır ve nezaketsiz davranış ile olumlu seyreden etkileşim ritüelleri aksamaya uğramaktadır (Goffman, 1982). Dolayısıyla beklenmedik bir durum olan nezaketsiz davranışın, şaşkınlık duygusuna yol açtığı düşünülmektedir. Bunun yanında aracılık etkisinin neden bulunamadığı ise bir başka sorudur. Aracılık etkisinin gözlemlenmesi için bağımlı değişken olan schadenfreudenin de şaşkınlık ile ilişkili olması gerekmektedir. Schadenfreude duygusunun temelinde adalet algısı ve ahlaki kavramlar varken; şaşkınlık bu kavramlarla ilişkili değildir. Bu sebeple de aracılık etkisinin bulunmadığı düşünülmektedir.

Sosyal kimliğin şaşkınlık üzerindeki etkilerine bakıldığında Çalışma I'de dış-grup koşulunda olan ve nezaketsizliğe maruz kalan katılımcıların en fazla şaşkınlık hissettiği; Çalışma II'de ise sosyal kimliğin şaşkınlık üzerinde etkisinin olduğu ve dış-grup koşulundaki katılımcılara karşı daha fazla şaşkınlık hissedildiği bulunmuştur. Bu durum çalışmada betimlenen dış-grup üyesi hedefin yetkinliğinin düşük olan Suriyeli olarak betimlenmesi ile açıklanabilir. Çalışmanın gerçekleştiği ülke olan Türkiye'de Suriyeliler geçici koruma statüsünde yer almaktadır ve birçok çalışmada da kalıp yargı içerik modeli (Cuddy ve ark., 2008) bağlamında düşük yetkinliğe sahip gruplar (Kahraman, 2018; Kotzur ve ark., 2019) olarak algılanmaktadır. Nezaketsiz davranış ise norm ihlaline dayanan olumsuz bir sosyal davranış olduğundan; düşük statüde ve yetkinlikte algılanan birinin nezaketsiz

davranması beklenmemekte, şaşkınlık hissedilmektedir. Bu durumla tutarlı şekilde Çalışma II’de etkileşim etkisi anlamlı olmasa dahi Çalışma I ile tutarlı şekilde en fazla şaşkınlık dış-grup üyesinden gelen nezaketsizlik karşısında hissedilmiştir.

Sevinç, Nezaketsiz Davranış, Sosyal Kimlik ve Schadenfreude

Mevcut çalışmaların birinde nezaketsizliğin olumlu bir duygu olan sevinç üzerindeki olumsuz temel etkisi bulunurken; hiçbirinde aracı etkisi bulunamamıştır. Duygusal olaylar teorisinde de değinildiği üzere, olumlu olaylar olumlu duyguları olumsuz olaylar olumsuz duyguları tetiklemektedir (Weiss ve Cropanzano, 2006). Sevinç olumlu bir duygu olduğundan olumsuz bir durum olan nezaketsizlik sonrası sevinç deneyimlenmemiş olması anlaşılır bir bulgu olmuştur. Ayrıca Çalışma III’te de nezaketsiz davranışa maruz kalmayanların kalanlara kıyasla daha fazla sevinç belirtmeleri bu açıklamaya ile uyum göstermektedir.

Sosyal kimliğin sevinç üzerindeki etkilerine bakıldığında ise Çalışma I’de etki bulunmamakta; Çalışma II ve Çalışma III’te ise sosyal kimliğin sevinç üzerinde temel etkisinin olduğu ve iç-grup üyesi bilgisi verilen katılımcıların sevinç puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çalışma I’de bu sonucunun elde edilememesinin sebebi sosyal kimlik manipülasyonunda iç-grup üyesi yerine sadece dış-grup üyesi olmadığı bilgisi verilmesinin olduğu düşünülmektedir. Nitekim Sosyal kimlik kuramının da belirttiği üzere bireyler iç-grup üyelerini kayırmaktadırlar. Dolayısıyla sırada bekleyen kişinin bir iç-grup üyesi (Türk) olduğu bilgisinin verilmesi dahi bireylerin olumlu bir duygu olan sevinç hissetmelerini sağlamış olabileceği düşünülmektedir.

Korku, Nezaketsiz Davranış, Sosyal Kimlik ve Schadenfreude

Nezaketsiz davranışa ilişkin alan yazında korkunun yukarıda bahsedilen olumsuz duygulardan olduğu ve nezaketsizliğin olumsuz sonuçlarından biri olduğu vurgulanmaktadır (Porath ve Pearson, 2012). İş yeri nezaketsizliği üzerine yapılan örgüt psikolojisi alanındaki çalışmalarda da üzüntünün nezaketsizlik sonrası hissedilen temel duygulardan biri olduğu bulunmuştur (Bunk ve Magley, 2013;). Fakat mevcut çalışmaların üçünde de olumsuz bir duygu olan korkunun nezaketsiz davranışın korku üzerindeki herhangi bir temel etkisi hem de aracı etkisi bulunamamıştır. Çalışmamızda bu sonucun elde edilememiş olması manipülasyon metninin bağlamı ile açıklanabilir. Korkuya yönelik yapılan diğer araştırmaların iş yeri bağlamında ve iş arkadaşları ile yapılırken; mevcut çalışmamız sosyal yaşam bağlamında ve nezaketsizlik hedef ile aynı statüde olan biri tarafından

sergilenmiştir. Nezaketsizlik iş yeri bağlamında gerçekleştiğinde, yani bireyler iş arkadaşlarından ya da amirlerinden kaynaklanan nezaketsizliğe maruz kaldıklarında kendilerini tehdit altında olduklarını düşündüklerinden korku hissetmiş olmaları muhtemeldir. Zira Smith ve Lazarus (1993) korkunun tehlike veya tehdit olarak değerlendirilen olaylara tepki olarak ortaya çıktığı belirtmektedir. Mevcut çalışmada günlük yaşamda maruz kalınan bir nezaketsizlik manipüle edildiği ve tehdit veya tehlike faktörü içermediğinden korkunun aracılık etkisinin bulunamamış olması muhtemeldir.

Sosyal kimlik ve korku ilişkisi de açıklanması gereken bir diğer bulgudur. Korku duygusunun tehdit ve tehlike karşısında hissedildiği bilindiğinden (Smith ve Lazarus, 1993) çalışmada dış-grup üyesi olarak betimlenen hedefin korku ve tehdit duygularını harekete geçirmemiş olabileceği düşünülmektedir. Nitekim çalışmada dış-grup olarak Suriyeli bir hedef betimlenmiştir ve Suriyelilerin düşük yetkinlik düzeyinde algılandıkları da bilinmektedir (Kahraman, 2018; Kotzur ve ark., 2019). Alan yazında düşük yetkinliğe sahip kişiler tehdit olarak algılanmadığı belirtildiği için (Cuddy ve ark., 2008) düşük yetkinliğe sahip dış-grup üyelerinin katılımcılarda korku duygusunun uyandırmadığı düşünülmektedir. Buradan hareketle izleyen çalışmalarda dış-grup üyesinin algılanan yetkinliğinin de manipüle edilmesi önerilmektedir.

Üzüntü, Nezaketsiz Davranış ve Sosyal Kimlik

Mevcut tez çalışması kapsamında Çalışma II ve Çalışma III'te nezaketsiz davranışın üzüntü üzerinde etkisinin olduğu bulunurken; herhangi bir aracılık etkisi bulunamamıştır. Üzüntünün doğasına bakıldığında başa çıkılamayan ve/veya kontrol edilemeyen olaylara tepki olarak sergilendiği görülmektedir (Smith ve Lazarus, 1993). Üzüntüyü karakterize eden kaybetme ve başa çıkamama düşünceleri de insanlar nezaketsizliğe maruz kaldıklarında, bununla baş edemeyeceklerini düşündüklerinden ortaya çıkmaktadır. Üzüntü duygusu ile yapılan sınırlı sayıdaki çalışmada bu bulguları destekler nitelikte (Porath ve Pearson, 2012; Roseman, 1995) olup nezaketsizliğin üzüntü duygusu üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir.

Yukarıda bahsedilen bu etkinin neden aracılık etkisinde gözlemlenmediği cevaplanması gereken bir soru olmuştur. Üzüntü duygusunun aracılık etkisinin bulunabilmesi için nezaketsiz davranışın yanında schadenfreude ile de ilişkili olması beklenmektedir. Schadenfreude daha çok adalet temelli duygular ve olgular

ile ilişkilendirildiğinden daha çok bireylerin baş etme algılarına yönelik içsel süreçlerini ifade eden üzüntü ile ilişkili bulunamamış olması anlaşılır bir bulgudur.

Tiksinme, Nezaketsiz Davranış, Sosyal Kimlik, Algılanan Grup içi Statü ve Schadenfreude

Çalışma III'te geliştirilen seri aracı model nezaketsiz davranıştan schadenfreudeye giden aracı mekanizmaların sosyal kimlik bağlamında aydınlatılması için kapsamlı bir model sunmaktadır. Nezaketsizliğin; grubun dışında algılamayı, grubun dışında algılamanın rahatsızlık algısını, rahatsızlık algısının da tiksinnmeyi yordadığını göstermiştir. İzleyen bölümde sırasıyla yordayan ve yordanan değişkenler arasındaki ilişkiler tartışılacaktır.

Nezaketsizlik ile grubun dışında algılama ilişkisi sosyal kimlik, nezaketsiz davranış ve schadenfreude başlığında yer aldığı şekliyle sosyal kimlik perspektifinden tartışılmıştır. Özetle iç-grup üyesinden gelen nezaketsizliğin, bireylerin kendilerini iç-grup üyesi olarak tanımlamaya dair motivasyonlarını zedelediği ve kendilerini grubun dışında biri olarak algılamaya başlamalarına yol açtığı belirtilmiştir. Bu noktada nezaketsizliğin neden olduğu kendini grubun dışında algılamanın, nasıl rahatsızlık algısına yol açtığını açıklanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bireylerin kendilerinin grubun dışında olduklarını düşündüklerinde, benliğinin bir parçası olan sosyal kimlikleri de yara almaktadır. Benliğin yara alması kişinin öz değeri için istenmedik bir durum olduğundan, grubun dışında olmaya yönelik algının rahatsızlık yarattığı düşünülmektedir.

Rahatsızlık algısının tiksinnme üzerindeki etkisine dair açıklama ise tiksinnmenin evrimsel kökenleri aracılığı ile getirilebilir. Evrimsel bakış açısıyla tiksinnme duygusu, rahatsızlık veren zararlı patojenlerden kaçınarak hastalıklardan korunmayı ve hayatta kalmayı sağlamaktadır (Schaller ve Park, 2011). Rahatsızlık algısı yaratan durumun da zarardan kaçınma güdüsüyle tiksinnmeye neden olduğu düşünülebilir. Bu durumla tutarlı şekilde, yoğun bir rahatsızlık algısının eşlik ettiği obsesif kompulsif bozuklukta tiksinnmenin önemli bir duygu olduğu belirtilmektedir (Nicholson ve Barnes-Holmes, 2012; Olatunji, 2010). Nitekim Rozin ve arkadaşları (2009) tiksinnme duygusunun başlangıçta sadece fiziksel kirleticiler ile ilgili olmakla beraber gelişmiş bilişsel kapasiteler ve sosyal ilişkiler ağına yönelik soyut düşüncelerle de ilgili olduğunu vurgulamışlardır.

Anılan bulgulardan yola çıkarak tiksinnmenin hem gruplar arası ilişkilerde hem grup içi ilişkilerde de önemli bir duygu olduğu söylenebilir (Hodon ve ark.,

2013; Schaller ve Park, 2011). Gruplar arası perspektiften bakıldığında tiksınme tepkilerinin yabancıların hastalık yoluyla oluşturduğu somut kontaminasyona dayalı zarardan kaçınma ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Schaller ve Duncan, 2007). Tiksınme işlevsel olarak dışarıdakilerden temastan kaçınmayı sağlayarak iç-grubu korumaktadır (Hodson ve ark., 2013; Rozin ve ark., 2008). Nitekim çalışmamızda da sosyal kimliğin schadenfreude üzerinde temel etkisinin olduğu; iç-grup üyelerine kıyasla, dış-grup üyelerine karşı daha fazla tiksınme hissedildiği bulunmuştur. Sosyal kimlik alan yazınında farklı gruplarla yürütölen birçok çalışma bu bulguları destekler niteliktedir (Barros ve ark., 2023; Hodson ve ark., 2013; Inbar ve Pizarro, 2022; Makhanova ve ark., 2022; Schaller ve Duncan, 2007).

Bununla beraber seri aracı model, grubun dışında algılamanın tiksınmeyi yordadığını göstermektedir. Reicher ve arkadaşları çalışmalarında grup içi tiksıntinin azalmasının, grup içi üyelerin daha az "öteki" olduğu hissiyle ilişkili olduğunu ve bunun da iç-grup üyeleriyle uyumlu etkileşimini kolaylaştırdığını vurgulamaktadır (Reicher ve ark., 2016). Yani, bireyin, bir başkasına daha az tiksınme hissetmesi, kendisini hedef ile aynı grup içerisinde ne kadar algıladığına bağlıdır. Bu durum yine evrimsel bakış açısından ve iç-grup üyelerinden gelen patojenlerin daha az zararlı olduğu görüşüyle açıklanabilir. Dolayısıyla çalışmamızda kendini grubun dışında algılamanın, tiksınmeyi yordaması önceki alan yazın ile uyumlu görünmektedir.

Nezaketsiz davranış ve tiksınme ilişkisi aydınlatılması gereken bir diğer bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tiksınme duygusunun sosyal ilişkiler açısından fonksiyonlarına bakıldığında sosyal normların saflık (purity) olma niteliğinin sürdürölmesine katkı sunduğu görölmektedir (Heerdink ve ark., 2019). Zira grup normları ne kadar saf olursa kontaminasyonun zarar verme olasılığı da o kadar az olacaktır. Nezaketsizliğin de norm ihlalinin formlarından biri olduğundan, tiksınmeye yol açması, yani nezaketsiz davranışın tiksınme üzerinde temel etkisinin olması anlaşılır bir sonuç olarak görölmüştür. Bu etkinin hangi mekanizmalar aracılığıyla açıklandığı da seri aracı modele ilişkin tartışmalarda detaylandırılmıştır. Benzer şekilde tiksınme ve nezaketsizliğe ilişkin alan yazında da grup içi etkileşimler söz konusu olduğunda normları ihlal eden bireylere karşı daha fazla tiksinti hissedildiği (Chapman ve Anderson, 2014; Giner-Sorolla ve ark., 2018; Inbar ve Pizarro, 2022; Smith, 1993) bildirilmektedir. Son olarak önceki bölümlerde detaylarıyla aktarıldığı şekliyle schadenfreude duygusu ahlaki değerler

ve sosyal normlarla ilişkilendirilmiştir. Bir diğer ahlaki duygu olan tikslenme duygusunun schadenfreudeyi yordaması tutarlı bir bulgu olarak görülmüştür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ

Bu çalışmanın amacı nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki etkisinin ve bu etkide rol oynayan bilişsel ve duygusal mekanizmalarının rolünün sosyal psikoloji perspektifinden incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda 1 Pilot ve 3 esas çalışma yapılmıştır. Psikoloji literatüründe örgüt psikolojisi bağlamında ele alınan nezaketsiz davranış ilk kez bu çalışma ile sosyal psikolojik bir kavram olarak detaylandırılarak sosyal kimlik ile ele alınmıştır.

İlk olarak ölçme araçlarının güvenilirlik bulgularının test edilebilmesi için bir Pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmada manipülasyon metnlerinin ve ölçme araçlarının uygun olduğu görülmüş Çalışma I'e geçilmiştir. İlk çalışmada nezaketsiz davranış koşulları var; yok şeklinde, nezaketsizliğin kaynağının sosyal kimliği koşulları ise dış-grup var; dış-grup yok şeklinde oluşturularak araştırma gerçekleştirilmiştir. Çalışma I'de nezaketsiz davranışa maruz kalanların; kalmayan katılımcılara kıyasla, dış-grup üyesi bilgisinin verilmediği koşuldaki katılımcılar hedefin dış-grup üyesi olduğu bilgisinin verildiği koşula kıyasla daha fazla schadenfreude hissettikleri bulunmuştur.

Bir sonraki aşamada sosyal kimliğe ilişkin ilgili etkinin daha anlaşılır test edilebilmesi için, nezaketsiz davranış koşulları aynı tutulurken; sosyal kimlik koşulları dış-grup ve iç-grup şeklinde oluşturularak çalışma tekrarlanmıştır. Birinci çalışma ile tutarlı şekilde en çok schadenfreude nezaketsizliğin iç-grup üyesinden geldiği koşulda hissedilmiştir (Çalışma II). Bu durum bireylerin iç-grup üyelerinden gelen nezaketsizlik sonrası sosyal kimliklerinin yara alması ve kendilerini artık grubun dışından biri gibi hissetmeleri ile açıklanmıştır.

Bahsedilen açıklamanın test edilebilmesi için Çalışma III planlanmış, Çalışma II ile tüm çalışma aynı tutulmuş sadece manipülasyon sonrası bireylerin kendilerini ne kadar grubun içinde algıladıkları sorulmuştur. Çalışmaya II'de getirilen açıklama ile tutarlı olarak, nezaketsizlik sonrası bireylerin kendilerini grubun dışından biri olarak algıladıkları, sosyal kimliklerinin yara aldığı ve dolayısıyla iç-grup üyelerine karşı daha fazla schadenfreude hissettikleri bulunmuştur.

Bunun yanında, üç çalışmada da sosyal norm ihlaline duyarlı olan öfke ve tikslenme duygularının nezaketsiz davranış-schadenfreude ilişkisinde aracı rol üstlendiği bulunmuştur. Nezaketsiz davranışa maruz kalanlardan bu duyguları hissedenler schadenfreude duygusunu da daha fazla hissetmişlerdir. Schadenfreude duygusunun adalet temelli bir duygu olduğu bakış açısından hareketle, nezaketsizliğe yönelik adalet algısının schadenfreude üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma sonunda nezaketsizlik davranış hak edilmiş/adil algılandıkça daha fazla schadenfreude hissedildiği sonucuna ulaşılmıştır.

4.1 Sınırlılıklar ve Öneriler

Çalışma her ne kadar nezaketsiz davranış literatürüne, sosyal psikolojiye ve Sosyal kimlik kuramına yeni bir perspektif sunmuş olsa da birtakım sınırlılıklara sahiptir.

Bunlardan ilki sosyal kimlik koşulunun Türk örnekleminde yapıldığı için dış-grup koşulunun Suriyeli bir hedef belirtilerek oluşturulmasıdır. Manipülasyon kontrolleri manipülasyonun çalıştığını gösterse de laboratuvar ortamında ya da minimal grup paradigmaları ile yapılacak desenlerle araştırmanın tekrarlanmasının sosyal kimliğe ilişkin değişkenlerin doğruluğunu pekiştireceği düşünülmektedir. Bunun yanında çalışmada dış-grup üyesi olarak betimlenen Suriyeli bir hedefin algılanan yetkinlik düzeyinin schadenfreude üzerinde etkili olabileceği düşünülebilir. Tartışma kısmında detaylarıyla gerekçelendirildiği üzere izleyen çalışmalarda farklı yetkinlik düzeylerindeki katılımcılarla araştırılmanın tekrarlanmasının önemli görülmektedir.

Bir diğer sınırlılık ise çalışmanın sadece deneysel desen ve nicel yöntem ile gerçekleştirilmiş olmasıdır. Deneysel desene sahip bu çalışma her ne kadar neden sonuç ilişkilerine yönelik çıkarımlar yapmaya olanak sunsa da Sosyal kimlik, nezaketsiz davranış gibi çok yönlü kavramların anlaşılması için nitel çalışmalar ile desteklenmesi faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın uygulama alanları ve politika üreticiler için ne gibi çıktılarının olduğuna değinilmesi önemlidir. İlk olarak örgütlerde önemli bir sorun haline gelen ve ciddi sonuçlara yol açabilen nezaketsizliğe yönelik farkındalığın artırılması ve nezaketsizliğin önlenmesi sağlanabilir. Bunun yanında sadece nezaketsizliğin önlenmesi değil, var olan nezaketin artırılması da önemli görülmektedir. Ayrıca nezaket odaklı davranışlar eğitim alanına da uygulanabilir. Günden güne ciddi bir problem haline gelen akran zorbalığının yerine nezaketin

teşviki, okullarda zorbalığın önlenmesine katkı sağlayabilir. Çalışmanın en temel çıktısı nezaketsizliğe verilen tepkiler için bilişsel ve duygusal model sunmuş olmasıdır. Buradan hareketle biliş ve duygu odaklı müdahale programlarının geliştirilmesinin nezaketsizliğin doğurduğu olumsuz sonuçların önleyeceği düşünülmektedir.

Bu tez çalışması ile nezaketsiz davranışın kaynağının nezaketsizliğe verilen schadenfreude tepkisindeki rolü, nezaketsizliğin bireylerde uyandırdığı duygu ve bilişler sosyal psikolojik perspektiften anlaşılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 6 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Abrams, D. ve Hogg, M.A. (Eds.). (1999). *Social identity and social cognition* (s.196-229). Oxford: Blackwell.
- Abubakar, A.M., Behraves, E., Rezapouraghdam, H. ve Yildiz, S.B. (2019), “Applying artificial intelligence technique to predict knowledge hiding behavior”, *International Journal of Information Management*, 49, 45-57.
- Aljawarneh, N.M., Alomari, K.A.K., Alomari, Z.S. ve Taha, O. (2022). Cyber incivility and knowledge hoarding: does interactional justice matter? *VINE Journal of Information and Knowledge Management Systems*, 52(1), 57-70.
- Amabile, T.M., Barsade, S.G., Mueller, J.S. ve Staw, B.M. (2005) Affect and creativity at work. *Administrative Science Quarterly* 50(3), 367–403.
- Andersson, L. ve Pearson, C. (1999). Tit for tat? The spiraling effect of incivility in the workplace. *Academy of Management Review*, 24, 452–471.
- Anderson, A.A., Yeo, S.K., Brossard, D., Scheufele, D.A. ve Xenos, M.A. (2018). Toxic talk: How online incivility can undermine perceptions of media. *International Journal of Public Opinion Research*, 30(1), 156-168.
- Anjum, M.A., Liang, D., Durrani, D.K. ve Ahmed, A. (2022). Workplace ostracism and discretionary work effort: A conditional process analysis. *Journal of Management & Organization*, 28(2), 226-243.
- Aquino, K., Grover, S.L., Bradfield, M. ve Allen, D.G. (1999). The effects of negative affectivity, hierarchical status, and self-determination on workplace victimization. *Academy of management journal*, 42(3), 260-272.
- Avolio, B.J. ve Gardner, W.L. (2005). Authentic leadership development: Getting to the root of positive forms of leadership. *The leadership quarterly*, 16(3), 315-338.
- Bağcı, S.Ç. ve Çelebi, E. (2017). ‘Etnik ve Ulusal Kimlikler ile Dış Grup Tutumları İlişkisinde Çatışma Algısı ve Dış Gruba Sorumluluk Yükleme’. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(80) 63-79.
- Bai, Q., Lin, W. ve Wang, L. (2016) Family incivility and counterproductive work behavior: a moderated mediation model of self-esteem and emotional regulation. *Journal of Vocational Behavior*, 94, 11–19.
- Barron, A.C., Woodyatt, L., Thomas, E.F., Loh, J.E.K., ve Dunning, K. (2023). Doing good or feeling good? Justice concerns predict online shaming via deservingness and schadenfreude. *Computers in Human Behavior Reports*, 11, 100317.
- Baumeister, R.F., Bratslavsky, E., Finkenauer, C. ve Vohs, K.D. (2001). Bad is stronger than good. *Review of General Psychology* 5(4), 323–370.
- Ben-Ze’ev, A. (2000): *The Subtlety of Emotions*. Cambridge: MIT Press.
- Berndsen, M. ve Tiggemann, M. (2020). Multiple versus single immoral acts: An immoral person evokes more schadenfreude than an immoral action. *Motivation and Emotion*, 44(5), 738-754.
- Bies, R.J., ve Moag, J.F. (1986). Interactional justice: Communication criteria of fairness. *Research on negotiation in organizations*, 1, 43-55.

- Brewer, M.B., ve Silver, M. (1978). Ingroup bias as a function of task characteristics. *European Journal of Social Psychology*. Boecker, L. (2021). One group's pain is another group's pleasure: Examining schadenfreude in response to failures of football teams during the World Cup 2018. *Psychology of Sport and Exercise*, 56, 101992. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2021.101992>.
- Borah, P. (2013). Interactions of news frames and incivility in the political blogosphere: Examining perceptual outcomes. *Political Communication*, 30(3), 456–4.
- Borah, P. (2014). Does it matter where you read the news story? Interaction of incivility and news frames in the political blogosphere. *Communication Research*, 41(6), 809–827.
- Bunk, J.A., ve Magley, V.J. (2013). The role of appraisals and emotions in understanding experiences of workplace incivility. *Journal of occupational health psychology*, 18(1), 87.
- Cameron, J.E. (2004). A Three Factor Model of Social Identity. *Self and Identity*, 3, 239-262.
- Carter, S. (1998). *Civility: Manners, morals, and the etiquette of democracy*. Basic Books.
- Chapman, H.A., ve Anderson, A.K. (2014). Trait physical disgust is related to moral judgments outside of the purity domain. *Emotion*, 14(2), 341.
- Chen, C., Qin, X., Yam, K.C. ve Wang, H. (2021). Empathy or schadenfreude? Exploring observers' differential responses to abusive supervision. *Journal of Business and Psychology*, 36, 1077-1094.
- Chen, G.M. ve Lu, S. (2017). Online political discourse: exploring differences in effects of civil and uncivil disagreement in news website comments. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 61(1), 108-125,
- Cheng, B., Guo, G., Kong, Y. ve Chen, R. (2023). How do observing employees react to customer incivility toward colleagues? *International Journal of Hospitality Management*, 113, 103504.
- Cikara, M. (2015). Intergroup Schadenfreude: Motivating participation in collective violence. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 3, 12-17.
- Cikara, M., Bruneau, E.G. ve Saxe, R.R. (2011). Us and Them: Intergroup Failures of Empathy. *Current Directions in Psychological Science*, 20(3), 149-153.
- Cikara, M., Bruneau, E., Van Bavel, J.J. ve Saxe, R. (2014). Their pain gives us pleasure: How intergroup dynamics shape empathic failures and counter-empathic responses. *Journal of Experimental Social Psychology*, 55, 110-125. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2014.06.007>.
- Coe, K., Kenski, K., ve Rains, S.A. (2014). Online and uncivil? Patterns and determinants of incivility in newspaper website comments. *Journal of Communication*, 64(4), 658–679
- Combs, D.J.Y., Powell, C.A.J., Schurtz, D.R., ve Smith, R.H. (2009). Politics, schadenfreude, and ingroup identification: The sometimes happy thing about a poor economy and death. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(4), 635-646.
- Cortina, L.M., Magley, V.J., Williams, J.H. ve Langhout, R.D. (2001). Incivility in the workplace: incidence and impact. *Journal of occupational health psychology*, 6(1), 64.
- Cortina, L.M. (2017). From victim precipitation to perpetrator predation: Toward a new paradigm for understanding workplace aggression. *Research and theory on workplace aggression*, 121-135.
- Cortina, L.M., Kabat-Farr, D., Leskinen, E.A., Huerta, M. ve Magley, V.J. (2013). Selective incivility as modern discrimination in organizations: Evidence and impact. *Journal of Management*, 39, 1579–1605

- Cortina, L.M., Rabelo, V.C., ve Holland, K.J. (2018). Beyond blaming the victim: Toward a more progressive understanding of workplace mistreatment. *Industrial and Organizational Psychology*, 11, 81–100. <https://doi.org/10.1017/iop.2017.54>.
- Cropanzano, R. ve Mitchell, M.S. (2005). Social exchange theory: An interdisciplinary review. *Journal of management*, 31(6), 874-900.
- Cuddy, A.J., Fiske, S.T. ve Glick, P. (2008). Warmth and competence as universal dimensions of social perception: The stereotype content model and the BIAS map. *Advances in experimental social psychology*, 40, 61-149.
- Çoklar, I. (2014). *Kişilik özellikleri ile bağışlama eğilimi arasındaki ilişkinin intikam güdüsü ve adalete duyarlılık temelinde incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Daniels, S.R., ve Jordan, S.L. (2019). The effect of paternalism on incivility: Exploring incivility climate as an important boundary condition. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 26, 190–203. <https://doi.org/10.1177/1548051818795817>.
- de Barros, A.C., Sadika, B., Croteau, T.A., Morrison, M.A. ve Morrison, T.G. (2023). Associations between subcategories of disgust sensitivity and homonegativity: examining intergroup contact as a moderator. *Psychology & Sexuality*, 14(3), 453-473.
- Demir-Asma, P. ve Coşkun, H. (2023). The Role of Emotions in The Effect of Social Identity and Uncivil Behavior on Schadenfreude. 6. *Uluslararası Antalya Bilimsel Araştırmalar ve Yenilikçi Çalışmalar Kongresi Uluslararası Antalya Bilimsel Araştırmalar Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 468-478.
- Di Fabio, Annamaria, ve Mirko Duradoni. (2019). “Fighting Incivility in the Workplace for Women and for All Workers: The Challenge of Primary Prevention”. *Frontiers in Psychology* 10 (1805). doi: 10.3389/fpsyg.2019.01805
- Doosje, B.E.J., Branscombe, N.R., Spears, R. ve Manstead, A.S.R. (2006). Antecedents and Consequences of Group-Based Guilt: The Effects of Ingroup Identification. *Group Processes & Intergroup Relations*, 9(3), 325-338.
- Dönmez, A. (1992). "Bilişsel sosyal şemalar." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Araştırma Dergisi*, 14,131-146.
- Ekman, P. (1992). An argument for basic emotions. *Cognition & emotion*, 6, 169-200.
- Emirza, S. ve Öztürk, E.B. (2022). Leader negative mood and employee-instigated incivility: the role of mood contagion. In *Evidence-Based HRM: a Global Forum for Empirical Scholarship*, 10(1), 88-102.
- Feather, N.T. (2006). Deservingness and emotions: Applying the structural model of deservingness to the analysis of affective reactions to outcomes. *European Review of Social Psychology*, 17(1), 38-73. <https://doi.org/10.1080/10463280600662321>.
- Feather, N.T. ve Mckee, I.R. (2014). Deservingness, liking relations, schadenfreude, and other discrete emotions in the context of the outcomes of plagiarism. *Australian Journal of Psychology*, 66(1), 18-27. <https://doi.org/10.1111/ajpy.12030>.
- Ferguson, M. (2012). You cannot leave it at the office: Spillover and crossover of coworker incivility. *Journal of Organizational Behavior*, 33(4), 571-588.
- Foddy, M., Platow, M.J. ve Yamagishi, T. (2009). Group-based trust in strangers: The role of stereotypes and expectations. *Psychological Science*, 20(4), 419-422.
- Freedman, S. ve D. Vreven. 2016. “Workplace Incivility and Bullying in the Library: Perception or Reality?” *College & Research Libraries*, 77(6):727-48. doi: 10.5860/crl.77.6.727.

- Gervais B.T. (2014) Following the news? Reception of uncivil partisan media and the use of incivility in political expression. *Political Communication*, 31(4) 564–583.
- Gervais, B.T. (2015). Incivility Online: Affective and Behavioral Reactions to Uncivil Political Posts in a Web-based Experiment. *Journal of Information Technology & Politics*, 12(2), 167-185. <https://doi.org/10.1080/19331681.2014.997416> .
- Giacalone, R.A. ve Greenberg, J. (Eds.). 1997. *Antisocial behavior in organizations*. Thousand Oaks,CA: Sage.
- Giner-Sorolla, R., Kupfer, T. ve Sabo, J. (2018). What makes moral disgust special? An integrative functional review. In *Advances in experimental social psychology* içinde (s.223-289) Academic Press.
- Gouldner, H.P. (1960). Dimensions of organizational commitment. *Administrative Science Quarterly*, 468-490.
- Göregenli, M. (2003). Şiddet, Kötü Muamele ve İşkenceye ilişkin değerlendirmeler, tutumlar ve deneyimler. *İşkencenin Önlenmesinde Hukukçuların Rolü Projesi Raporu*. İzmir.
- Greenberg, J. (1990). Organizational justice: Yesterday, today, and tomorrow. *Journal of Management*, 16(2), 399–432.
- Greenier, K. D. (2015). Seeing You Fall vs Taking You Down: The Roles of Agency and Liking in Schadenfreude. *Psychological Reports*, 116(3), 941-953.
- Goffman, E. (1982). *Interactional ritual: Essays on face-to-face behavior*. New York: Pantheon
- Han, S., Harold, C.M., Oh, I.S., Kim, J.K. ve Agolli, A. (2022). A meta-analysis integrating 20 years of workplace incivility research: Antecedents, consequences, and boundary conditions. *Journal of Organizational Behavior*, 43(3), 497-523.
- Hareli, S. ve Weiner, B. (2002). Dislike and envy as antecedents of pleasure at another's misfortune. *Motivation and Emotion*, 26(4), 257-277.
- Hareli, S. ve Parkinson, B. (2008). What's social about social emotions? *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 38(2), 131-156.
- Hayes, A.F. (2013). *An Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. New York, NY: Guilford Yayınları.
- Heerdink, M.W., Koning, L.F., Van Doorn, E.A. ve Van Kleef, G.A. (2019). Emotions as guardians of group norms: Expressions of anger and disgust drive inferences about autonomy and purity violations. *Cognition and emotion*, 33(3), 563-578.
- Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York: Wiley Yayınları.
- Herbst, S. (2010). *Rude Democracy: Civility and Incivility in American Politics*. Temple University Press.
- Hewstone, M. (Der.) (der.). (1996). *Introduction to social psychology*. Oxford: Blackweell.
- Hodson, G., Choma, B.L., Boisvert, J., Hafer, C.L., MacInnis, C.C., ve Costello, K. (2013). The role of intergroup disgust in predicting negative outgroup evaluations. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49(2), 195-205.
- Hofstede, G. (2000). *Cultures and Organizations*, McGraw-Hill, Inc.
- Holm, K., Torkelson, E. ve Bäckström, M. (2021). Longitudinal outcomes of witnessed workplace incivility: A three-wave full panel study exploring mediators and moderators. *Occupational Health Science*, 5(1), 189–216. <https://doi.org/10.1007/s41542-021-00083-8>.

- Holten, A.L., Hancock, R.G., Persson, R., Marie Hansen, Å. ve Høgh, A. (2016), "Knowledge hoarding: antecedent or consequent of negative acts? The mediating role of trust and justice", *Journal of Knowledge Management*, 20(2), 215-229.
- Hogg, M.A., Terry, D.J. ve White, K.M. (1995). A tale of two theories: A critical comparison of identity theory with social identity theory. *Social Psychology Quarterly*, 58(4), 255–269.
- Hoogland, C.E., Ryan Schurtz, D., Cooper, C.M., Combs, D.J.Y., Brown, E.G. ve Smith, R.H. (2015). The joy of pain and the pain of joy: In-group identification predicts schadenfreude and glückschmerz following rival groups' fortunes. *Motivation and Emotion*, 39(2), 260-281. <https://doi.org/10.1007/s11031-014-9447-9> .
- Hughes, I.M., Lee, J., Hong, J., Currie, R. ve Jex, S. M. (2023). They were uncivil, and now I am too: A dual process model exploring relations between customer incivility and instigated incivility. *Stress and Health*, 39(4), 766-781.
- Hwang, H., Kim, Y. ve Huh, C.U. (2014). Seeing is believing: Effects of uncivil online debate on political polarization and expectations of deliberation. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 58(4), 621–633.
- Inbar, Y. ve Pizarro, D.A. (2022). How disgust affects social judgments. In *Advances in Experimental Social Psychology*, içinde s. (109-166). Academic Press.
- Irum, A., Ghosh, K. ve Pandey, A. (2020). Workplace incivility and knowledge hiding: a research agenda. *Benchmarking: An International Journal*, 27(3), 958-980.
- Iyer, A., ve Leach, C.W. (2008). Emotion in inter-group relations. *European review of social psychology*, 19(1), 86-125.
- Kahraman, F. (2018). *Türkiyedeki sosyal grupların kalıpyargı haritası ve kalıpyargıların değerlerle ilişkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Kark, R., Shamir, B. ve Chen, G. (2003). The two faces of transformational leadership: empowerment and dependency. *Journal of applied psychology*, 88(2), 246.
- Kim, Y. (2023). Shame on you! How incivility and absence of supporting evidence in likeminded Facebook comments influence evaluations of ingroup members and online political participation. *Online information review*. <https://doi.org/10.1108/OIR-12-2021-0650> .
- Kim, Y. ve Kim, Y. (2019). Incivility on Facebook and political polarization: The mediating role of seeking further comments and negative emotion. *Computers in Human Behavior*, 99, 219-227.
- Kim, H. ve Qu, H. (2019). The effects of experienced customer incivility on employees' behavior toward customers and coworkers. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 43(1), 58–77.
- Kim, Y.H., Son, S.Y. ve Kang, S.W. (2021). Effects of anger and moral identity on the relationship between supervisors' incivility and deviant behavior: A study of public service officers in Republic of Korea. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(20), 10585.
- Kiremitçi-Canlıöz, E. (2021). *Sosyal kimliğin yardım etme davranışı üzerindeki etkisinin empati ve öznel iyi oluş değişkenlerine göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Kotzur, P.F., Friehs, M., Asbrock, F. ve Zalk, M.H.W. (2019). Stereotype content of refugee subgroups in Germany. *European Journal of Social Psychology*, 49(7), 1344-1358. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2585>
- Kyoung-Joo, L. ve Su-Gyeong, K. (2022) Structural Review of Customer Incivility and Social Competences of Frontline Employees for Prevention and Mitigation, *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 23(11), 196-216.

- Leach, C.W., Spears, R., Branscombe, N.R. ve Doosje, B. (2003). Malicious pleasure: schadenfreude at the suffering of another group. *Journal of personality and social psychology*, 84(5), 932.
- Lee, H. ve Pang, N. (2014). Responding to the haze: information cues and incivility in the online small world. In Proceedings of ISIC, the Information Behaviour Conference, Leeds, 2-5 September, 2014: Part 1. Retrieved from <http://www.informationr.net/ir/19-4/isic/isic04.html#.Vv73kGQrK2w>
- Lerner, M.J. (1980). The belief in a just world: A fundamental delusion. New York: Plenum.
- Lim, S. ve Lee, A. (2011). Work and nonwork outcomes of workplace incivility: Does family support help? *Journal of Occupational Health Psychology*, 16, 95–111.
- Liu, C.E., Yu, S., Chen, Y. ve He, W. (2020). Supervision incivility and employee psychological safety in the workplace. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(3), 840.
- Liu, P., Li, X., Li, A., Wang, X. ve Xiong, G. (2021). How third parties respond to workplace incivility: the moderating role of the dark triad and task interdependence. *Personality and individual differences*, 171, 110427.
- Liu, P., An, X. ve Li, X. (2022). You are an outsider! How and when observed leader incivility affect hospitality employees' social categorization and deviant behavior. *International Journal of Hospitality Management*, 106, 103273.
- Lovett, M. (2022). *The Relationship Between Experienced Workplace Incivility and Pre- Quitting Behaviors: A Model of Mediated Moderation* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Louisiana Tech Üniversitesi, Ruston, USA.
- Luo, M.M. ve Chea, S. (2018). Cognitive appraisal of incident handling, affects, and post-adoption behaviors: A test of affective events theory. *International Journal of Information Management*, 40, 120-131.
- Lu, S., Liang, H. ve Masullo, G. M. (2023). User comments as news quality: Examining incivility in comments on perceptions of news quality 1. In *News Quality in the Digital Age*, 67-83.
- Mackie ve Hamilton, D.L. (Eds.), *Affect, cognition, and stereotyping: Interactive processes in group perception*. San Diego, US: Academic Press.
- Mackie, D.M. ve Smith, E.R. (2018). Intergroup Emotions Theory: Production, Regulation, and Modification of Group-Based Emotions. *Advances in Experimental Social Psychology*, 58, (1-69). Academic Press.
- Makhanova, A., Plant, E.A., Ketterman, A.B. ve Maner, J.K. (2022). Pathogen threat and intergroup prejudice using the minimal group paradigm: Evidence from a registered report. *Evolution and Human Behavior*, 43(5), 347-357.
- Marques, J.M., Yzerbyt, V.Y. ve Leyens, J.P. (1988), "The 'black sheep effect': extremity of judgments towards ingroup members as a function of group identification", *European Journal of Social Psychology*, Vol. 18 No. 1, pp. 1-16, doi: 10.1002/ejsp.2420180102.
- Masterson, S.S., Lewis, K., Goldman, B.M. ve Taylor, M.S. (2000). Integrating justice and social exchange: The differing effects of fair procedures and treatment on work relationships. *Academy of Management Journal*, 43, 738 –748.
- McCord, M.A., Joseph, D.L., Dhanani, L.Y. ve Beus, J.M. (2018). A meta-analysis of sex and race differences in perceived workplace mistreatment. *Journal of Applied Psychology*, 103, 137-163. <https://doi.org/10.1037/apl000025> .
- Miao, Q., Huang, J. ve Yin, H. (2023). Lingering shadows: the negative effects of incivility on volunteers. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1-8.

- Miner, K.N. ve Cortina, L.M. (2016). Observed workplace incivility toward women, perceptions of interpersonal injustice, and observer occupational well-being: Differential effects for gender of the observer. *Frontiers in Psychology*, 7(482), 1–12.
- Miranda, G.A. ve Welbourne, J.L. (2023). Examining incivility through a moral lens: Coworker morality appraisals, other-condemning emotions, and instigated incivility. *Journal of Business Ethics*, 182, 501–519.
- Namin, B.H., Øgaard, T. ve Røislien, J. (2021). Workplace incivility and turnover intention in organizations: A meta-analytic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(1), 25.
- Nicholson, E. ve Barnes-Holmes, D. (2012). Developing an implicit measure of disgust propensity and disgust sensitivity: Examining the role of implicit disgust propensity and sensitivity in obsessive-compulsive tendencies. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 43(3), 922-930.
- Niven, K., Connolly, C., Stride, C.B. ve Farley, S. (2022). Daily effects of face-to-face and cyber incivility via sadness, anger and fear. *Work & Stress*, 36(2), 147-163.
- Oakes, P.J. (1987). The salience of social categories. *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*, 117-141.
- Oğuz-Taşbaş, E.H. (2021). *Kalıp Yargılara Ne Zaman İnanırız? Kalıpyargılama Süreçlerinde Doğruluk İllüzyonunun Rolü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Olatunji, B.O. (2010). Changes in disgust correspond with changes in symptoms of contamination-based OCD: A prospective examination of specificity. *Journal of Anxiety Disorders*, 24(3), 313-317.
- Ortony, A., Clore, G.L. ve Collins, A. (1988). *The cognitive structure of emotions*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Otten, S. ve Moskowitz, G.B. (2000), “Evidence for implicit evaluative in-group bias: affect-biased spontaneous trait inference in a minimal group paradigm”, *Journal of Experimental Social Psychology*, 36(1), 77-89, doi: 10.1006/JESP.1999.1399.
- Lukas P. Otto, Sophie Lecheler ve Andreas R.T. Schuck (2020) Is Context the Key? The (Non-) Differential Effects of Mediated Incivility in Three European Countries. *Political Communication*, 37(1), 88-107.
- Ouwerkerk, J.W., Van Dijk, W.W., Vonkeman, C. ve Spears, R. (2016). When we enjoy bad news about other groups: a social identity approach to out-group schadenfreude. *Group Processes & Intergroup Relations* 21(1), 214-232.
- Ouwerkerk, J.W., Van Dijk, W.W., Vonkeman, C.C., ve Spears, R. (2018). When we enjoy bad news about other groups: A social identity approach to out-group schadenfreude. *Group Processes & Intergroup Relations*, 21(1), 214-232. <https://doi.org/10.1177/1368430216663018> .
- Ouyang, K., Lam, W. ve Wang, W. (2015) Roles of gender and identification on abusive supervision and proactive behavior. *Asia Pacific Journal of Management*, 32(3), 671–691.
- Papacharissi, Z. (2004). Democracy online: Civility, politeness, and the democratic potential of online political discussion groups. *New media & society*, 6(2), 259-283.
- Parrott, W.G. ve Smith, R.H. (1993). Distinguishing the experiences of envy and jealousy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(6), 906-920. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.64.6.906>.
- Pearson, C.M., Andersson, L.A. ve Wegner, J.A. (2001). When workers flout convention: A study of workplace incivility. *Human Relations*, 54, 1387–1419.

- Pehlivan, N. (2023). *Nezaketsiz Davranışın Özelliğinin, Kaynağının ve Hedefinin Affetme Davranışı Üzerindeki Etkisi: Duygular ve Bilişlerin Aracı Rolü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Phillips, T. ve Philip S. 2004. "Emotional and Behavioural Responses to Everyday Incivility: Challenging the Fear/Avoidance Paradigm". *Journal of Sociology*, 40(4):378-99. doi: 10.1177/1440783304048382.
- Pinto, I.R., Marques, J.M., Levine, J.M. ve Abrams, D. (2010), "Membership status and subjective group dynamics: who triggers the black sheep effect?", *Journal of Personality and Social Psychology*, 99(1)107-119, doi: 10.1037/a0018187.
- Platow, M.J., Durante, M., Williams, N., Garrett, M., Walshe, J., Cincotta, S., ... ve Barutçu, A. (1999). The contribution of sport fan social identity to the production of prosocial behavior. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 3(2), 161.
- Porath, C.L. ve Pearson C. (2013). The price of incivility. *Harvard Business Review*, 91, 114–121.
- Porath, C.L. ve Pearson, C.M. (2012). Emotional and behavioral responses to workplace incivility and the impact of hierarchical status. *Journal of Applied Social Psychology*, 42, 326-357.
- Qi, Y., Nan, W., Cai, H., Wu, H. ve Liu, X. (2020). Empathy or schadenfreude? Social value orientation and affective responses to gambling results. *Personality and Individual Differences*, 153, 109619. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109619>.
- Reicher, S.D., Templeton, A., Neville, F., Ferrari, L. ve Drury, J. (2016). Core disgust is attenuated by ingroup relations. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(10), 2631-2635.
- Robinson, S.L. ve Bennett, R.J. 1995. A typology of deviant workplace behaviors: A multidimensional scaling study. *Academy of Management Journal*, 38, 555-572.
- Roseman, I.J., Dhawan, N., Rettek, S.I. ve Naidu, R.K. (1995). Cultural differences and cross-cultural similarities in appraisals and emotional responses. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 26, 23–48.
- Roseman, I.J. ve Smith, C.A. (2001) Appraisal theory, overview, assumptions, varieties, controversies. In K.S. Scherer, A. Schorr, & T. Johnstone (Eds.), *Appraisal processes in emotion: Theory, methods, research* içinde (s.3-19). Oxford, NY: Oxford University Press.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1.
- Rozin, P., Haidt, J. ve McCauley, C.R. (2008). Disgust. In M.L.J.M. Haviland-Jones ve L.F. Barrett (Eds.), *Handbook of emotions* (3.baskı) içinde (s. 757–776). Guildford Press.
- Rozin, P., Haidt, J., ve McCauley, C. (2009). Disgust: The body and soul in emotion I the 21st century. In P. Rozin, J. Haidt, C. McCauley, B.O. Olatunji ve D. McKay (Eds.), *Disgust and its disorders: Theory, assessment, and treatment implications* (pp. 9–29). Washington, DC: American Psychological Association.
- Rozin, P. ve Royzman, E.B. (2001). Negativity bias, negativity dominance, and contagion. *Personality and social psychology review*, 5(4), 296-320.
- Rupp, D.E. ve Cropanzano, R. (2002). The mediating effects of social exchange relationships in predicting workplace outcomes from multifoci organizational justice. *Organizational behavior and human decision processes*, 89(1), 925-946.
- Rupp, D.E. ve Spencer, S. (2006). When customers lash out: the effects of customer interactional injustice on emotional labor and the mediating role of discrete emotions. *Journal of applied psychology*, 91(4), 971.

- Sawada, M. ve Hayama, D. (2012). Dispositional Vengeance and Anger on *Schadenfreude*. *Psychological Reports*, 111(1), 322-334. <https://doi.org/10.2466/16.07.21.PR0.111.4.322-334>.
- Schaller, M. ve Duncan, L.A. (2007). The behavioral immune system: Its evolution and social psychological implications. In J.P. Forgas, M.G. Haselton ve W.V. Hippel (Eds.), *Evolution and the social mind: Evolutionary psychology and social cognitions* içinde (s.293–300). Psychology Press.
- Schilpzand, P., De Pater, I.E. ve Erez, A. (2016). Workplace incivility: A review of the literature and agenda for future research. *Journal of Organizational Behavior*, 37, 57-88.
- Schmitt, M., Gollwitzer, M., Maes, J. ve Arbach, D. (2005). Justice Sensitivity: Assessment and Location in the Personality Space. *European Journal of Psychological Assessment*, 21(3), 202-211.
- Schyns, B. ve Schilling, J. (2013). How bad are the effects of bad leaders? A meta-analysis of destructive leadership and its outcomes. *The leadership quarterly*, 24(1), 138-158.
- Sherif, M. (1961). *Intergroup conflict and cooperation: The Robbers Cave experiment*, 10, 150-198. Norman, OK: University Book Exchange.
- Shulman, L. ve Carey, N. (1984). Psychology and the limitations of individual rationality: Implications for the study of reasoning and civility. *Review of Educational Research*, 54, 501-524.
- Singelis T., Triandis, H., Bhawuk, D. ve Gelfand, M. (1995). Horizontal and vertical dimensions of individualism and collectivism: A theoretical and measurement refinement. *Cross-Cultural Research* 29(3), 240–275. <https://doi.org/10.1177/106939719502900302>
- Skarlicki, D.P. ve Folger, R. (1997). Retaliation in the workplace: The roles of distributive, procedural, and interactional justice. *Journal of applied Psychology*, 82(3), 434.
- Sliter, M., Sliter, K. ve Jex, S. (2012). The employee as a punching bag: The effect of multiple sources of incivility on employee withdrawal behavior and sales performance. *Journal of Organizational Behavior*, 33(1), 121-139.
- Smith, C.A. ve Lazarus, R.S. (1993). Appraisal components, core relational themes, and the emotions. *Cognition & Emotion*, 7(3-4), 233–269.
- Smith, E.R. (1993). *Social identity and social emotions: Toward new conceptualizations of prejudice*. In D.M.
- Smith, R. H. 2013. *The joy of pain: Schadenfreude and the dark side of human nature*. New York, NY: Oxford University Press.
- Smith T.W. *Schadenfreude (başkasının talihsizliğinden duyulan keyif)*, 2020. Çev. Nüvit Bingöl, Kolektif Kitap.
- Spears, R. ve Leach, C.W. 2004. Intergroup schadenfreude: Conditions and consequences. In L.Z. Tiedens & C.W. Leach (Eds.), *The social life of emotions* içinde (s.336–356). New York: Cambridge University Press.
- Stone, G.C., ve Grusin, E. (1984). Network TV as the Bad News Bearer. *Journalism Quarterly*, 61(3), 517-592. <https://doi.org/10.1177/107769908406100306>.
- Sun, B., Huang, T., Wu, Y. ve Fan, L. (2024). Your Pain Pleases Others: The Influence of Social Interaction Patterns and Group Identity on Schadenfreude. *Behavioral Sciences*, 14(2), 79.
- Su LY-F, Xenos MA, Rose K, Wirz, C., Scheufele, D.A., ve Brossard, D. (2018). Uncivil and personal? Comparing patterns of incivility in Facebook comments of news outlets. *New Media & Society* 20(10), 3678–3699.

- Su, L.Y.-F., Scheufele, D.A., Brossard, D. ve Xenos, M.A. (2021). Political and personality predispositions and topical contexts matter: effects of uncivil comments on science news engagement intentions. *New Media and Society*, 23(5).
- Sude, D.J. ve Dvir-Gvirsman, S. (2023). Different platforms, different uses: testing the effect of platforms and individual differences on perception of incivility and self-reported uncivil behavior. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 28(2).
- Swann Jr, W.B., Gómez, A., Seyle, D.C., Morales, J. ve Huici, C. (2009). Identity fusion: the interplay of personal and social identities in extreme group behavior. *Journal of personality and social psychology*, 96(5), 995.
- Sweeney, P.D. ve McFarlin, D.B. (1993), "Workers evaluations of the 'ends' and the 'means': an examination of four models of distributive and procedural justice", *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 55 (1), 23-40.
- Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict, *The social psychology of intergroup relations*, içinde (s.33-47) CA: Brooks/Cole.
- Taylor, S.E. ve Brown, J.D. (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin*, 103, 193—210.
- Tesser, A. ve Campbell, J. (1982). Self-evaluation maintenance and the perception of friends and strangers. *Journal of personality*, 50(3), 261-279.
- Tipples, J., Atkinson, A.P. ve Young, A.W. (2002). The eyebrow frown: A salient social signal. *Emotion*, 2(3), 288. <https://doi.org/10.1037/1528-3542.2.3.288> .
- Turner, J.C. (1982). "Towards a cognitive redefinition of the social group". *Social identity and intergroup relations*. (Der.) içinde (s.2-48). London: Harvester
- Turner, J.C. (1999). Some current issues in research on social identity and self-categorization theories. *Social identity: Context, commitment, content*, 3(1), 6-34.
- Turner, J.C., Oakes, P., Haslam, S. Alexander ve McGarty, C. (1994). Self and collective: Cognition and social context. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20(5), 454– 463.
- Yam, P.P.C., Huang, F., Luo, X. ve Parkinson, B. (2023). Aligning with the agent of justice: Schadenfreude following punishment of trust violators. *Motivation and Emotion*, 47(6), 1095-1115.
- Yao, Jingxian, Sandy Lim, Cathy Yang Guo, Amy Y. Ou ve Jomel Wei Xuan Ng. 2022. "Experienced Incivility in the Workplace: A Meta-Analytical Review of Its Construct Validity and Nomological Network." *Journal of Applied Psychology* 107(2), 193-220. doi: 10.1037/apl0000870.
- Yeniay, Y. (2012). *Sosyal Kimlik ile Algılayan ve Algılananın Cinsiyetinin Başkalarının Üzüntüsüne Sevinme Eğilimi Üzerindeki Etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Van de Ven, N., Hoogland, C.E., Smith, R.H., van Dijk, W.W., Breugelmans, S.M. ve Zeelenberg, M. (2015). When envy leads to schadenfreude. *Cognition and Emotion*, 29(6), 1007-1025. <https://doi.org/10.1080/02699931.2014.961903> .
- Van Dijk, W.W. ve Ouwerkerk, J.W. (Ed.). (2014). Schadenfreude: Understanding pleasure at the misfortune of others. Cambridge University Press.
- Van Dijk, Wilco, J., Ouwerkerk, Sjoerd, G. ve Myrke, N. (2005). "Deservingness and Schadenfreude". *Cognition and emotion*, 19(6), 933-939.
- Van Dijk, W.W., Ouwerkerk, J.W., Goslinga, S., Nieweg, M. ve Gallucci, M. (2006). When people fall from grace: Reconsidering the role of envy in schadenfreude. *Emotion*, 6(1), 156-160. <https://doi.org/10.1037/1528-3542.6.1.156> .

- Van Dijk, W.W., Jaap W. Ouwerkerk ve Sjoerd Goslinga (2009). The Impact of Deservingness on Schadenfreude and Sympathy: Further Evidence. *The Journal of Social Psychology*, 149(3), 390-392.
- Van Dijk, W.W., Ouwerkerk, J.W., Smith, R.H., ve Cikara, M. (2015). The role of self-evaluation and envy in schadenfreude. *European Review of Social Psychology*, 26(1), 247-282. <https://doi.org/10.1080/10463283.2015.1111600> .
- Van Dijk, W.W., Ouwerkerk, J.W., Wesseling, Y.M. ve van Koningsbruggen, G.M. (2011). Towards understanding pleasure at the misfortunes of others: The impact of self-evaluation threat on schadenfreude. *Cognition & Emotion*, 25(2), 360-368.
- Van Dijk, W.W., van Koningsbruggen, G.M., Ouwerkerk, J.W., ve Wesseling, Y.M. (2011). Self-esteem, self-affirmation, and schadenfreude. *Emotion*, 11(6), 1445-1449.
- Verkuyten, M. ve Yildiz, A.A. (2007). 'National (dis) identification and ethnic and religious identity: A study among Turkish-Dutch Muslims'. *Personality and social psychology bulletin*, 33(10), 1448-1462.
- Von Hentig, H. (1940). Remarks on the interaction of perpetrator and victim. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 31, 303-309.
- Walker, David D., Danielle D. Van Jaarsveld ve Daniel P. Skarlicki. 2014. "Exploring the Effects of Individual Customer Incivility Encounters on Employee Incivility: The Moderating Roles of Entity (in)Civility and Negative Affectivity." *Journal of Applied Psychology* 99(1), 151-61. doi: 10.1037/a0034350.
- Wang, S., Lilienfeld, S.O. ve Rochat, P. (2019). Schadenfreude deconstructed and reconstructed: A tripartite motivational model. *New Ideas in Psychology*, 52, 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2018.09.002> .
- Wang, X., Peng, Y., Xu, X., Arenare, E. ve Zhang, W. (2023). The Effect of Coworker Incivility on Knowledge Sharing: The Roles of Interpersonal Justice and Communion Striving. *Occupational Health Science*, 7(3), 453-482. <https://doi.org/10.1007/s41542-023-00152-0> .
- Watanabe, S., Weiner, D.S. ve Laurent, S.M. (2022). Schadenfreude for undeserved misfortunes: The unexpected consequences of endorsing a strong belief in a just world. *Journal of Experimental Social Psychology*, 101, 104336. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2022.104333> .
- Watson, D., Wiese, D., Vaidya, J., ve Tellegen, A. (1999). The two general activation systems of affect: Structural findings, evolutionary considerations, and psychobiological evidence. *Journal of personality and social psychology*, 76(5), 820.
- Weber, S. (2013). *Civility in America 2013*. Civility in America 2013: Incivility has reached crisis levels - Weber Shandwick
- Wei, L. ve Liu, B. (2020). Reactions to others' misfortune on social media: Effects of homophily and publicness on schadenfreude, empathy, and perceived deservingness. *Computers in Human Behavior*, 102, 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.08.002>
- Weiss, H.M. ve Cropanzano, R. (1996), "Affective events theory: a theoretical discussion of the structure, causes and consequences of affective experiences at work", *Research in Organizational Behavior: An annual series of analytical essays and critical reviews*, içinde (s.1-74), Elsevier Science/JAI Press,
- Wills, T.A. (1981). Downward comparison principles in social psychology. *Psychological Bulletin*, 90, 245-27.
- Wilson, J. (1993). *The Moral Sense*. Free Press.

- Wilson, Nicole L. ve Camilla M. Holmvall. 2013. "The Development and Validation of the Incivility from Customers Scale." *Journal of Occupational Health Psychology*, 18(3), 310-26. doi: 10.1037/a0032753.
- Zhan, X., Zhicheng L. ve Wenhao L. 2019. "An Identification-based Model of Workplace Incivility and Employee Creativity: Evidence from China". *Asia Pacific Journal of Human Resources*, 57(4), 528-52. doi: 10.1111/1744-7941.12204.
- Zhao, H. ve Xia, Q. (2017), "An examination of the curvilinear relationship between workplace ostracism and knowledge hoarding", *Management Decision*, 55(2) 331-346.

EKLER

Ek 1: Etik kurul izin formu

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Pınar DEMİR ASMA
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Psikoloji

Sayın Pınar DEMİR ASMA,

"Sosyal Kimliğin ve Nezaketsiz Davranışın Schadenfreude Üzerindeki Etkisinde Duyguların ve Mağdur Duyarlılığının Rolü" adlı İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvurunuz (Protokol NO. 2023/95) kurulumuzun 02.03.2023 tarihli ve 2023/02 toplantısında değerlendirilerek etik olarak **uygun bulunmuştur**. Bilgilerinize sunarız.

Bu oturuma ~~katılmadı~~

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet KAYIĞIT (Üye)

Prof. Dr. Altay EREN (Üye)

Prof. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Doç. Dr. Abdullah DÜRAKOĞLU (Üye)

Av. Zuhale Demirci (Üye)

EK 2: Gönüllü onam formu

Değerli katılımcı,

Bu çalışma, araştırmacı Uzm. Psk. Pınar DEMİR ASMA tarafından, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Hamit COŞKUN danışmanlığında doktora tez çalışması olarak yürütülmektedir.

Araştırma farklı durumlarda hissettiğimiz bazı duygularımız ile ilgilidir. Size araştırmayla ilgili çeşitli öyküler verilecektir ve bu öykülerle ilgili birtakım soruları yanıtlamanız istenecektir. Araştırma gönüllülük esasına dayanmaktadır. Vereceğiniz cevap ve bilgilerde doğru ya da yanlış aranmamaktadır. İçinizden nasıl geliyorsa öyle yanıtlamanız beklenmektedir.

Araştırmaya katılmanın size hemen dönecek bir faydası bulunmamakla beraber, araştırma sonuçlarımızın gelecekte kuruma, topluma veya bilime faydalarının olacağı umulmaktadır. Araştırma sonunda, araştırma sonucu ile bilgi talep etmeniz durumunda, elde edilen bilimsel bilgiler paylaşılabilecektir.

Bilgi ve sorularınız için: Arş. Gör. Pınar DEMİR ASMA – İstanbul / Üsküdar Üniversitesi Tel: 05xxxxxxxxx e-posta: xxxx@xxxx.com.

Katılımınız için şimdiden teşekkürler.

Araştırmanın koşullarını anladığınızı ve araştırmaya gönüllü katıldığınızı taahhüt ediyorsanız kutucuğu işaretleyiniz.

☐

Ek 3: Demografik bilgi formu

Demografik Bilgi Formu

Cinsiyetiniz: ☐ Kadın ☐ Erkek ☐ Diğer ☐ Belirtmek İstemiyorum

Yaşınız:

Daha önce bir Suriyeli ile herhangi bir temasta (online, çevrimiçi, yüz yüze vb.) bulundunuz mu:

☐ Evet ☐ Hayır

Milliyetiniz:

Okuduğunuz Bölüm:

Ek 4: Schadenfreude öyküsü/senaryosu

Biraz önce sırada beklerken sizin önünüze geçen M. isimli Suriyeli/ M. isimli Türk yeni temizlenmiş koridorda yürürken kayıp düşüyor.

Ek 5: Schadenfreude ölçeği

Bu durumu düşündüğünüzde...

1. Bu duruma ne kadar sevinirdiniz?

Hiç									Orta			Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

2. Bu durum ne kadar hoşunuza giderdi?

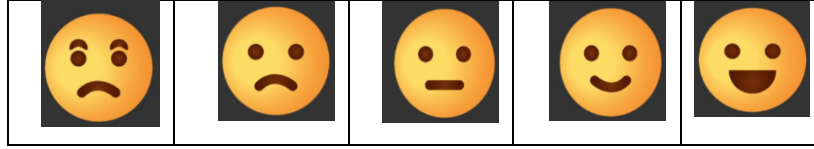
Hiç									Orta			Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

3. Ne kadar içten “İyi olmuş” derdiniz?

Hiç									Orta			Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

Ek 6: Schadenfreude örtük ölçümü/ emotikon

Bu durumla ilgili ne hissediyorsunuz? Duygularınızı ifade etmek için aşağıdaki emojilerden lütfen bir tanesini seçiniz.

Ek 7: Koşullara göre manipölasyon metinleri (Pilot çalışma ve Çalışma I)

Koşul 1:

Bir iş başvurusunda bulunuyorsunuz. Başvuruyu alan personel belirli sayıda başvuru alacağını belirtiyor. Siz de sıradasınız ve birçok kişi sizin gibi sırada bekliyor. ***Suriyeli biri önünüze geçip, sıranızı alıyor.*** O sırada yetkili personel de başvurabilecek kişi sayısının tamamlandığını ve sizin başvurunuzu alamayacağını söylüyor (*Dış-grup var– Nezaketsiz Davranış Var*).

Koşul 2:

Bir iş başvurusunda bulunuyorsunuz. Başvuruyu alan personel belirli sayıda başvuru alacağını belirtiyor. Siz de sıradasınız ve birçok kişi sizin gibi sırada bekliyor. ***Sıranızda Suriyeli bir kişinin de olduğunu görüyorsunuz.*** O sırada yetkili personel de başvurabilecek kişi sayısının tamamlandığını ve sizin başvurunuzu alamayacağını söylüyor (*Dış-grup var– Nezaketsiz Davranış yok*).

Koşul 3:

Bir iş başvurusunda bulunuyorsunuz. Başvuruyu alan personel belirli sayıda başvuru alacağını belirtiyor. Siz de sıradasınız ve birçok kişi sizin gibi sırada bekliyor. ***Bir kişi önünüze geçip, sıranızı alıyor.*** O sırada yetkili personel de başvurabilecek kişi sayısının tamamlandığını ve sizin başvurunuzu alamayacağını söylüyor (*Dış-grup yok– Nezaketsiz Davranış var*).

Koşul 4:

Bir iş başvurusunda bulunuyorsunuz. Başvuruyu alan personel belirli sayıda başvuru alacağını belirtiyor. Siz de sıradasınız ve birçok kişi sizin gibi sırada bekliyor. O sırada yetkili personel de başvurabilecek kişi sayısının tamamlandığını ve sizin başvurunuzu alamayacağını söylüyor (*Dış-grup yok– Nezaketsiz Davranış yok*).

Ek 8: Nezaketsiz davranış manipölasyon kontrol

Bu durum sizi ne kadar rahatsız etti?

Hiç					Orta					Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Ek 9: Hak etme algısı

Size göre ilgili kişi bu durumu ne kadar hak etti?

Hiç						Orta					Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

Ek 10: Koşullara göre manipölasyon metinleri (Çalışma II ve Çalışma III)

Koşul 1

Devam etmeden önce lütfen Suriyeli olmanın ne anlama geldiği üzerine düşünmek için birkaç dakikanızı ayırın. Yani Suriyeliler ile farklı noktalarınızın neler olduğunu düşünün.

Farklı dili konuşuyor olabiliriz, farklı ülkelerde doğduk, ebeveynlerimiz farklı milliyetlerden vb... Lütfen bunun gibi Suriyelilerle ayrıştığınız farklı özelliklerin neler olabileceğini düşünün? Beş dakikanızı ayırarak Suriyelilerle ayrıştığınız ve halk olarak ayıran nitelikleri yazınız.

.....
.....
.....
.....

‘Bir iş başvurusunda bulunuyorsunuz. Başvuruyu alan personel belirli sayıda başvuru alacağını belirtiyor. Siz de sıradasınız ve birçok kişi sizin gibi sırada bekliyor. **Adı M. olan bir Suriyeli önünüze geçip, sıranızı alıyor.** O sırada yetkili personel de başvurabilecek kişi sayısının tamamlandığını ve sizin başvurunuzu alamayacağını söylüyor.’ (Dış-Grup – Nezaketsiz Davranış Var).

Koşul 2

Devam etmeden önce lütfen Suriyeli olmanın ne anlama geldiği üzerine düşünmek için birkaç dakikanızı ayırın. Yani Suriyeliler ile farklı noktalarınızın neler olduğunu düşünün.

Farklı dili konuşuyor olabiliriz, farklı ülkelerde doğduk, ebeveynlerimiz farklı milliyetlerden vb... Lütfen bunun gibi Suriyelilerle ayrıştığınız farklı özelliklerin neler olabileceğini düşünün? Beş dakikanızı ayırarak Suriyelilerle ayrıştığınız ve halk olarak ayıran nitelikleri yazınız.

.....
.....
.....
.....

‘Bir iş başvurusunda bulunuyorsunuz. Başvuruyu alan personel belirli sayıda başvuracağını belirtiyor. Siz de sıradasınız ve birçok kişi sizin gibi sırada bekliyor. **Sıranızda adı M. olan bir Suriyelinin de olduğunu görüyorsunuz.** O

sırada yetkili personel de başvurabilecek kişi sayısının tamamlandığını ve sizin başvurunuzu alamayacağını söylüyor” (Dış-Grup – Nezaketsiz Davranış Yok).

Koşul 3

Devam etmeden önce lütfen Türk olmanın ne anlama geldiği üzerine düşünmek için birkaç dakikanızı ayırın. Yani Türkler ile ortak noktalarınızın neler olduğunu düşünün...

Aynı dili konuşuyor olabiliriz, aynı ülkelerde doğduk, ebeveynlerimiz aynı milliyetlerden vb... Lütfen bunun gibi Türklerle birleştiğiniz aynı özelliklerin neler olabileceğini düşünün?

Lütfen beş dakikanızı ayırarak Türklerle birleştiğiniz ve halk olarak birleştiren nitelikleri yazınız.

.....

.....

.....

.....

Bir iş başvurusunda bulunuyorsunuz. Başvuruyu alan personel belirli sayıda başvuru alacağını belirtiyor. Siz de sıradasınız ve birçok kişi sizin gibi sırada bekliyor. **Adı M. olan bir Türk önünüze geçip, sıranızı alıyor.** O sırada yetkili personel de başvurabilecek kişi sayısının tamamlandığını ve sizin başvurunuzu alamayacağını söylüyor “(İç-Grup – Nezaketsiz Davranış Var).

Koşul 4

Devam etmeden önce lütfen Türk olmanın ne anlama geldiği üzerine düşünmek için birkaç dakikanızı ayırın. Yani Türkler ile ortak noktalarınızın neler olduğunu düşünün...

Aynı dili konuşuyor olabiliriz, aynı ülkelerde doğduk, ebeveynlerimiz aynı milliyetlerden vb... Lütfen bunun gibi Türklerle birleştiğiniz aynı özelliklerin neler olabileceğini düşünün?

Lütfen beş dakikanızı ayırarak Türklerle birleştiğiniz ve halk olarak birleştiren nitelikleri yazınız.

.....

.....

.....

.....

Bir iş başvurusunda bulunuyorsunuz. Başvuruyu alan personel belirli sayıda başvuru alacağını belirtiyor. Siz de sıradasınız ve birçok kişi sizin gibi sırada bekliyor. Sıranızda adı M. olan bir Türk'ün de olduğunu görüyorsunuz. O sırada yetkili personel de başvurabilecek kişi sayısının tamamlandığını ve sizin başvurunuzu alamayacağını söylüyor.” (İç-Grup – Nezaketsiz Davranış Yok).

Ek 11: Sosyal kimlik manipölasyon kontrol

Öyküde bahsedilen kişi ile milliyet olarak ne kadar benzer olduğunuzu düşünöyorsunuz?

Hiç					Orta					Çok fazla	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

Ek 12: Duyguların ölçümü

Bu olay sonrasında aşağıdaki duyguları ne derece hissettiğinizi 0 ile 100 puan arasında derecelendiriniz.
Bu durumdan dolayı kendinizi ne kadar sevinçli hissettiniz? __0__ __10__ __20__ __30__ __40__ __50__ __60__ __70__ __80__ __90__ __100
Bu durumdan dolayı kendinizi ne kadar üzgün hissettiniz? __0__ __10__ __20__ __30__ __40__ __50__ __60__ __70__ __80__ __90__ __100
Bu durumdan dolayı kendinizi ne kadar kızgın hissettiniz? __0__ __10__ __20__ __30__ __40__ __50__ __60__ __70__ __80__ __90__ __100
Bu durumdan dolayı kendinizi ne kadar şaşkın hissettiniz? __0__ __10__ __20__ __30__ __40__ __50__ __60__ __70__ __80__ __90__ __100
Bu durumdan dolayı kendinizi ne kadar korkmuş hissettiniz? __0__ __10__ __20__ __30__ __40__ __50__ __60__ __70__ __80__ __90__ __100
Bu durumdan dolayı kendinizi ne kadar tiksiniş hissettiniz? __0__ __10__ __20__ __30__ __40__ __50__ __60__ __70__ __80__ __90__ __100

Ek 13: Ulusal kimliklenme ölçeği

1. Ait olduğunuz milliyetinizle kendinizi ne kadar özdeşleştiriyorsunuz?

__0__ 10__ 20__ 30__ 40__ 50__ 60__ 70__ 80__ 90__ 100

Hiçbir zaman

Her zaman

2. Milliyetiniz sizin için ne kadar önemli?

__0__ 10__ 20__ 30__ 40__ 50__ 60__ 70__ 80__ 90__ 100

Hiçbir zaman

Her zaman

3. Milliyetiniz ile gurur duyuyor musunuz?

__0__ 10__ 20__ 30__ 40__ 50__ 60__ 70__ 80__ 90__ 100

Hiçbir zaman

Her zaman

Ek 14: Mağdur duyarlılığı ölçeği

Bireyler haksız durumlarda farklı tepkiler verirler. Aşağıda başkaları için olumlu sizin için ise olumsuz sonuçları bulunan durumlara ilişkin ifadeler yer almaktadır. Lütfen belirtilen durumlardaki tepkinizi ifade eden seçeneği işaretleyiniz.		Hiç katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Bazen katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Başkaları, benim olması gereken bir şeyi aldıklarında rahatsız olurum.					
2	Benim hak ettiğim bir ödülü başkaları aldığında öfkelenirim.					
3	Başkaları tek taraflı olarak beni sömürdüğünde, buna kolay kolay katlanamam.					
4	Başkalarının dikkatsizliğini telafi etmek zorunda kaldığımda bunu uzun süre unutamam					
5	Becerilerimi geliştirmek için başkalarından daha az fırsata sahip olmak moralimi bozar					
6	Başkalarının, hak etmedikleri halde, benden daha iyi durumda olmaları beni öfkelerendirir.					
7	Başkalarının kolayca elde ettiği şeyler için çok çalışmak zorunda kalmak beni üzer.					
8	Başkalarına benden daha iyi davranılmasını sindiremez, uzun süre kendime dert edinirim.					
9	Başkalarında görmezden gelinen şeyler için eleştirilmek bana ağır gelir.					
10	Bana başkalarından daha kötü davranıldığında öfkelenirim.					

Ek 15: Kontrol odağı ölçeği

Size göre yaşadıklarınız ne derecede sizin kontrolünüzde gerçekleşmektedir?

Hiç					Orta					Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Ek 16: Grubun dışında algılama ölçeği

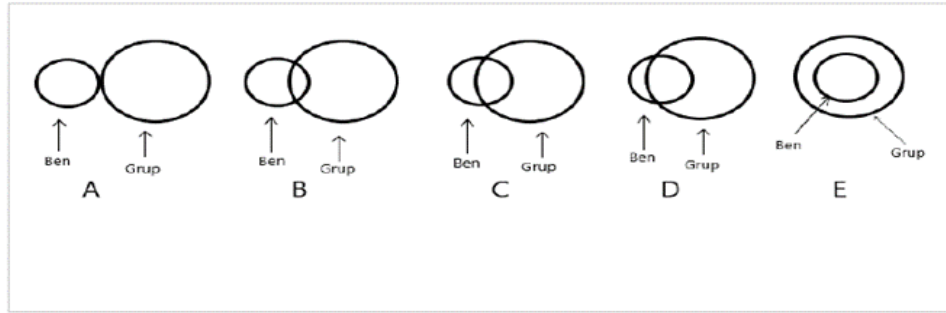
“Yukarıda bahsedilen durum sonrası kendinizin grubun dışında olduğunuzu ne kadar düşündünüz? ”

Hiç					Orta					Çok fazla	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

Ek 17: Kimlik füzyonunun resimli maddesi

Aşağıda Türk olmaya veya Türkler grubuna ne kadar yakın hissettiğinizi anlatan resimler bulunmaktadır. Daireler ne kadar yakınsa, kendinizi Türkler grubuna o kadar yakın hissediyorsunuz demektir. Aşağıdaki resimlerden hangisi sizin kendinizi gruba ne kadar yakın hissettiğinizi en iyi şekilde tanımlamaktadır? Bir tanesini seçiniz.

Ek 18: Adil dünya inancı ölçeği

Lütfen aşağıda verilen maddeler için 1 “hiç katılmıyorum” ve 5 “tamamen katılıyorum” olmak üzere size en yakın gelen kutucuğu işaretleyiniz.		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Dünyanın aslında adil bir yer olduğunu düşünüyorum.					
2	İnsanların eninde sonunda ne hak ederlerse onu bulacaklarına inanıyorum.					
3	Adaletin her zaman adaletsizlikler karşısında galip geleceğinden eminim.					
4	Uzun vadede insanların adaletsizliklerin üstesinden geleceğine inanıyorum					
5	Hayatın her alanındaki adaletsizliklerin (örneğin iş hayatında, aile hayatında, politik hayatta vs.) bir kural olmaktan ziyade birer istisna olduğuna inanıyorum.					
6	İnsanların önemli kararlar verirken adil olmaya gayret ettiklerine inanıyorum.					